

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

נשיא

מאוצר שיהותנו ומאמדיו
של הרה"ג מו"ר המקובל
דבי בניהו ושישבר שמואלו שליט"א

התשפ"ה

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נדר שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

אוד זרוע לצדיק ולישרי לב שמהה

לעילוי נשמת מר אבינו עטרת ראשנו
ראש ישיבתנו הקדושה "נהר שלום" תכב"ץ
האי חסידא קדישא ופרישא
עמווד התפילה ענוותן כהלל
שייף עייל שייף נפיק
ולא מחזיק טיבותא לנפשיה
כמוהר"ר **שלום אהרן שמואלי** זצוק"ל
ב"ר שמואל ורחל ז"ל
נלב"ע ביום שב"ק כ"ג סיון התשפ"ד

ולעילוי נשמת
אמנו היקרה הצנועה והחשובה
שזכתה לזכות את הרבים
ולהעמיד דורות ישרים מבורכים
מסרה עצמה למען התורה הקדושה
הרבנית הצדקנית
מרת **שולמית רחל שמואלי** ז"ל
בת נחמיה ומזל ז"ל
נלב"ע ביום השישי ז"ך אלול התשע"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרון הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשוון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

הלכות שבת

מצות "זכור את יום השבת לקדשו"

אמרו רבותינו ז"ל בספרי (שמות כ' ח') מצות עשה מן התורה למנות ימי השבוע לומר "אחד בשבת" שני בשבת" וכו'. שנאמר "זכור את יום השבת לקדשו"

- א. כתוב בתורה: "זכור את יום השבת לקדשו", למדו חז"ל (מכילתא כ, ח) מזה שיש לזכור את יום השבת בכל יום מששת ימי החול, ומקיימים מצוה זו במה שאומרים היום יום אחד בשב"ק קודם שיר של יום א.
- ב. ראוי ונכון לכל איש ישראל להיות ממתין ומצפה ומשתוקק כל ימי החול מתי תבוא יום השבת הקדושה והמתנה הגנוזה הזו.¹
- ג. כפי הכנתו שהכין עצמו בימי השבוע כך ירגיש בעצמו קדושת השבת.²

הכנות לשבת

עיונים והארות

בשבת, או ב' בשבת, ובזה מקיים מ"ע זכור את יום השבת, שצריך להזכיר שבת בכל יום. וכ"כ בספר אור החיים הק' (שמות כ, ת, עה"פ זכור) נתכוין לומר שהזכירה תהיה מיום הראשון, ע"ד אומרים ז"ל שבכל יום יאמר היום יום א' בשבת וכו', פי' ובזה יקדשו, ולא יטעה בו.

ב. בספר אור החיים הק' (שמות לא, טז) עה"פ "ושמרו בני ישראל את השבת" כתב: על דרך אומרו (בראשית לו, יא) ואביו 'שמר' את הדבר, פי' ממתין ומצפה מתי יבא, והכונה בזה לצוות שלא יהי' השבת כדבר טורח, לצד מניעת מלאכת הרצון ומצוא החפץ, אלא צריכין לשמוח בו בשלימות הרצון וחפץ בדבר, ותמיד יהיה ממתין ומצפה מתי יבא.

ודברים נלהבים כתב בספר אוהב ישראל (פ' תשא, בד"ה ויאמר) וז"ל: ראוי ונכון לכל איש משכיל ונבון לשום אל לבו לצפות ולייחל כל ימי החול להיות משומרי שבת, כמו ואביו שמר את הדבר (בראשית לו, יא) ולהתלהב מאוד מתי יגיע יום השבת הק', ולהיות מקווה ונכסף ומשתוקק למתנה חמודה זו הגנוזה הבאה ביום השבת, השפעות הקדושה והשגות הרוחני הנשפע מלמעלה על כל אחד ואחד מזרע ישראל, לפי ערך השגתו ומדרגתו שיכול לקבל.

ג. איתא בספרים שבכל מצוה או תפלה ולימוד התורה שעושה במשך ימי השבוע, מלבד הכוונה השייך למצוה בפרטות, צריך גם כן לכון בשעת עשיית המצוה שהוא עושה זאת בשביל כבוד שבת, כדי שעל ידי זה יהיה לו הכנה טובה לשבת, כי כפי הכנתו בימי השבוע כך יחול עליו קדושת שבת. וכמו שדרש הבעש"ט על הפסוק שבת משוש לבנו נהפך לאבל מחולינו, פירוש "שבת" הוא יום השבת שמחת לבנו אבל ח"ו פעמים שיום קדוש זה נהפך לאבל היות ולא הכנו את עצמנו בבחי' רוחניות בימי החול.

א. הרמב"ן (שמות כ, ח עה"פ זכור) מביא מכילתא, וז"ל: רבי יצחק אומר, לא תהא מונה כדרך שהאחרים מונים, אלא תהא מונה לשם שבת. ופירושה, שהגוים מונין ימי השבוע לשם הימים עצמן, יקראו לכל יום שם בפני עצמו, או על שמות המשרתים, כנוצרים, או שמות אחרים שיקראו להם, וישראל מונים כל הימים לשם שבת, אחד בשבת, שני בשבת, כי זו מן המצוה שנצטוונו בו לזכרו תמיד בכל יום. וזה פשוטו של מקרא.

ובשעה"כ (דף סא ריש ע"ב) כתב וז"ל והנה זה סוד מ"ש בספרי זכור את יום השבת מצוה היא למנות בו ימי השבת לומר אחד בשבת ב' בשבת כו' וכ"כ הרמב"ן בפירושו על התורה. והענין הוא להורות כי כל ימי החול תלויים ונקשרי' ונמשכים מיום השבת ומשם נמשכת להם הארתם וזכור היטב ענין זה כי הוא מכלל רמ"ח מצות עשה למנות ימי החול עד"ז א' בשבת ב' בשבת כו' וכיון שנתבאר ענין הקדמה זו צריכין אנו להודיעך מה היא ההכנה שיכין האדם כדי שימשיך עליו תוספת הקדושה הנזכר בששת ימי החול, ע"כ. וכ"כ הבא"ח (ש"א פ' כי תשא אות יז) וז"ל קודם מזמורי הימים יאמר "היום יום אחד בשבת" אם הוא יום ראשון בשבת, וכן ה"ה ביום שני יאמר "היום יום שני בשבת", וה"ה ליום שלישי ושאר ימים, ורק ביום ששי יוסיף אות ה"א ויאמר "היום יום הששי" בה"א יתירה, וכן ביום ראשון ידקדק לומר "יום אחד בשבת קודש". וכיון במנין זה בכל יום לקיים מצות זכור את יום השבת, וכו' ועיי"ש שהביא דברי רבנו האר"י בשעה"כ הנ"ל.

ובמג"א (סי' ס' ס"ק ב): איתא בכוונות ובכתבים, והזכירות הללו הם מצות עשה לכן כשיאמר... וזכרתם את כל מצות ה', זהו שבת ששקולה כנגד כל המצוות.

וכן כתב השל"ה בסידורו: וצריך לומר קודם לכן היום יום א'

אמר הכתוב "והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו". וכתב רבנו האר"י ז"ל שרמזו בזה כי יום הששי מכין לשבת, לפי שיום הששי הוא כנגד היסוד המכין לצורך המלכות שהיא שבת, אספקלריא דלית לה מגרמה אלא מה דיהיב לה היסוד. לכן צריך שתכוין להכין הכנה זו מערב שבת כדי שיבא יום השבת וימצאהו מוכן, ואותה קבלת שבת תהיה על נכון וכראוי.

עיונים והארות

עשה.

בכלל ההכנה של הדיבור הנז', הוא לקרות בליל ששי אחר חצות באשמורת כ"ו פסוקים הנדפסים בספר חק לישראל, ולא יקרא התרגום אלא מקרא בלבד, ויקרא פעם אחת ולא יכפול, ואם יודע בעצמו בבירור שאחר שישן לא יהיה נייעור קודם עלות השחר כדי לקרות כ"ו פסוקים הנז', אז יקרא אותם קודם שישן בתחלת הלילה, ואם נאנס ולא למד כ"ו פסוקים הנז' בלילה וכבר האיר היום, עכ"ז ילמוד אותם בבוקר, ואף על פי שהאיר היום ילמדם מקרא בלבד בלא תרגום. וכתב לי הרה"ג מהר"א מני נר"ו, דנתפשט המנהג בעה"ק ת"ו דאם לא למד כ"ו פסוקים בלילה, שאומר אותם פעם אחת מקרא קודם קריאת שמו"ת.

גם צריך עוד הכנה בדיבור ביום הששי בעצמו, לקרות הפרשה כולה שנים מקרא ואחד תרגום, ואחר שסיים הפרשה יכפול פסוק האחרון, ואין צריך לכפול גם התרגום שלו, ואין קורין התרגום בטעמים, כנז' בשער טעמי המצות. ואם נאנס ולא קרא הפרשה שמו"ת ביום ששי, יקראנה שמו"ת ביום שבת אחר התפילה קודם קידוש שבת. ואם חל שבת בר"ח או שקלים וזכור ופרה והחודש, צריך לומר ההפטר של שמו"ת הפטרת השבוע, הן אם קורא השמו"ת ביום ששי, הן אם קורא ביום שבת עצמו:

ודע כי חקרתי בס"ד מאחר כי קריאת סדר חק לישראל בכל יום וקריאת כ"ו פסוקים ליל ששי הוא בשביל הכנה לשבת בדיבור, א"כ כשחל אצלנו שבת בראשית ביום אסרו חג, דנמצא שלא למדו בפרשת בראשית בשביל ההכנה אפי' לימוד של יום א', וגם את כ"ו פסוקים ג"כ לא למדו, א"כ איך נעשית ההכנה של אותו שבת, וכתבתי חקירה זו להרה"ג מהר"א מני נר"ו, והשיב מודע לבינה דמה שצריך הכנה הוא כששולטים ימי החול שהם הס"א, דאז צריכין לעשות הכנה להמשיך קדושת שבת לשתי תועלות, הא' למשון קדושת שבת לנו לסייענו שלא ישלטו עלינו ימי החול בעצם, והשנית כדי לקבל הארת שבת בהדרגות, ולא לצאת בפעם אחת מחשיכה לאורה, אמנם כשהוא יום טוב שאין שליטה אין צריך הכנה עכ"ד נר"ו.

אחר שביארנו ההכנה של הדיבור נבאר ההכנה של המחשבה, והוא שיכין עצמו במחשבתו לקבל אור תוספת שבת, ובכך יהיה בכלל והתקדשתם והייתם קדושים, ותחלת ההכנה הוא מיום רביעי בשבוע, שיכין עצמו במחשבתו שיהא ראוי ומוכן לקבל תוספת הנפש משבת הבאה, וביום חמישי יכוין להכין עצמו שיהיה ראוי לקבל תוספת רוח משבת הבאה, וביום הששי יכוין להכין עצמו שיהיה ראוי ומוכן לקבל תוספת נשמה משבת הבאה, ומטעם זה לא היו אנשי משמר מתענים ביום ששי מפני כבוד השבת, פירוש כדי לקבל תוספת נשמת השבת, אך ביום ראשון שבשבוע יכוין שהוא מוכן להשאר חלק בחי' תוספת נשמה משבת שעבר, כי ביום ראשון ישאר חלק

א. וראה מש"כ מופת הדור בחזון עובדיה (שבת א הערה א) בשם ספר "המקנה" שהכנות שבת הם מדאורייתא וז"ל, (שם בהלכה א) נאמר בתורה בפרשת המן (שמות טז, ה), והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו. ההכנה באה מיד אחר ההבאה, שהיתה בבוקר, שנאמר וילקטו אותם בבוקר בבוקר, ללמדך שיש להזדרז להכין צרכי שבת, שהיא מצוה מאד חשובה. וכן אמרו רבותינו (שבת קיז:) לעולם ישכים אדם להכנת צרכי שבת, שנאמר והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו. ובמדרש תנחומא אמרו, אין והיה אלא מיד, וכן הוא אומר (בשמואל א, יז, מח) והיה כי קם הפלשתי, (שהוא ענין זריזות. רד"ק) כל זה מוזכר בשבולי הלקט (סי נה) והביאו בבית יוסף.

ב. עיין שעה"כ (דף טא ע"ד). וכתב עוד שם וז"ל: והנה כמה מיני הכנות יש בערב שבת לצורך השבת, אם במחשבה, ואם בדיבור, ואם במעשה, עכ"ל. וההכנה במחשבה היא בק"ש שעל המטה בליל ששי ששם עושים כל העליות של סדר קבלת שבת וכל זה הכנה במחשבה, ההכנה שהיא בדיבור, הנה היא הסדר של חוק לישראל המתוקן על פי רבנו האר"י ז"ל וכבר נדפסה הכוונה השייכת לזה בספר "בניהו" כוונות פרטיות בתחילתו.

ועיין בא"ח (ש"ב פ' לך אות ט-יב) שהרחיב בזה וז"ל: הנה נודע מדברי רבינו האר"י ז"ל, דההכנות של השבת יש במחשבה, ויש בדיבור, ויש במעשה. וההכנה של המעשה כבר ביארנו אותה, שהיא קניה ועשייה במאכל ומשתה לצורך שבת, ועוד נמי תיקון נרות שבת וכיוצא, שכל זה הוא ענין מעשה וכוונתו. אמנם ההכנה שהיא בדיבור, הנה הוא הסדר של חק לישראל המתוקן ע"פ רבינו האר"י ז"ל וכבר נדפס בספר חק לישראל הכונה שצריך לכוין קודם קריאת פסוקי הפרשה בכל יום, בסדר המלוי של שם ב"ן שהם אותיות ודהו"ה, דבר יום ביומו. ואם נאנס יום אחד ולא קרא בו, כשיבא ביום שאחריו, יקרא תחלה פסוקי הפרשה של אתמול שלא קראם, ואח"כ יקרא סדר אותו היום, אף על פי שלצורך יום אתמול לא יועיל לו דעליו נאמר מעוות לא יוכל לתקון, עכ"ז צריך לקרות פסוקי תורה של אתמול קודם שיקרא סדר אותו היום, וכמפורש בדברי רבינו האר"י ז"ל בשער טעמי המצות פ' ואתחנן. וכתב הרב מהר"מ פאפירש ז"ל דה"ה אם לא קרא ד' ימים, כשיבוא לקרות ביום חמישי יקרא תחלה הקריאה של הארבעה ימים, ואח"כ יקרא סדר יום חמישי, יע"ש. וכן ה"ה כשחל יום טוב באמצע השבוע, שיקרא בחוה"מ הקריאה תנ"ך של יום טוב, כי ביום טוב אין קורין סדר הקריאה של חק לישראל. ונסתפקתי ביום טוב של שבועות שבחו"ל שחל ביום ד' וה', אימתי יקרא הקריאה של ד' וה', ולא מצאתי גלוי לזה. וכן בט"ב שחל בחמישי, אימתי יקרא הקריאה של יום ט"ב. וידידנו הרה"ג מהר"א מני נר"ו אמר שהוא מדעתו עשה כך, שלמד בליל ששי, שקרא תחלה הפסוקים של יום חמישי מקרא לבד פעם אחת, ואחריהם למד כ"ו פסוקים של ליל ששי ויפה

קריאת כ"ו פסוקים

- א.** בליל ששי בקומך ממטתך, אחר חצות תקרא עשרים וששה פסוקים הנדפסים בספר "חק לישראל" א שהם כנגד הפנים של הוי-ה דב"ן. ויכוין בצירוף אחד מ"ב צירופי הוי-ה והוא "והיה", וניקוד ד' אותיותיו כולן בחיריק, בניקוד אות ש' שניה של הששי כזה והיה². ויקראם פעם אחת מקרא בלא תרגום¹.
- ב.** אם יודע בעצמו שאינו יכול לקום קודם עלות השחר כדי לקרות עשרים וששה פסוקים הנ"ל, אז יקרא אותם קודם שישן בתחלת הלילה³. אמנם אם שכח או נאנס ולא קרא העשרים וששה פסוקים לא אחר חצות ולא קודם חצות, אז יקרא אותם ביום הששי קודם שיאמר הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום⁴.

עיונים והארות

ע"ב, כה"ח (שם).

ג. כן העיד המקובל רבנו יצחק חזקיה שרעבי ז"ל בן הרש"ש וראש מקובלי בית אל (סידור הדש"ש ח"א) שכך היה מנהגו של אביו הרש"ש לקרוא הכ"ו פסוקים פעם אחת מקרא בלבד ע"כ. וכן משמע מפשט הלשון של מהרח"ו בשער המצוות "כ"ו פסוקים מן הפרשה עצמה" היינו כפשטם פעם אחת, וכן הוא בספר "דברי שלום" במנהגי "בית אל" (סי" כט) וז"ל: בליל ששי לומדים הכ"ו פסוקים פעם אחת מקרא דוקא, שכן העיד הרב החסיד הח"י בשמ"ש ז"ל שכן ראה שנהג הקדוש מורינו הרב מור אביו ש"ש זלה"ה לקרותם פעם אחת בלא תרגום, עכ"ל. ועיין בא"ח (שם), ובחיד"א ז"ל במחבר"ר (סי' קנו אות ו) ובכה"ח (שם). ודלא כמ"ש הרב פלאגי ז"ל בספרו כה"ח (סי' כ"ז אות א) לקרא שנים מקרא.

ד. שער המצוות (פ' ואתחנן דף לד ע"ב), בא"ח (שם), כה"ח (שם).

ה. בא"ח (שם), וכתב ששלח להרב הגאון מורינו ר' אליהו מוני נר"ו שנתפשט המנהג בעיר הקודש תבנה ותכונן, דאם לא למד עשרים וששה פסוקים בלילה, אומר אותם פעם אחת מקרא קודם קריאת שנים מקרא ואחד תרגום. ועיין כה"ח שם. וכתב בספר כה"ח פלאגי (שם) וז"ל דאפילו בא לקרות אחר שהאיר היום לא יקרא התרגום, ומדבריו של הרב מחזיק ברכה בקונטרס אחרון לא משמע הכי דזיל בתר טעמא דאין תרגום בלילה. ואם האיר היום אם רוצה לקרות בתרגום אימא דאין קפידא עכ"ל. מיהו היות ודעת הרש"ש זיע"א לקרוא הכ"ו פסוקים רק מקרא ולא תרגום גם ביום יקרא מקרא דווקא וכדמשמע מבא"ח, ותול"מ והיע"א.

מתוספת נשמה של שבת, ולכן אנשי משמר לא היו מתענים ביום ראשון, כי צריך להמשיך ביום ההוא קצת קדושת נשמה ומנוחה ועונג שבת. אך זה החלק הנשאר ביום ראשון יסתלק תיכף בהתחלת ליל ב', ותוספת הרוח נשאר עד סוף יום ב', וצריך לכוין ביום ב' להיות מוכן לקבל השארת חלק תוספת הרוח, ותוספת הנפש נשארת עד סוף יום ג', ואח"כ תסתלק, ולכן ביום ג' יכוין להיות מוכן לקבל השארת חלק תוספת הנפש. ולכן אם לא הבדיל במוצאי שבת, מבדיל והולך עד יום ג', ורק לא יברך בשם ומלכות משום סב"ל. עכ"ל הבא"ח.

א. כן כתב האר"י ז"ל שעה"כ (דף סא ע"ד), שער המצוות (פ' ואתחנן דף לד ע"ב) וז"ל: "בליל ששי תקרא כ"ו פסוקים מן הפרשה עצמה, אותם שאחרי כ"ו פסוקים הראשונים" ע"כ. בא"ח (ש"ב פ' לך את י, כה"ח (סי' קלב ס"ק ו).

ודע כי יש ענין גדול וצורך גדול לקום בחצות לילה בליל ששי יותר משאר הלילות כי לימוד התורה בלילה הקדושה הזאת היא בכלל ההכנות לכבוד שבת, וכמו שכתב בספר הקדוש "דבר בעתו" (ח"א דף מה ע"א) וז"ל: עוד צריך להזהר לעסוק בתורה בליל ששי יותר משאר לילות, וכן באשמורת, וכן ביום גם כן יעסוק בתורה, כדי שיהיה היום מקודש בשלש קדושות מחשבה דיבור ומעשה וכו', והדיבור הוא עסק התורה בקול ג"כ, כדי שיהיה כלי מושב וכסא לתוספת הנפש רוח ונשמה המתוספים בשבת, לזה רמז והיה ביום השישי והכינו וגו' ורמז את אשר יביאו והיה סופי תיבות תורה, שיעסוק בו ג"כ בתורה, והיה משנה אותיות נשמה וכו' עי' עליו.

ב. שער המצוות (פ' ואתחנן דף לה ע"ב), בניהו (כוונת פרטיות דף י

מאמרי הזוה"ק

פרשת נשא

מבאר והולך בחוזק ועוצם ברכת הכהנים והשפע הנשפע בעת הזאת ובסדר הנהגת הכהנים בעת הברכה

תכלית הכהנים ליקרא חסידים ובכך הם ממשיכים חסדים למלכות וברכות לעם ישראל

נשא דף קמדה:

דַּבֵּר אֶל אֶהְרֹן וְאֶל בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אָמֹר לָהֶם: אָמַר רַבִּי יִצְחָק בֵּא לְפָרֵשׁ הַטַּעַם מִדּוּעַ כֵּהֵן שֵׁלָא נִשְׂא אִשָּׁה אֲסוּר בַּעֲבוּדַת בִּיהֶמ"ק, מְשׁוּם דְּלִית שְׂכִינְתָא שְׂרִיא, בְּמַאן דְּלֵא אֲנָסִיב לִפִּי שְׂאִין הַשְׂכִּינָה שׁוּרָה בְּמִי שֵׁלָא נִשְׂא אִשָּׁה, וְכִהְיִי בְּעֵיִן יִתִּיר מִכָּל שְׂאָר עַמָּא, לְאַשְׂרֵיִיא בְּהוּ שְׂכִינְתָא וְהַכְהָנִים צְרִיכִים יוֹתֵר מִכָּל שְׂאָר הָעַם שֶׁתִּשְׂרָה בָהֶם הַשְׂכִּינָה. כִּי סַתֵּם יִשְׂרָאֵל, עֲבוּדְתוֹ וּמִצּוֹתָיו עוֹשׂוֹת תִּקּוֹן הָגֵם שֵׁלָא נִשְׂא אִשָּׁה, אֲבָל כֵּהֵן אֲסוּר בַּעֲבוּדַת הַמִּקְדָּשׁ אִם לֹא נִשְׂא אִשָּׁה, מִפְּנֵי שֶׁתְּכַלִּית עֲבוּדְתוֹ הִיא לִיַּחַד קַב"ה וְשְׂכִינְתָּיה, וְאִם לֹא נִשְׂא אִשָּׁה שְׂאֵז אִין הַשְׂכִּינָה שׁוּרָה עִמּוֹ, אִיךְ שִׁיךְ לִיַּחַדָּה עִם ד"א. וְכִיּוֹן דְּשֶׁרֶת בְּהוּ שְׂכִינְתָא, שְׂרִיא בְּהוּ חֶסֶד, וְאַקְרוּן חֲסִידִים וְכִיּוֹן שֶׁהַשְׂכִּינָה שׁוּרָה בָהֶם עַל יְדֵי שֶׁנִּשְׂאוּ אִשָּׁה, שׁוּרָה בָהֶם הַחֶסֶד שֶׁהוּא עֵיקַר מִדְתָּם שֶׁעַל יְדֵי הַחֶסֶד יוֹכְלוּ לִיַּחַד לְמַעְלָה, וְנִקְרְאוּ חֲסִידִים. וְכִיּוֹן לְבָרְכָא עַמָּא לְכֹן הֵם צְרִיכִים לְבָרֵךְ אֶת הָעַם, הָרָא הוּא דְכְּתִיב זֶהוּ שֶׁכְּתוּב, (תְּהִלִּים קמ"ד) וְחֲסִידֶיךָ יִבְרְכוּכָה וְהֵינּוּ יִבְרְכוּ כ"ה שֶׁהֵם מִמְּשִׁיכִים בְּרֻכּוֹת לְמַלְכוּת הַנִּקְרָאת כ"ה וּמִמְנָה נִמְשַׁכּוֹת הַבְּרֻכּוֹת לְיִשְׂרָאֵל. וְכְּתִיב וְכָתוּב, (דְּבָרִים ל"ג, ח) הַמִּיךְ וְאוֹרֶיךָ לְאִישׁ חֲסִידֶךָ הִרִי שֶׁהִכְהֵן נִקְרָא ג"כ חֲסִיד. וְכִיּוֹן דְּכִהְנָא אֲקָרִי חֲסִיד, בְּעֵי לְבָרְכָא וְלִפִּי שֶׁהִכְהֵן נִקְרָא חֲסִיד, לְכֹן הוּא צְרִיךְ לְבָרֵךְ אֶת הָעַם. וְכִיּוֹן כִּי כְּתִיב וְכִיּוֹן כְּתוּב, דַּבֵּר אֶל אֶהְרֹן וְאֶל בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִבְרְכוּ. מֵאִי טַעַמָּא מְהוּ הַטַּעַם שֶׁהַכְהָנִים יְכוּלִים לְהַמְשִׁיךְ בְּרֻכּוֹת לְמַלְכוּת. מְשׁוּם דְּאַקְרוּן חֲסִידִים, וְכְּתִיב וְחֲסִידֶיךָ יִבְרְכוּכָה לִפִּי שֶׁהֵם נִקְרְאוּ חֲסִידִים, וְכְּתוּב יִבְרְכוּכָה דְהֵינּוּ יִבְרְכוּ כ"ה, וְלְכֹן הֵם הַמוֹשְׁכִים אֶת הַשֹּׁפַע

מחסד אל המלכות [א].

עיונים והארות

לישראל וימשיכו הברכה מא"ס עד אין תכלית, כלומר אל המלכות, שהיא מידה עשירית הנקראת כ"ה תברכו"ו וכאשר הכהנים פורשים ידיהם, שכינה שורה עליהם ומתמלאים משפע, וכולם מתברכים מהמקור ואז הוא שעת רצון מסטרא דא"א.

[א] ז"ל הר"ר שבתאי בסידורו: צריך לזהר מאד בברכת כהנים. ודע כי הברכה שורה בנשיאת כפים שיש בהם עשר אצבעות הרומז לעשר הספירות, וכל הברכות שבאו לעולם צריכות לבא קודם אל המידה האחרונה הנקראת כ"ה ומשם יורדת הברכה לעולמות. ורצה הקב"ה לזכות לעמו ישראל וציוה לכהנים, שהם מצד החסד, שיברכו

כֹּה תִבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם ומפרש **כֹּה תִבְרְכוּ** היינו, **כָּל־שׁוֹן הַקֶּדֶשׁ**.
כֹּה תִבְרְכוּ היינו, **כִּי־רָאָה**. **כֹּה תִבְרְכוּ** היינו, **כִּי־רָאָה** כי המלכות הנקראת כה נקראת לשון
 הקדש, ויש בה יראה וענוהו.

הכהנים צריכים להמשיך ולברך את ישראל מן המלכות הנקראת כה וזה שאמר "כה תברכו"

אָמַר רַבִּי אֲבָא מה שכתוב, **כֹּה תִבְרְכוּ, תֵּאֵנָּה, הֲאִי צַדִּיק אֶתְקָרִי כ"ה** למדנו, כי זה
 הצדק שהיא המלכות נקראת כ"ה, (כנגד כ"ה אותיות שבפסוק ישא ה', וכנגד שם כ"ב והג' פסוקים דברכת כהנים,
 כמבואר בשעה"כ בדרוש ה' דברכת כהנים דף מא ע"א), **דְּכָל דִּינִין מִתְעַרְיִן מִכ"ה** (נ"א מנייה) שכל הדינים
 והעונשים על הרשעים מתעוררים ממנה, **וְהֵינּוּ דְאָמַר וְזוּה שֶׁאֵמַר רַבִּי אֶלְעָזָר** לפרש את הנאמר בפסוק
 (במדבר יא, לג) ויך ה' בעם מכה רבה מאוד. ושואל, **מֵהוּ מִכָּה** (ס"א דכה) **רַבָּה** למה נקרא מכה רבה, ומשיב
כְּלוּמַר, מִכָּה מִן כֹּה מכ"ה הוא נוטריקון מן כ"ה. כלומר, שהמכה באה ממדת כ"ה שהיא המלכות. **וְכִתִּיב**
 (שמות ז, טז) **וְהִנֵּה לֹא שָׁמַעְתָּ עַד כ"ה, כְּמֵה דְאֵנְזִים מִשָּׂה** כמו שהפחיד משה את פרעה, והנה
 לא שמעת, עד שתקבל עוד מכה אחרת ממדת "כה". **וְכִתִּיב** (שם ז, יז) **כִּי־יִהְיֶה כֹּהֵן** כלומר
 על ידי מדת זאת שהיא המלכות, תדע שאני ה'. **וְכִלְאֵי חַד** וכל שני הכינויים הם אחד שהם במלכות, ומ"מ כל כנוי
 הוא בבחינה אחרת, **וְכִתִּיב** וכתוב, (שמות ז, כג) **וְלֹא** (דף קמו ע"א) **שָׁת לָבוֹ גַּם לְזֹאת, דְּזַמִּינָא**
לְחַרְבָּא אֲרַעִיהָ היינו שפרעה לא שת אל לבו שזאת שהיא המלכות, היא מוכנה ומזומנת להחריב את ארצו.
 הכהנים ממתקים את המלכות קודם לברכה

וַיִּמְהָא כ"ה מִתְעַרְיִן דִּינִין ומזו ה"כה" שהיא המלכות מתעוררים הדינים, היינו כל זמן שלא נמתק דיניה.
וּמְדַאֲתַחְבַּר עִמָּה חֶסֶד, אֶתְבְּסַמַּת אבל משנתחבר עמה החסד שהוא ז"א, היא מתבשמת
 ונמתקת מהדינים שבה. **וּבְגִין כֶּךָ, אֶתְמַסַּר דָּא לְכַהֵן, דְּאֵתִי מִחֶסֶד, בְּגִין דְּתַתְּבַרְךְ**
וְתַתְּבַסֵּם כ"ה ולכך נמסרה ברכת כהנים לכהן שבא מצד החסד, כדי שתתברך ותתמתק זו הכ"ה שהיא המלכות,
 כלומר שתתברך אחר המיתוק, **הָדָא הוּא דְכִתִּיב** זה שכתוב **כֹּה תִבְרְכוּ, כָּל־שׁוֹן הַקֶּדֶשׁ, אֵף עַל גַּב**
דְּהֵאִי כֹה אֲשֶׁתְּכַחַת בְּדִינִין, תְּבַסְמוּן לָהּ, וְתִבְרְכוּן לָהּ כלומר אף על פי שזו הכ"ה נמצאת
 בדינים, עם כל זה תמתיקו דיניה ותברכו אותה, **דְּכִתִּיב** שכתוב **כֹּה תִבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**, פירוש
תִּבְרְכוּ בְּהֵאִי חֶסֶד לְכ"ה, וְתַבְּסְמוּן לָהּ לְקַבְּלֵיהּ דִּישְׂרָאֵל תברכו בחסד הזוה את ה"כה",
 כלומר שתמשיכו לה את הברכות מז"א הנקרא חסד, כי הכל נעשה ע"י ברכת כהנים, ועי"ז תמתיקו אותה בשביל שתשפיע
 ברכות לישראל, **בְּגִין דְּלֹא יִשְׁתַּכַּחֲוֵן כֹּה דִּינִין** כדי שלא ימצאו בה דינים לישראל ח"ו. **הָדָא הוּא**
דְּכִתִּיב זה שכתוב **כֹּה תִבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** שאת מדת "כה" תברכו ותמתיקו אותה בשביל בני
 ישראל כדי שתשפיע להם חסד ורחמים.

מבאר מדוע נאמר אמור בלשון יחיד ולא אמרו בלשון רבים

אָמְרוּ לֹא כְּתִיב והנה, כתוב בפסוק אמור להם. ושואל, דלכאורה צריך לומר אמרו בלשון רבים ולא כתוב כך, **אַלֵּא אָמֹר** בלשון יחיד, ובלשון הווה, שמורה על האמירה שאינה יוצאת לאחרים, אלא שמעלימים הדברים בלבם, **לְאַפְקָא, מְשַׁרְבּוּ הַפְּרִיצִים, דְּלֹא מְפָרְסִין מְלָה** וזה בא להוציא כי משרבו הפריצים אין מפרסמים את השם המפורש, **דִּהָא לֹא אֲתַפְקְדוּ לְפָרְסָמָא שְׁמָא** כי לא נצטוו הכהנים לפרסם את השם, **מִשְׁמַע דְּכְתִיב** וזה משמע ממה שכתוב **אָמֹר לָהֶם. אָמֹר סְתָם** היינו אמור סתם אמור את ברכת הכהנים בלי להזכיר את השם המפורש.

דְּבַר אַחַר פירוש אחר על מה שכתוב **אָמֹר** להם, ושואל **כִּיּוֹן דְּכְתִיב כַּה תְּבָרְכוּ** בלשון ציווי, **אִמְאֵי לֹא כְּתִיב תְּאָמְרוּ** להם ג"כ בלשון ציווי, ומשיב **אַלֵּא תְּנִי רַבִּי יְהוּדָה, אָמֹר לָהֶם. זְכוּ, לָהֶם, לֹא זְכוּ, אָמֹר סְתָם** אלא למד רבי יהודה כי מה שכתוב אמור להם בלשון הווה, ולא נצטוו לגלות את שם המפורש בכל פעם, אם זכו מגלים להם את השם המפורש, לא זכו, אמור סתם את ברכת כהנים בלי להזכיר את השם המפורש.

בשעת ברכת כהנים כל הספירות מתברכות מלמעלה ללמטה וממשיכים השפע לכלל העולמות

שם דף קמו.

תְּאָנָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּשַׁעֲתָא דְּכַהֲנָא דְּלִתְתָּא קָם וּפְרִים יְדוּי למדנו, אמר רבי יהודה בשעה שהכהן שלמטה קם ופורש את ידיו לברך את ישראל, אז, **כָּל כְּתָרִין קְדִישִׁין דְּלְעֵילָא מְתַעְרִין, וּמְתַקְנִין לְאַתְּבָרְכָא** כל הספירות הקדושות שלמעלה, דהיינו של ז"א ונוקביה מתעוררות ונתקנות לקבל את הברכות, **וְנִתְרִין מְעוּמְקָא דְּבִירָא, דְּאֲתַמְשֵׁךְ לְהוּ מִתְּהוּא עוּמְקָא דְּנַפְק תְּדִיר, וְלֹא פְסִיק בְּרַכָּאן** ומאירות מעומק הבאר שהוא היסוד דאימא, שנמשך להם מעומק שהוא היסוד דאבא, שיוצא תמיד ולא נפסקות ממנו הברכות לעולם, כי שורש הברכות נמשכות להם מיסוד דאבא, **דְּנִבְעִין מִבּוֹעִין לְכַלְהוּ עֲלֵמִין** שהבי' יסודות דאו"א נובעים מבועים לכל העולמות **וּמְתַבָּרְכָן וּמְתַשְׁקִין מְבִלְהוּ** ומתברכים ומושקים מכולם, כי כל העולמות מקבלים שפע הברכות והשקאתם של או"א על ידי כל הספירות דזו"ן.

בריבוי האור בברכת כהנים נעשה הייחוד העליון

וְתְאָנָא, בְּתַהוּא זְמַנָּא ולמדנו, כי בזמן ההוא של נשיאת כפים, **לְחִישוּתָא וְשְׁתִּיקוּתָא תְּוִי** **בְּכָל עֲלֵמִין** שתיקה ושקט נמצאת בכל העולמות, כי על ידי רבוי האור של ברכת כהנים נעשה ייחוד העליון שהוא בשתיקה. **לְמַלְךְ דְּבַעֵי לְאֹדְוִוָּנָא בְּמִטְרוּנִיתָא** משל למלך שרוצה להתחבר עם המלכה, **וּבַעֵי לְמַעַל לְהַ בְּלְחִישוּ וּרְצַח לְבָא אֵלֶיהָ בַּחשָׁא, וְכָל שְׁפָשִׁין מְתַעְרִין בְּתַהוּא זְמַנָּא**

וּמִתְלַחֲשִׁין, הָא מְלָבָא אָתִי לְאֻדְוִוְנָא בְּמִטְרוֹנִיתָא אז כל המשמשים מתעוררים בזמן ההוא ומתלחשים ואומרים הרי המלך בא להתחבר עם המלכה. מֵאֵן מִטְרוֹנִיתָא, דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל ומפרש מי היא המלכה שעמה נעשה היחוד העליון, ואמר זו היא כנסת ישראל שהיא השכינה. ומקשה עוד מֵאֵן כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל סֶתֶם על איזו שכינה נאמר, האם הכונה לרחל או ללאה, שהרי שתיהן נקראות כנסת

ישראל, ומתרץ שנאמר על שתייהם.
בשעת הברכה צריכים הכהנים להרים יד ימין על שמאל להגביר החסדים

תֵּאנָא אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בְּהֵן בְּעֵי לְזֻקְפָּא יַמִּינָא עַל שְׂמָאלָא אמר רבי יצחק, למדנו כי הכהן צריך לזקוף ולהגביה את יד ימינו למעלה מיד שמאלו, דְּבִתִּיב, (ויקרא ט, כב) וְיִשָּׂא אֶחָרָן אֶת יָדוֹ אֶל הָעַם וַיְבָרְכֵם. יָדוֹ בְּתִיב, וְלֹא יָדָיו. מְשׁוּם דְּשִׁבְחָא דִּימִינָא עַל שְׂמָאלָא ידו כתוב חסר י', בלשון יחיד, ולא ידיו בלשון רבים, וטעם הדבר לפי שיש שבח ומעלה ליד הימין על יד השמאל [ב]. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, רְזָא הוּא, מְשׁוּם דְּבִתִּיב, אמר רבי אלעזר יש סוד בדבר מה שצריך לזקוף את יד הימין על יד השמאל, לפי שכתוב (בראשית ג, טז) וְהוּא יִמְשׁוֹל בְּךָ שְׁהוּא סוּד הַיַּמִּין יִמְשׁוֹל עַל הַנֶּקֶבָה שְׁהִיא סוּד הַשְּׂמָאל, כלומר ז"א שהוא סוד הימין שנבנה מהחסדים, הוא ימשול במלכות שהיא סוד השמאל שנבנית מהגבורות, לכן צריך לזקוף את הימין על השמאל.

צריך הכהן ליטול ידיו קודם הברכה ע"י לוי בדוקא

תֵּאנָא, בְּהֵן דְּבָעֵי לְפָרְסָא יְדוּי, בְּעֵי דִיתוֹסַף קְדוּשָׁה (דף קמו ע"ב) **עַל קְדוּשָׁה דִּילִיָּה** למדנו, כי כהן הרוצה לפרוש ידיו ולישא את כפיו, צריך שיתוסף קדושה על קדושתו, דהיינו, דְּבָעֵי לְקְדוּשָׁא יְדוּי, עַל יָדָא דְּקְדוּשָׁא שצריך לקדש וליטול ידיו על ידי מי שהוא קדוש. מֵאֵן יָדָא דְּקְדוּשָׁא. דָּא לִיּוֹאֵה ומי הוא זה שידו קדושה? זה הוא הלוי. דְּבָעֵי כְּהֵנָּא לִיטוֹל קְדוּשָׁה דְּמִיָּא מִיְדוּי שצריך הכהן ליטול קדושת המים מידיו של הלוי, כדי שבאותה הנטילה תתוסף קדושה נוספת על קדושתו, אבל אם יטול על ידי ישראל אין בו כח להוסיף קדושה על קדושתו, דְּבִתִּיב וכמו שכתוב וְקְדוּשַׁת אֶת הַלְוִיִּם, הָא אֵינּוֹן קְדוּשִׁין הרי שהוא קדוש קצת בקדושת שבט לוי, לכן יש בו כח להוסיף קדושה על קדושת הכהן. וְבִתִּיב כְּהוּ בְּלוּיִם ועוד כתוב בלויים, (במדבר יח, ב) וְגַם אֶת אַחִיךָ מִטָּה לְוִי וְגו' שבט אביך הקרב אתך, וילוו עליך וישרתוך. היינו שיהיו משרתים את הכהנים במה שיצקו ויטלו מים על ידיהם, ושלא תאמר שמה שכתוב גם "את אחיך" הכוונה לאחיו הכהנים, וכמו שמצינו בכמה מקומות שהכהנים נקראים ג"כ לויים, לזה אמר. שְׂבִט

עיונים והארות

דפריס ידוי, בעי דלא יתחברון אצבען דא בדא). ועל הכהן להגביה ידיו עד כנגד ראשו ולכוין שהאורות היוצאים מבין ידיו המוגבהות כנגד ראשו, יהיו בראש הז"א. וישלשל הטלית על פניו ואצבעותיו יהיו מגולות.

[ב] כוונות הכהנים: הכהנים יגביהו ידיהם ויפרשו אצבעותיהם. וכתב הגר"א הכהנים יפרידו כל האצבעות ולא לעשות חמשה אוירים. (וכן כתב במגן אברהם בשו"ע או"ח סימן קכ"ח סעיף י"ב בס"ק י"ט בשם הזהר שלא ליגע שום אצבע בחבירו. וכוונתו אל הזהר פרשת נשא וז"ל: כהנא

אֲבִיךָ, כָּלֵל כי מאחר שאמר את אחיך מטה לוי, למה כתב עוד שבט אביך, אלא ודאי לזה כתוב שבט אביך לכלול גם את הלויים. **מִכָּאן, דְּכָל כַּהֵן דְּפָרִים יְדוּי, בְּעֵי לְאֶתְקַדְּשָׁא עַל יְדֵי דְקַדְּשָׁא** ומכאן שכל כהן שפורש את ידיו לברך את ישראל, צריך להתקדש על ידי מי שהוא קדוש, **לִיתּוֹסַף קַדְּשָׁה עַל קַדְּוִשְׁתִּיהּ** כדי שיתוסף קדושה על קדושתו. **וְעַל דָּא, לָא יִטּוּל קַדְּשָׁה דְמִיַּיָּא מִבְּר נָשׁ אַחְרָא, דְּלָא הוּי קַדְּיִשָׁא** ועל כן לא יטול קדושת המים מאדם אחר שאינו קדוש, ואם אין לוי, אז יטול ידיו בעצמו.

הלוי צריך ליטול ידיו קודם לכן

וּבְצַנְיָעוּתָא דְסַפְרָא תֵּאָנָא ולמדנו בספרא דצניעותא, **לְוִי, דְאֶתְקַדְּשׁ בְּהֵנָּא עַל יְדוּי,** **בְּעֵי הוּא לְאֶתְקַדְּשָׁא בְּקַדְּמִיתָא** הלוי אשר הכהן מתקדש על ידו, צריך הוא להתקדש וליטול ידיו תחילה. **וְאִמַּאי לְוִי, וַיִּתְקַדְּשׁ עַל יְדֵי דְכַהֲנָא אַחְרָא** ושואל ולמה יתקדש הכהן על ידי לוי, הרי יותר היה ראוי שיתקדש על ידי כהן אחר חבירו ולא על ידי לוי, ומשיב. **תֵּאָנָא, בְּהֵנָּא אַחְרָא לָא בְּעֵי, דְהָא כַּהֵן דְּלָא שְׁלִים** למדנו, כי אין ראוי שיטול על ידי כהן אחר, כי כהן שאינו שלם, אלא הוא בעל מום שאסור בעבודה, **לָא בְּעֵי הָאִי בְּהֵנָּא שְׁלִים, לְאֶתְפָּנֵם עַל יְדֵי דְפְגִימָא דְלָא שְׁלִים** אינו ראוי לכהן שהוא שלם ובריא שיפגם על ידי כהן בעל מום שאינו שלם, וכהן שלם ותמים כמותו פשיטא שאין ראוי שישתמש בו כי מה ראית שכהן זה עדיף מחבירו. **אֲבָל לְוִי דְאִיהוּ שְׁלִים** אבל לוי שהוא שלם, **וְאִתְחַוֵּי לְסַלְקָא בְּדוּכְנָא** וראוי לעלות לדוכן לשיר בעת הקרבת הקרבן, **וְלְמַפְלַח בְּמִשְׁבֵּן זְמָנָא** ולעבוד באהל מועד, **הָא שְׁלִים הוּא, וְהָא אֶקְרִי קַדוּשׁ** הרי הוא שלם ונקרא קדוש, **דְּכַתִּיב וְקַדְּשֵׁת אֶת הַלְוִיִּם כְּנוֹכַח לַעֲלֹל.** **אָמַר רַבִּי תַנְחֻם, אַף אֶקְרִי מְהוּר** גם הלויים נקראים מהורים, **דְּכַתִּיב, (במדבר ח, ו) וַמְהִרְתָּ אוֹתָם. וַבְּגִין כֵּן בְּעֵי לְאוֹסְפָא כַהֲנָא קַדְּשָׁה עַל קַדְּוִשְׁתִּיהּ** ולכך צריך הכהן להוסיף קדושה על קדושתו על ידי הלויים.

צריך הכהן בשעת הברכה להפריד האצבעות זו מזו ולא יחברם

תֵּאָנָא, בְּהֵנָּא דְפָרִים יְדוּי למדנו, כי הכהן הפורש ידיו ונושא את כפיו, **בְּעֵי דְלָא יִתְחַבְּרוּן אֶצְבָּעָאן דָּא בְּדָא** צריך להזהר שלא יתחברו אצבעותיו זו בזו, אלא כל אצבעותיו תהיינה נפרדות זו מזו, **בְּגִין דְיִתְבַּרְכוּן בְּתַרְיִן קַדְּיִשִׁין, כָּל חַד וְחַד בְּלַחְדוּי, בְּמָה דְאִתְחַוֵּי לִיהּ** כדי שיתברכו כל הספירות הקדושות הנרמזות באצבעות, כל אחת ואחת לבדה כמו שראוי לה, כי זו חסד וזו גבורה וכדומה. **בְּגִין דְשָׂמָא קַדְּיִשָׁא בְּעֵי לְאֶתְפָּרְשָׁא בְּאֶתְוּוֹן רְשִׁימִין** ובשביל שאת השם הקדוש הוי"ה שבברכת כהנים, צריך לפרש ולבטאות כל ד' אותיותיו מפורש כל אחת לבדה, כדי שהעשר ספירות הנרמזות בו תהיינה רמוזות כל אחת לבדה, כדי שכל אחת תקבל השפע לעצמה **דְּלָא לְאֶעְרְכָא דָּא בְּדָא** כדי שלא יתערבו

ההשפעות זה בזה. **וְלֹא יִתְכַוֵּן** (נ"א וְלֹא תִפְנוּנָא) **בְּאֵינֹן מְלִין** ויכוין הכהן באלו הדברים כדי להשפיע לכל ספירה בפני עצמה כראוי לה, לכן גם האצבעות הרומזות לאלו הספירות צריכות שלא יתחברו, כדי שכל אחת תקבל השפע לעצמה, ולא יתערבו ההשפעות זו בזו.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, פְּעִי קְדֻשָּׁא בְּרִיךְ הוּא דִּיתְפָּרְכוּן עֲלָאי, בְּגִין דִּיתְפָּרְכוּן תְּתָאי
 רצה הקב"ה שיתברכו העליונים, כלומר שיקבלו יותר שפע על מה שראוי להם, כדי שיתברכו מהם התחתונים, דהיינו שמהשפע שיקבלו העליונים ישפיעו לתחתונים, **וְיִתְפָּרְכוּן עֲלָאי דְאֵינֹן קְדִישִׁין בְּקְדוּשָׁה עֲלָאָה, עַל יְדָא דְתְתָאי, דְאֵינֹן קְדִישִׁין בְּקְדוּשָׁה עֲלָאָה** ועוד רצה הקב"ה שיתברכו העליונים שהם הספירות הקדושות בקדושה עליונה על ידי הכהנים התחתונים שהם גם כן קדושים בקדושה עליונה, **דְאֵינֹן קְדִישִׁין מְכָל קְדִישִׁין דְלְתַתָּא** שהם קדושים מכל הקדושים שלמטה, דהיינו מן הלויים ומן הישראלים, כי ישראלים הם בתפארת, והלויים בגבורה, והכהנים בחסד, **דְכְתִיב, (תהלים קמה, י) וְחִסְדֶּיךָ יְבָרְכוּכָה** פירושו לפי שהם מחסד יברכו כ"ה, כלומר שימשיכו שפע מהחסד למלכות הנקראת כה.

הכהן צריך לדעת את סוד הברכה וכוונותיה קודם שיברך

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כֹּל כִּהֵן דְלֹא יָדַע רְזָא דָא כל כהן שאינו יודע הסוד של ברכת כהנים, **וְלִמָּאן מְבָרַךְ** ואינו יודע למי הוא מברך, כלומר שאינו יודע שעל ידי ברכתו הוא ממשיך שפע ברכות גם לספירות העליונות, **וּמָאן הִיא בְּרַכְתָּא דְמְבָרַךְ** ומאיזה מקום הוא ממשיך את שפע הברכות שמברך, **לְאוּ בְּרַכְתָּא דִּילִיהּ בְּרַכְתָּא** אין ברכתו פועלת המשכות הברכות למעלה, **וְתֵינֵנוּ דְכְתִיב** וזהו שכתוב, **כִּי שִׁפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יִבְקְשׁוּ מִפִּיהוּ. מֵאֵי דַעַת** ושואל על איזו דעת נאמר, ומשיב. **דַעַת סְתָם** שהוא התפארת הנקרא דעת (כי בגדלות עולה הת"ת ונעשה דעת), וזה שאמר "שפתי כהן" דהיינו הברכה שהכהן מוציא בשפתיו, "ישמרו דעת", דהיינו ישמרו את השמור שהיא המלכות לחברה עם הת"ת הנקרא דעת. ומש"כ **וְתוֹרָה יִבְקְשׁוּ מִפִּיהוּ, עֲלָאִין, יִבְקְשׁוּ מִפִּיהוּ** היינו, העליונים יבקשו מפיו, ושואל. **וּמֵאֵי יִבְקְשׁוּ מִפִּיהוּ** מה יבקשו מפיו, ואומר **תוֹרָה. תוֹרָה סְתָם, הֵיךְ אֲחִידָא תוֹרָה דְלְעִילָא דְאֶקְרִי תוֹרָה סְתָם** תורה סתם, ור"ל יבקשו לדעת איך מתייחדת התורה שלמעלה שנקראת תורה סתם, דהיינו סוד יחוד זו"ן הנעשה על ידי שפתי כהן שמברך ברכת כהנים. **דְתֵנִיא, תוֹרָה שְׂפָכְתָב וְתוֹרָה שְׂפָעַל פֶּה בְּאֵינֹן כְּתָרִין עֲלָאִין דְאֶתְקְרוּן הֵכִי** שלמדנו בברייתא, כי יש תורה שבכתב שהיא בז"א, ותורה שבעל פה שהיא בנוקבא והם אחוזים באותם הספירות העליונות, שהן נקראות תורה שבכתב ותורה שבעל פה. **מֵאֵי טַעְמָא** ומה הטעם שהעליונים יבקשו תורה מפיהו, ואמר **כִּי מְלֶאךְ יְהוָה צְבָאוֹת הוּא** כי הכהן הוא אות בצבא של מעלה, וניכרת מעלתו בין המלאכים. **וְתֵנִיא, דְבְעֵי כְּהֵנָּא לְכוּנָא בְּאֵינֹן מְלִין דְלְעִילָא** ולמדנו, שצריך הכהן לכוין בברכת כהנים באותם הסודות שלמעלה, **לִיְחִידָא שְׂמָא קְדִישָׁא כְּמָה דְאֶצְטְרִיךְ** ולייחד את השם הקדוש כמו שצריך.

אסור להסתכל באצבעות הכהנים בשעה שמברכים לעם

שם דף קמז.

תַּאנָא למדנו, **אָמַר רַבִּי יוֹסִי, בְּשַׁעֲתָא דְכֹהֲנָא פְּרִים יְדוּי, אָסִיר לִיה לְעַמָּא לְאַסְתַּכְּלָא בִיה, מְשוּם דְשִׁכְיִנְתָּא שְׂרִיא בִידוּי** בשעה שהכהן נושא את כפיו, אסור

לעם להסתכל באצבעותיו לפי שהשכינה שורה על ידיו, כי עשר האצבעות רומזות לעשר ספירות, והם כסא להשראה השכינה. **אָמַר רַבִּי יִצְחָק** שאל רבי יצחק את רבי יוסי, **אִי הֲכֵי, בִּיּוֹן דְּלֹא חֲמָאן מַה אֲכַפְתָּ לְהוּ** כיון שלא רואים את השכינה, אם כן מה פגם הוא לה אם מסתכלים על אצבעותיו של הכהן, **דִּהָא כְּתִיב שְׁהִירִי כְּתוּב (שמות לג, כ) כִּי לֹא יֵרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי וּדְרָשׁוּ חו"ל, בְּתִיּוּהוֹן לָא חֲמָאן, אֲכַל בְּמִיתְתְּהוֹן חֲמָאן** בחייהם אינם רואים את השכינה, ורק במיתתם רואים. וכאן, אף על פי שהשכינה שורה עליהם, מה איכפת לנו במה שמסתכלים עליהם הלא אין רואים אותה. **אָמַר לִיה עֵנָה לֹו רַבִּי יוֹסִי, מְשוּם דְשִׁמְא קַדִּישָׁא רְמִיזָא בְּאַצְבָּעוֹן דִּידוּי** משום שהשם הקדוש רמוז באצבעות ידיו, דהיינו עשר האצבעות הם כנגד עשר הספירות שהם השמות הקדושים כנ"ל, **וּבְעֵי פֶר נֶשׁ לְדַחְלָא** וצריך האדם לירא ממנו, **אַף עַל גַּב דְּלֹא חֲמָאן שְׁכִינְתָּא, לָא בְּעָאן לְאַסְתַּכְּלָא בִידֵיהוּ דְכֹהֲנֵי** ואף על פי שלא רואים את השכינה, עם כל זה אין להסתכל בידיהם של הכהנים, **בְּגִין דְּלֹא יִשְׁתַּכְּחוּן עַמָּא חֲצִיפָאן לְגַבֵּי שְׁכִינְתָּא** כדי שלא יהיו העם חצופים כלפי השכינה, כלומר שצריך לחשוב כאילו רואה את השכינה בעיניו ולכן צריך לירא שלא יזלזל בכבוד השכינה.

בשעת הברכה צריך להיות באימה וביראה ולדעת שבאותו זמן עת רצון גדולה בכל העולמות

תַּאנָא למדנו, **בְּהָהִיא שַׁעֲתָא דְכֹהֲנָא פְּרִים יְדוּי, צְרִיכִין עַמָּא לְמִיתַב בְּדַחִילוֹ, בְּאִימְתָּא** בשעה שהכהן נושא את כפיו, צריכים העם לשבת באימה וביראה, **וְלִינְדַע דִּהָהִיא שַׁעֲתָא, עִידוֹן רַעוּתָא אֲשַׁתַּכַּח בְּכֹלְהוּ עֲלָמִין** וצריכים לדעת שבשעה ההיא נמצאת עת רצון בכל העולמות, **וּמִתְפַּרְבֵּן עֲלָאִין וְתַתְּאִין, וְלִית דִּינָא בְּכֹלְהוּ** ומתברכים העליונים והתחתונים, ואין דין שולט בכולם, לכן יזהר האדם שלא יפסיד את הברכות של שעת רצון על ידי הסתכלותו באצבעות הכהנים. **וְהוּא שַׁעֲתָא, דְּאֵתְגַלִּי סְתִימָא עֲתִיקָא דְעֲתִיקוֹן בּוּעִיר אֲנַפִּין וְאֲשַׁתַּכַּח שְׁלָמָא בְּכֹלְהָ** והיא השעה שא"א שהוא סתום וזקן הפרצופים מתגלה ומאיר בו"א, ועל ידי זה נמצא שלום בכל העולמות, וזה שכתוב **וישם לך שלום.**

שלושה פסוקי ברכת כהנים באים להראות אמונה שלימה

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּהַנִּי תֵּלֶת קְרָאִי (דף קמ"ז ע"ב) רִישֵׁיהוֹן יו"ד יו"ד יו"ד, י"ב בְּרַבְּךָ י"א י"א באלו הג' פסוקים של ברכת כהנים בראשיהם יש י' י' י'. **כִּלְהוּ לְאַחֲזָאָה מִהִמְנוּתָא שְׁלִימָא** כולם באות להראות אמונה שלימה. (כלומר לכן יש ג' יודין בראשי הג' פסוקים, להראות

שורש הברכות שהם מג' הוי"ת של שם ע"ב דיודי"ן של החיות, או לשם ס"ג של האוירא, או לשם מ"ה של המוחא סתימאדה). וְלֹא־תִבְרַךְ אֶת־יְהוָה מֵעַתִּיקָא מֵאֵן דְּאַצְמְרִיךְ וּשְׂתִיבְרַךְ מֵעַתִּיקָא קְדִישָׁא מִי צִרְיַךְ לְהַתְּבַרְךְ, וְהֵינּוּ פִּרְצוּפִי אִו"א שְׁגֵם הֵם צִרְיָכִים לְקַבֵּל הַשְּׁפַע מִלְּמַעְלָה. וְעוֹד, יו"ד יו"ד יו"ד ה'ג' יו"דִי"ן הֵם, לֹא־תִבְרַךְ אֶת־יְהוָה אֲנִפִין מֵעַתִּיקָא דְכָלָא כְּדִי שְׂתִיבְרַךְ ז"א מִמִּי שְׁהוּא עֵתִיק מְכוּלָם שְׁהוּא א"א. כִּי גַם לז"א מְגִיעוֹת הַבְּרִכוֹת מְשׁוּרֵשׁ הַבְּרִכוֹת שְׁבֵא"א וְלֹא מֵאו"א. וְכֵן כֵּן יִבְרַכְךָ יְהוָה לְעֵילָא וְלִכְן יִבְרַכְךָ ה' הוּא לְמַעְלָה, דְּהֵינּוּ שְׁהַכְּהֵנִים אוֹמְרִים לז"א, יִבְרַכְךָ ה' שְׁהוּא א"א, וְיִשְׁמְרְךָ הוּא לְתַתָּא וְיִשְׁמְרְךָ הוּא כֵּן לְמַטָּה, כִּי אַחַר שֶׁקַּבֵּל ז"א הַשְּׁפַע מֵאו"א, מִמֶּנּוּ נִמְשַׁךְ הַשְּׁפַע לְמַטָּה לְתַחְתּוֹנִים, וְכֵן כָּלֵהוּ וְכֵן כָּל שָׂאֵר הַפְּסוּקִים כְּנֹזֵכֵר לְמַעְלָה [ג].

מִי שִׁבְקֵשׁ רַחֲמִים בְּתַפְלָתוֹ מִתּוֹךְ צִעְרוֹ מִתְּהַפֵּךְ לוֹ הַדִּין לְרַחֲמִים

וְתֵאֵנִי תִנָּא קַמִּיהּ דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן וְלִמַּד הַתְּנָא לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, הָאִי מֵאֵן דְּמִצְעַר בְּחַלְמִיָּה מִי שְׁמִצְטַעַר מִחַלּוּמוֹ עַל יַדֵּי שְׂרָאָה חַלּוּם רַע, לִי־תִי בְּשַׁעְתָּא דְּכַהֲנֵי פְּרָסִי יְדִיָּהוּ, וְלִי־מָא יִבָּא בְּשַׁעָה שְׁהַכְּהֵנִים פּוֹרְשִׁים אֶת יְדֵיהֶם, וְיֹאמֵר תַּפְלָה זֹו רַבּוֹנוֹ שְׁלַ עוֹלָם אֲנִי שְׁלַךְ וְחַלּוּמוֹתֵי שְׁלַךְ וְכו'. אֲמַאי וּמְדוּעַ דּוּקָא בְּשַׁעַת בְּרַכַּת כְּהֵנִים. מִשּׁוּם דְּתַהֲיָא שַׁעְתָּא אֲשַׁתְּכַחוּ רַחֲמֵי בְּעֵלְמִין בְּלָהוּ מִשּׁוּם שְׁבַשְׁעָה הֵהִיא נִמְצָאִים רַחֲמִים בְּכָל הַעוֹלָמוֹת, וּמֵאֵן דְּיִבְעֵי צְלוֹתֵיהּ בְּצַעְרֵיהּ, אֲתַהַפֵּךְ לִיָּה דִּינָא לְרַחֲמֵי וּמִי שִׁבְקֵשׁ רַחֲמִים בְּתַפְלָתוֹ מִתּוֹךְ צִעְרוֹ, מִתְּהַפֵּךְ לוֹ הַדִּין לְרַחֲמִים, כִּי עַל יַדֵּי בְּרַכַּת כְּהֵנִים נִמְשַׁכִּים רַחֲמִים כְּנ"ל.

וְשָׂמוּ אֶת שְׁמֵי מַהוּ הַפִּירוּשׁ וְשָׂמוּ אֶת שְׁמֵי. אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, יִתְקַנּוּ אֶת שְׁמֵי. בְּמָה דְּכַתִּיב כְּמוֹ שְׁכַתּוּב, (בְּמַדְבַּר ד', יט) וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ וְאִישׁ עַל עֲבוֹדָתוֹ וְאֵל מִשָּׂאוֹ שְׁפִירוּשׁוֹ שִׁתְּקַנּוּ וְיִסְדְּרוּ כָל אִישׁ וְאִישׁ עַל עֲבוֹדָתוֹ, וְכֵן כֵּן מִש"כ וְשָׂמוּ אֶת שְׁמֵי, הֵינּוּ. לֹא־תִקְנָא בְּבִרְכַתְהוֹן בְּתַרְיִן דִּימִינָא לִימִינָא שְׁהַכְּהֵנִים יִתְקַנּוּ אֶת שְׁמֵי בְּבִרְכוֹתֵיהֶם, וְהֵינּוּ אֶת הַסְּפִירוֹת שֶׁל קו יְמִין יִתְקַנּוּ לִימִין,

עֵינִים וְהָאֲדָרָת

ואחר כך רומז בשם כ"ב אותיות הנכללות בשם כ"ב אותיות מפני שהם לבוש לכ"ב מדות כענין שם מ"ב שפירש בתיקונים שהוא לבוש למ"ב אותיות פנימיות דהיינו חותמא דמלכא על שעוה. והכוונה להוריד השפע בעולם הבריאה ועולם היצירה ששם ההויות מתלבשות באותיות כאלו, וכיוצא בענין שם בן ארבע שיש לו ע"ב היות ושם מ"ב גם כן ועל דרך זה לכל השמות. ובזה נתבארה שמועה זו בס"ד.

ואם תאמר מה בין שם זה לשם שהיה מזכיר כהן גדול ביום הכיפורים, שהרי ביום הכפורים היה הכהן מזכיר השם הקדוש ולא היו יודעין אותו אלא הצנועים ולא היה מזכירו אלא עשר פעמים ביום הכפורים, וכהן גדול בדווקא. ויש לומר שמתוך פרשת אחרי מות משמע שהיה מזכירו בנקודת יהו"ה (חולם סגול קמץ סגול) והיה מכוון בו כוונה גדולה והיה מבליע בו צרופים ועניינים אחרים. אמנם בכל יום היה הכהן מזכירו בניקוד כזה: יהו"ה (שוא קמץ חולם) והיא כניקוד אדנ"י וניקוד צבאות. וענין זה מוכרח במקומות אחרים. מהרמ"ק זל"ה.

[ג] או ירצה כ"ב אותיות הנכללות בשם כ"ב וזהו אנקת"ם פסת"ם פספסי"ם דיונסי"ם. והוא שם קדוש יוצא מברכת כהנים נקרא שם בן כ"ב כחו גדול להשמעת תפלה ולתת לחם לאכול ובגד ללבוש ולהציל מכל צרה וצוקה. וארבע סגולות אלו נרמזות בו ממש: אנקת"ם לשון שמע אנקתם להשמעת תפלה. פסת"ם לשון יהי פסת בר בארץ לתת לחם לאכול. פספסי"ם לשון ועשה לו כתונת פסים לתת בגד ללבוש. דיונסי"ם לשון דין וניסים דין באויבים וניסים לעזרתם של ישראל. והיינו להציל מכל צרה וצוקה. וארבעה שמות אלו אינם שמות של מלאכים כלל אלא שמותיו של קוב"ה, בהם נרמזים כ"ב מדות של רחמים הנזכרים ובשתוף מקורם פועלים בחזקה. והוא ממש כשם ע"ב ושם מ"ב. ואפשר שעליו היה מכוון גם כן הכהן. והנה נמצא שיש לברכת כהנים מדרגות ראשונה בשם יו"ד ה"י ויו"ה"י, ומורידו לשם יו"ד ה"א וא"ו ה"א דהיינו הכתר בתוך החכמה, ואחר כך מוריד הכל לשם יהו"ה ושם כולל י"ג תיקוני אריך אנפין ותשע תיקוני זעיר,

דהיינו בפסוק יברכך ה' יכוונו להמשיך שפע לקו הימין לז"א, וְכִתְרֵינוּ דְשִׁמְאֵלָא לְשִׁמְאֵלָא, בְּרָקָא חַוֵּי ויתקנו בברכותיהם הספירות של קו שמאל לשמאל כראוי להיות, דהיינו בפסוק יאר ה' יכוונו להמשיך שפע לקו השמאל, ובפסוק ישא ה' יכוונו להמשיך השפע לקו האמצעי. דְּבַעֲיָא דְלֹא יִטְעוּן בְּחַוֵּן וצריכים הכהנים להזהר שלא יטעו בהם, כי יש שמתברכים מקו ימין ויש מקו שמאל, ואם יטעו בכוונה אז לא יחולו הברכות, לְאַתְקִנְנָא כְּלָא, בְּגִין דִּיתְבָּרְכוּן עֲלָאִין וְתַתָּאִין ועל ידי כל הג' פסוקים יכוונו לתקן את כל הג' קוים של ז"א, כדי שמשם יתברכו העליונים והתחתונים.

וְאִי יַעֲבְדוּן הָבִי ואם יעשו כך להמשיך הברכות לעליונים ולתחתונים, מַה בְּתִיב. וְאִנִּי אֲבָרְכֶם אז יקוים בהם מש"כ ואני אברכם. לְמַאן ושואל למי יברך הקב"ה, ואומר לְאִינוּן בְּהִנֵּי לאותם הכהנים המברכים את ישראל, דְּכִתְיִב, שכתוב בשעה שברך יצחק את יעקב (בראשית כז, כט) וּמְבָרְכֶיךָ בְּרוּךְ, וְכִתְיִב וכשברך הקב"ה לאברהם אבינו כתוב (בראשית יב, ג) וְאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ. אִינוּן מְבָרְכֵין לְעַמָּא אלו הכהנים המברכים את העם, וְאִנָּא אֲבָרְךָ לְהוּ ואני אברך אותם. וְלִפְיִכְךָ כְּתִיב וְשִׁמוּ שהוא לשון תיקון, וְלֹא כְּתִיב יֹאמְרוּ, אִזּוּ יִזְכְּרוּ ולא כתוב יאמרו או יזכרו.

צריך הכהן לברך מתוך שמחה ועין טובה ובאהבה גדולה

תֵּאנָא למדנו, כָּל בְּהֵן דְּלֹא רְחֻמִּין לִיהּ עַמָּא, לָא יִפְרוּם יְדוּי כל כהן שאין העם אוהבים אותו, ואין רצונם להתברך על ידו, לא ישא את כפיו. וְעוּבְרָא תְּוָה בְּחַד בְּהֵן דְּקָם וּפְרִים יְדוּי, וְעַד דְּלֹא אֲשָׁלִים, אֲתַעְבִּיד תְּלָא דְנַרְמִי ומעשה היה בכהן אחד שנשא את כפיו, ועד שלא השלים את ברכת כהנים נעשה גל של עצמות. מַאי טַעְמָא מהו הטעם שנענש, ואמר מִשּׁוּם דְּלֹא בְּרִיךְ בְּחִיבֻתָא לפי שלא ברך באהבה ובחיבה. וְקָם אַחַר וּפְרִים יְדוּי וּבְרִיךְ, וְאֲתַתְּקֵן תְּהוּא יוֹמָא וקם כהן אחר ונשא את כפיו וברך כהנים, ונתקן ונתברך היום ההוא. כָּל בְּהֵן דְּהוּא לָא רְחִים לְעַמָּא, אִזּוּ עַמָּא לָא רְחֻמִּין לִיהּ, לָא יִפְרוּם יְדוּי לְבָרְכָא לְעַמָּא כל כהן שאינו אוהב את העם, או שאין העם אוהבים אותו, לא ישא את כפיו לברך את העם, כי אינו יכול לברך בלב טוב ובעין טובה, דְּכִתְיִב, (משלי כב, ט) טוֹב עֵינַן הוּא יְבוֹרֵךְ ודרשו חז"ל אֵל תִּקְרֵי יְבוֹרֵךְ, אֵלָא יְבוֹרֵךְ אל תקרי יבורך דהיינו מאחרים, אלא יברך, שהוא זה שראוי לברך את האחרים היות ויש לו עין טובה.

מאמרי הפרשה

”נְשֵׂא אֶת רֵאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם” (ד, כב).

מעלת השבת שלאחר חג השבועות

הנה ידוע הוא שבדרך כלל שבת פרשת נשא יוצאת אחרי חג מתן תורתנו הקדושה, והשבת ניתנה לנו במרה, עוד לפני מתן תורה. והנה כתבו התוספות (שבת פז: ד"ה אתחומין) כי השבת עליה נצטוונו במרה, לא היו בה דינים והלכות כמו שנצטוונו לאחר מכן במעמד הר סיני. ונחלקו רבותינו בזה, לדעת ה'פני יהושע', במרה עדיין לא נצטוונו על איסור הוצאה ותחומים, ורק במתן תורה נוספו איסורים אלו. ואילו לדעת בעל ה'טל אורות' הקדמון, במרה היה ציווי רק על השביתה בלבד, בלי פרטי המלאכות - אשר הם ניתנו לנו מאוחר יותר בהר סיני.

נמצא, כי לאחר מתן תורה - זו השבת הראשונה ששמרו עליה בכל פרטיה ודקדוקיה. ואם כי בליל שבת כאשר עדיין לא ניתנה תורה - עדיין קיימה כפי שנצטוו במרה, אמנם בבוקר יום השבת כבר ניתנה התורה, וקיימה כמצוותה. ובפרט לדעת רבי אברהם אבן עזרא, הסובר שכבר ניתנה תורה בערב שבת, נמצא שקיימה בדקדוקיה ופרטותיה כבר מליל שבת. ועל כן השבת שלאחר השבועות - היא השבת הראשונה אשר נשמרה כדת. (מפרשים).

היו נשאים בירושלים עד שבת לאחר השבועות

מהר"א מבעלזא זי"ע היה אומר, כי הטעם לכך שהחסידיים קוראים לשבת זו "שבת נאך-שבועות" [השבת שלאחר שבועות], הוא ע"פ מה שכתב הרדב"ז (חלק ו', ב' אלפים קעח) לבאר ע"פ דברי הגמרא בסוף חגיגה (כו:): האומרת שכאשר עלו ישראל לרגל - היו מראים לישראל חיבתם לפני המקום, בכך שהיו רואים את לחם הפנים סמוך לסידורו כשהוא עדיין חם, "לחם חום כיום הלקחו" (שמואל א' כא, ז). והיו מוציאים את השלחן ומקרבים אותו עד לסוף ההיכל למקום שמותר להוליכו שם.

והקשה הריטב"א, האיך היו יכולים לראות שהלחם עדיין חם? ותירץ, כי ראו את ההבל היוצא מהלחם. אמנם הרידב"ז פירש, שאותם אלפי הכהנים שקבלו את חלקם מלחם הפנים, נתנו לעם לנגוע בו, ולהיווכח כי הוא עדיין חם. אמנם העיר על כך הרדב"ז, כי בשלמא בפסח וסוכות בהם יש שבת חול המועד, היו יכולים לראות את החיבה הזאת. אך בשבועות בו אין שבת-חול המועד, הרי לא היו יכולים לראות חיבתם לפני המקום, שכן הכהנים לא קבלו אז את חלקם מלחם הפנים, אשר היה מתחלק מדי שבת בשבת?

אמר על כך מהר"א מבעלזא, כי התשובה היא, שמחמת כן, היו החסידיים ואנשי מעשה נשאים בבית המקדש עד לשבת שלאחר שבועות בכדי לזכות ולראות את חיבתם לפני המקום, ובוהו היו מחנכים את בניהם ומראים להם כמה אנו חביבים אצל המקום. ולא עוד, אלא אפילו בזמן בית שני, כאשר כבר היה חושך גדול, והיו צדוקים וכדו', אעפ"כ ראו עין בעין כי השכינה שורה בישראל, בכך שהלחם נשאר חם לאחר כמה ימים על השולחן. נמצא לפי זה, כי החיבה היתה ניכרת במיוחד בשבת שלאחר שבועות. ולכן קישרו את השבת הקרובה לחג שקדם לה.

ובענין זה, אמר עוד הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורה זצ"ל, כי קדושת חג השבועות חופפת היא לקדושת השבת, שהרי עצרת יש לה תשלומין כל שבעה. נמצא, כי בזו השבת היו בני ישראל עדיין אוכלים שלמי חגיגה, והוא ממש כמו שבת חול המועד.

זו הסיבה איפוא, שרק השבת שלאחר שבועות כונתה כך, ולא השבתות שלאחר סוכות ופסח, כי דוקא בשבת זו ישנה שייכות עדיין לחג השבועות.

לאחר מתן תורה אנו מראים את השמחה בתורה

פרשת "נשא" נקראת בדרך כלל בשבת שלאחר חג מתן תורה. לְשִׁמָּה מבטא את המעלה הנפלאה שלמוד התורה מקנה לאדם. נשא - מלשון התנשאות, התרוממות, התעלות. כי לאחר שזכינו לקבל את המתנה הגדולה שאין כמותה, והתרוממנו ונשאנו למעלה למעלה לפסגות חדשות שאין כמותן, אנחנו צריכים להראות לבורא יתברך כמה אנחנו

שמחים בתורה ועוסקים בה, ויודעים ומכירים שכל עיקר חיינו הוא בתורה הקדושה, כמו שאנו אומרים בתפילת ערבית: כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה.

ובספר "מעלות התורה" מביא על כך משל נפלא: ידמה בנפשו, אילו מלך גדול ונורא ראה אדם אחד מוטל באשפה, מוכה ומסובב בכל מיני ייסורים וחלאים רעים, וחסר בכל מיני חסרונות. ונשא האיש הלז חן בעיני המלך, וציווה לרחצו מכל הלכלוך שעליו, וריפא אותו מכל תחלואיו, עד שנעשה בריא ושלם בכל אבריו. והלביש אותו לבוש יקר, ועיטר אותו בכמה אבנים טובות ומרגליות, ומסר לו את כל גזיו. וציווה שתהיה כל הנהגת המלכות על ידו, ונתן לו את בתו לאשה, וגידלו על כל השרים ועבדי המלך, עד שציווה לכל גדולי המלכות לשמש לפניו בבגדי יקר ככל אשר יחפוץ.

והנה, בעוד שהוא מלובש בבגדי מלכות ומעוטר באבנים טובות, וכל גדולי המלכות הולכים לפניו ומאירים לו בלפידים, באותה שעה - ראה תינוקות מטפחים באשפה ולוקטים אבנים ומשחקים, ואז נתקנא בהם ופרש מהתהלכה המלכותית, ישב עמם באשפה והצטרף למשחקם.

היש קץ לענשו, שביזה כבוד המלך ומשרתיו עושי רצונו?! כיצד לכלך הוא את בגדי היקר שעליו וזלזל במעמדו, ובעט במתנת המלך בהעדיפו משחקי זאטוטים באשפה!

עד כאן המשל. והנמשל:

נקדים ונאמר: זכות גדולה, אך גם אחריות גדולה, נתגלגלה לידינו, מסמיכות חג השבועות, חג מתן תורה - לשבת קודש. אמת, הכל חייבים בתלמוד תורה בכל ימות השנה, וחייבים לקבוע עיתים לתורה, אבל רבים טרודים על המחיה ועל הכלכלה, ורואים עצמם כאנוסים.

ששה ימים טרודים אנו במלאכתנו, ובשבת - מה? בשבת, עייפים אנחנו מעמל השבוע. תירוץ דחוק הוא, אך תירוץ ברם עתה, כאשר חוגגים אנחנו את חג מתן תורתנו, ומודים אנחנו על היקרה שבמתנות, הנפלאה שבתשורות, בזאת נבחן האם פינו ולבנו שווים. האמנם שמחים אנחנו בתורה ובלב שלם מודים על נתינתה. השבת שאחרי שבועות, שבת שאחרי יום חג ומנוחה, איננו עייפים בה, איננו מותשים, ובוה נבחן האם נקדיש אותה לתורה, או נפנה, חלילה, למשחקי הילדים, בטלה וקריאת עיתונים... (מעייין השבוע).

הפרשה וה'זוהר' הארוכים ביותר

מספר הפסוקים בפרשת נשא הם קע"ו, ריבוי הפסוקים שבפרשה, אומר בעל החידושי הרי"ם זצ"ל, בא להורות על החיבה היתירה אותה רוחשים ישראל לתורה, שמיד לאחר מתן תורה, מרבים הם בקריאה ובלמוד התורה הקדושה. וכן הזוהר הקדוש על פרשה זו הוא הארוך ביותר, יש בו את כל האדרא רבא אשר כולל בתוכו את כל סודות התורה, וממנו נחתבר כל ספר "עץ חיים" למורינו רבי חיים ויטאל זצ"ל.

והנה, בכח קע"ו פסוקים שבפרשה זו, מכניעים הקל"י דעשו ששמו אלוף 'צפ"ו' (כדאיתא בקב הישר פכ"ב בשם המקובלים), העולה בגימטריא קע"ו. (אוצרותיהם של צדיקים פרשת נשא, בשם הרה"ק דוד מסקווירא זצ"ל).

ולמרבה הפלא מצאנו עוד, כי מנין הפסוקים במזמור קי"ט בתהלים - שהוא הארוך ביותר, הוא גם קע"ו. וכן הוא מנין הדפים במסכת הגדולה ביותר בש"ס - בבא בתרא. גם ה'מדרש רבה' הארוך ביותר הוא בפרשת נשא, ויש בו קע"ז פיסקאות. וכן ההלכות הכי ארוכות בשולחן ערוך, הם הלכות שבת הכוללים גם הלכות עירובין ותחומין, ויש בהם יחד קע"ה סימנים. אשר עם הכולל עולים קע"ו. ניתן להוסיף, כי מספר קרוב לזה נמצא בחלק השולחן ערוך הקצר ביותר, שהוא חלק אבן העזר, ויש בו קע"ח סימנים. והוא פלאי.

מסירות נפש ללימוד התורה

הנה עתה אנחנו נכנסים אל תוך חדשי הקיץ, אשר בהם הלילות קצרים והחום גדול מאוד, ונופלת על האדם חולשה ועייפות, והיצר הרע מראה לאדם כי קשה לו ללמוד, וא"כ צריכים אנחנו להתחזק וללמוד בחשק ולא להתעצל.

וכבר אמרו חז"ל (אבות פ"ד משנה ט) "כל המקיים את התורה מעוני - סופו לקיימה מעושר". כלומר, המקיים את התורה מעוני, שיש לו עיניו ומניעות ובכל זאת לומד תורה, סופו לקיימה מעושר - בלי מניעות וכלי בעיות וייסורים.

זה עתה, בחג השבועות, ראינו כיצד משה רבנו עלה למרום, והתווכח עם המלאכים, וכה אמר להם: כתוב בתורה לא תרצח לא תנאף וכו', כלום יצר הרע יש בכם? הראנו לדעת, כי התורה לא ניתנה למלאכים הרוצים להשתעשע בה,

אלא רק לבני האדם שיש להם מלחמה עם יצר הרע, ועל כן אמר להם משה: אם לכם המלאכים אין יצר הרע - אות הוא כי לא ראוייה התורה להינתן לכם.

ויש ללמוד מכאן, שהאדם צריך ללמוד תורה גם כאשר היצר אומר לו שלא ילמד, וממציא לו כל מיני תירוצים ופיתויים בכדי לבטלו מן הלימוד, כי תפקידו הוא להתגבר על הכל וללמוד, כי זו היא מעלת האדם על המלאכים.

וכמו שאומר הזוהר הקדוש (ח"א הקדמה ד: יא., קו: ועוד): בעי בר נש לאשתדלא באורייתא יממא וליליא. אינו אומר 'ללמוד' [-למילף], אלא 'להשתדל', ופירושו הוא להיאבק עם היצר הרע. ולא ילמד רק כאשר יש לו חשק גדול לתורה, וכשהוא שמח בלימוד ומשתעשע בתורה, ואילו כאשר אין לו חשק, עוזב הוא את התורה ואינו לומד - אלא צריך להיאבק עם היצר הרע, ותמיד ללמוד עם כל המניעות. ומוסיף הזוהר הקדוש, כי מי שנוהר בזה, זוכה לחיים, עושר וכבוד בעולם הזה ובעולם הבא.

גם זוכה שהמלאך מט"ט מלווה אותו בלילה לעולמות העליונים, ומעלה את נשמתו לפני הקב"ה, ואומר לפניו: נשמה זו עסקה היום בתורה הקדושה! והמלאכים באותה שעה שותקים מלומר שירה, והקב"ה מברך את אותה הנשמה.

וידוע, כי בזמן קבלת התורה פרחו נשמתן של ישראל, והקב"ה הוריד טל של תחיה והיה מחיה אותם. ויש להבין, מדוע לא נתן להם מתחילה את הכח לעמוד בזה, ומדוע היו צריכים למות ורק אח"כ להחיות אותם? אלא ללמדנו, כי האדם צריך לשקוד בתורה וללמוד, ולמסור עצמו לכך עד שיעור שתפרח נשמתו, וידע שאם מגיע לו חיים - הקב"ה יחיה אותו שוב.

וענין זה של מסירות נפש - למדנו מרות המואביה. שכן ערפה, אע"פ שרצתה להידבק בעם ישראל, מכל מקום לא מסרה את נפשה על כך, ולכן יצא ממנה גלית הרשע. ולעומתה רות אחותה, שעשתה מסירות נפש ועזבה את כל תענוגי בית אביה - מלך מואב, ודבקה בנעמי ובעם ישראל, זכתה להביא לעולם את דוד המלך שממנו עתיד לצאת משיח צדקנו. א"כ גם אנחנו צריכים למסור את עצמנו על התורה בכל הכוח וגם כשיש קשיים, כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה.

אליהו הנביא והצייד

ומספר המדרש (ילקוט שמעוני נצבים רמז תתק"מ), כי אליהו הנביא פגש בצייד המבלה ימיו בטוויית חבלים מפשתן, באריגת רשתות, חפירת שוחות והטמנת מלכודות, ואת הלילה במארבים ובהמתנה לחיות. איש פשוט, תם וישר, הנהנה מיגיע כפיו. ופנה אליו בשאלה מפתיעה: מדוע אינך לומד תורה?

נשמע מזור. כך חשב גם הצייד. הוא - ולימוד תורה?! התורה הרי ניתנה לרבנים, ואילו הוא אדם פשוט - מתפלל, מניח תפילין, שומר שבת, כשרות, טהרה. מה עוד רוצים ממנו?

אך אליהו הנביא אינו מרפה: מדוע אינך לומד תורה?

"**בינה** לא ניתנה לי מן השמים", משיב האיש. ללמוד תורה זה להתפלל, להקשות, לתרץ. אין לי ראש לזה.

הוא לא צדק, כמובן. ללמוד תורה זה גם להשתתף בשיעורי תורה, לדעת עוד מדרש, עוד פסוק, עוד משנה. כל ידיעה היא אוצר, אבל כל זה בזמנו, כאשר יש שיעורי תורה לרוב, וספרים בכל רמה, וקבצי שמע. בזמנם, התורה שבעל פה נלמדה ממש בעל פה, שינווה והעמיקו בה. והוא - לא בנוי לזה. כישרון - אין לו, זיכרון - גם לא.

שאל אותו אליהו הנביא: ומי לימד אותך לטוות חוטים ולארוג רשתות? מי לימד אותך את אורחות חייהם של החיות, על פיהם אתה מכין את המארבים? מי לימד אותך לחפור שוחות ולהטמין מלכודות? מי לימד אותך להסוות אותן באומנות?

אה, זה... בינה ניתנה לי לכך מן השמים.

אמר לו אליהו הנביא: ישמעו אוניך מה שפיך מדבר! לעסוק בצרכי הפרנסה - ניתנה לך דעה, אבל לעסוק בעסקי הנשמה - לא ניתנה לך דעה?! להשיג את צרכי העולם הזה, הכלים ונפסדים, עזרו לך, ולהשיג את נצחיות חיי העולם הבא - לא יעזרו לך!?

הלומד תורה שכינה כנגדו

ובשעה שהאדם עוסק בתורה, צריך הוא ללמוד בחשק גדול ולשתף את הקב"ה בלימודו - ללמוד עם השכינה הקדושה, מתוך קדושה. כי כאשר יחשוב שהשכינה כנגדו, או אז יהיה לו כח להתגבר על העצלות והחולשה.

ובזה פירשו את מאמר המשנה (אבות פ"ג משנה ח): כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו. פירוש, אם שוכח את ה"אחד" שהוא הקב"ה, ממשנתו - מלימודו, כלומר, אפילו שהוא עוסק בתורה אך אינו משים לבו שהשכינה כנגדו, הרי זה מתחייב בנפשו.

וכן אמרו (חגיגה ט): אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד. כי אפילו למד מאה פעמים, אין זה נחשב לכלום, אם אינו לומד עם הקב"ה הנקרא 'אחד'.

ולכן עתה בימים הללו, צריכים אנחנו כח גדול ללמוד בחשק ולהתגבר על המכשולים, ולא ללכת אחר המותרות. וכמו שאמרו רז"ל (הובא בתוספות כתובות קד. ד"ה לא נהנית): עד שאדם מתפלל שיכנסו דברי תורה בתוך מעיו, יתפלל שלא יכנסו בו תאוות ומותרות.

הרוצה לזכות לכתר תורה

כתב הרמב"ם (הל' ת"ת פ"ג ה"א) וזו לשונו: בשלשה כתרים נכתרו ישראל, כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות. כתר כהונה זכה בו אהרן שנאמר וכו', כתר מלכות זכה בו דוד שנאמר וכו', כתר תורה הרי מונח ועומד ומוכן לכל ישראל, שנאמר (דברים לג, ד): תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, כל מי שירצה יבא ויטול. עכ"ל.

"כתר תורה" - הוא שלימות התורה. בהיותו שלם בתורה, ללא פגם וללא חלל כלשהו. ולשלימות זו עלינו לשאוף, וזו צריכה להיות השקפת חיינו, לזכות לשלימות התורה, להרגיש כי הם חיינו ואורך ימינו. ושלימות זו היא, הן בקנין כל התורה כולה, אשר לכך צריכה להיות שאיפתנו, והן במ"ח הדברים אשר התורה נקנית בהן.

יקרה היא מפנינים

וממשיך הרמב"ם (שם הלכה ב): אמרו חכמים ממזר תלמיד חכם - קודם לכהן גדול עם הארץ שנאמר (משלי ג, טו): יקרה היא מפנינים, מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים. כלומר, שהיושב ועוסק בתורה, יקר הוא יותר מעבודת הקודש המופלאה, הנעשית אחת בשנה בצום יום הכפורים, בבגדי לבן בקודש הקדשים. ואיזו חרדה תיפול על הלומד כשיתבונן בזה, כמה יקר הוא עתה בעיני ה', בעת עוסקו בתורה.

תלמוד תורה שקולה כנגד כל המצוות

ושם (הלכה ג), כתב עוד: אין לך מצוה בכל המצוות כולן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה אלא תלמוד תורה כנגד כל המצוות כולן שהתלמוד מביא לידי מעשה, לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום. עכ"ל. ולכן, רק מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים דוחה תלמוד תורה.

ושמא תעלה מחשבת פיגול על לב האדם, ויאמר שאינו מתאוה לכתר התורה ולמעלה ולמצוה הגדולה והמופלאה שלה, אלא די לו שרק לא יחטא, ויהיה בן אדם פשוט וכו', לזה אומר הרמב"ם (שם הלכה ה): תחילת דינו של אדם אינו נידון אלא על התלמוד. כלומר, אי אתה בן חורין להיבטל ממנה, ועל כרחך חייב אתה לשאת עליך את עול התורה.

כעת, כאשר אתה נושא עליך את עול התורה - עשה זאת מאהבה, לא כמי שהכריחוהו לכך. כי הזכיה בשלימות כתר התורה, היא כפי האהבה לתורה. משל למלך המרבה במתנותיו למי שמחשיב אותן, מחבבן ומשתוקק להן, ולא למי שמראה שאינן כ"כ חשובות לו.

המפריע הגדול בעליה בתורה

עוד תנאי עיקרי קובע הרמב"ם (שם בהלכה ו), כי מי שנשא לבו לקיים מצוה זו כראוי, ולהיות מוכתר בכתר תורה, לא יסיח דעתו לדברים אחרים. כי היסח הדעת הוא המפריע הגדול בלימוד ובעליה בתורה, שכן רק עם מחשבה מרוכזת אפשר להשכיל ולהבין, כולי האי ואולי. לא כן אם המחשבה מפוזרת, שאז הרהורי התורה בטלים ברוב הרהורים בטלים.

והנה, מדת היסח ה"דעת" - תלויה היא ב"דעת" האדם. כי אדם שיש לו מיעוט הדעת, כגון ילד - מסיח דעתו ע"י כל דבר הכי קטן. לא כן אדם בינוני, הצריך סיבה יותר חזקה להסיח דעתו מהלימוד. ואילו האדם השלם, לא יסיח אותו שום דבר מדעתו בתורה.

וכה כתב באגרות החזון איש (אגרת ג'): "ללמוד שעה אחת ולהפסיק שעה אחת הוא קיום התורה האפס וההעדר, הרי זה זורע ושולח עליהם מים לסחפן, עיקר הלימוד הוא התמידי הבלתי נפסק, בלימוד התמידי הוא סוד הקדושה, וזה שעושה תורתו קרעים קרעים אסף רוח" עכ"ל.

עוד כתב הרמב"ם שם (הלכה ו): כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל וכו'. ולכאורה הכוונה בכך, שאפילו אם אין לו אלא פת במלח - יסתפק בזה ואל יתבטל מהתורה. אבל לא כן הוא, אלא דווקא אם "פת במלח תאכל", אזי אפשר לקנות את התורה. ראשית, מפני שע"י זה דעתו מוסחת מהגשמיות ונוטה יותר לרוחניות, ושנית מפני שמיעוט הנאות הגוף, הוא מ-מ"ח הדברים שהתורה נקנית בהן.

אין מקום לרוחניות וגשמיות יחד

דבר זה ביארו המהר"ל (נצח ישראל פ"ז), שלבו של האדם אינו מחזיק רוחניות וגשמיות יחד. כי כשם שאי אפשר לכלי להחזיק בתוכו בבת אחת אש ומים, מפני שהם שני הפכים, כן לב האדם שהוא משכן הבינה, אינו מחזיק שתיהן. אלא או שלבו מתאווה לתאוות הלב, או שלבו מלא אהבת תורה ויראת שמים.

ועל זה בא הפסוק ואומר (דברים ד, ט): "בשמים ממעל" - במה שנוגע לרוחניות שהם ענייני השמים - אל תסתפק במועט, אלא שיהיה לך 'קנאת סופרים' שהיא 'תרבה חכמה', ותסתכל על אלו שגדולים ממך ותשאף לגדול ולהיות כמותם. אבל "ועל הארץ מתחת" - בענייני הארץ והם הדברים הגשמיים תסתכל "מתחת" - על אלו שפחותים ממך ולא תרבה את תאוותך כל הזמן להוסיף עוד אלא להסתפק במה שיש לך.

עוד יסוד גדול כותב הרמב"ם (שם הלכה ט): דברי תורה נמשלו כמים שנאמר הוי כל צמא לכו למים, לומר לך מה מים אינם מתכנסין במקום מדרון אלא נוחלין מעליו ומתקבצים במקום אשבורן כך דברי תורה אינם נמצאים בגסי הרוח וכו'. ולכאורה צריך ביאור, מהי השייכות בין מידות לבין שלימות קנין התורה. בשלמא כשרונות ויגיעה בתורה נחוצות הן, אבל מה מועילות המידות? ועוד, מדוע בין מ"ח קניני התורה נמנים גם ענייני ענוה טהרה ומידות? ההסבר לזה הוא, כי המידות הטובות ובראשן הענוה, הן תנאי עיקרי לקנין התורה. מכיון שהתורה היא מתנת אלוקים, והרי היא ניתנת רק לראוי אליה.

והנה חוזר הרמב"ם (בהלכה יב) על תנאי מיעוט הנאות הגוף, וכה הוא כותב: אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדין מתוך עידון ואכילה ושתייה, אלא במי שממית עצמו עליהן וכו'.

ונראה, שכונתו להשמיענו כאן, שאין דברי תורה נחקקים ו"מתקיימים" אצל האדם באופן שיזכה לזכרם לטווח ארוך, אלא באופן של פת במלח וכו'.

וגם אחרי שילמד וייעשה תלמיד חכם - לא ייגרר אחר תענוגי עולם הזה, כי חס ושלום התורה שלמד תפרח ממנו, כמו שמצינו (שבת קמ"ז): ברבי אלעזר בן ערך, שהגיע למדינת 'פרוגיתא' [פירש"י: מדינה שיינה משובח] ונמשך אחר היין והרחיצה, ונעקר ממנו תלמודו, וכשחזר למקומו, העלוהו לקרוא בתורה, ובמקום 'החודש הזה לכם', קרא: 'החרש היה לבם'. ולא לחנם סיפרו זאת חז"ל, אלא להודיענו עד כמה גדול נזק תענוגי עולם הזה, עד שאפילו לגדולי עולם יכול להזיק מאד, רחמנא-ליצלן.

תורתו עיקר ומלאכתו טפל

משל למה הדבר דומה, לאדם שהוריש לשני בניו שטח אדמה, האחד היה חכם והשני היה טיפש. החכם היה עובד באיזה עסק, וכשהיה חוזר בלילה - היה עובד בשדה, משראה שיש לו כדי מחיה ליום, עבד רק באדמתו, עד שבמשך כמה שנים נטע שדה גדול והתפרנס ממנו בריווח. ברם אחיו, כאשר ראה שהעבודה בשדה גוזלת את זמן עסקו - התחיל להזניחה, עד שבמשך הזמן עלתה כולה קמשונים והתמלאה אבנים וקוצים, ולא הוציא ממנה כלום.

והנמשל הוא: האדם בעולם הזה צריך לחשב דרכיו ולנצל את הזמן לרוחניות, וגם יעבוד קצת כדי מחייתו, אבל העיקר יהיה אצלו לסגל לעצמו תורה ומצוות, ויעשה את התורה עיקר העיקרים ויקדיש לה את כל זמנו. לא כן הטיפש, כאשר רואה שאם ילמד לא יוכל להרוויח כסף, תיכף עוזב את התורה והולך לעבוד, ולבסוף כשנפטר מן העולם - יוצא בלא כלום רק עם שדה מלאה בקוצים ואבנים.

קבלת התורה כוללת שני דברים: גם ללמוד את התורה כדי שנדע איך לקיים את המצוות, וגם את מצות תלמוד תורה שהוא ענין בפני עצמו, ללמוד ולעסוק בתורה ולא להרפות ממנה. וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות ת"ת פ"א ה"ח):

כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין, בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כחו, אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה ומחזר על הפתחים, ואפילו בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר (יהושע א, ח): "והגית בו יומם ולילה".

יגעת ומצאתי תאמין

ונתבונן קצת בדברי חז"ל, מהי הדרך שאנחנו צריכים לעסוק בתורה:

ישנו מאמר בגמרא (מגילה דף ו:), אמר רבי יצחק: אם יאמר לך אדם יגעת ולא מצאתי - אל תאמין, לא יגעת ומצאתי - אל תאמין, יגעת ומצאתי - תאמין. המדובר כאן על דברי תורה, שאם אדם אומר אני אבין בלי לטרוח - זה לא יתכן, ואם אדם יאמר לך עמלתי להבין את התורה אך לא הבנתי - אל תאמין לו. ומוסיפה הגמרא ואומרת: ולדברי תורה לא אמרן אלא לחדודי, אבל לאוקמי גירסא - סייעתא מן שמיא היא. כלומר, בכדי להבין סוגיא על בוריה עד להלכה, הדבר תלוי ביגיעה, אבל בשביל לזכור - צריך סייעתא דשמיא.

ברם, הגר"א מבאר שם, כי גם לחידוד וגם לזכרון צריך סייעתא דשמיא, ולא יכול האדם לומר: כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה. ועלייתו של האדם בחכמת התורה אינה באה ממילא, כמו אדם שהולך בדרך ומצא מציאה, שיש לו סייעתא דשמיא שהוא מצא ולא אחר. ומה שחילקה הגמרא בין חידוד לזכרון, הכוונה היא כך: כאשר אדם לומד - הוא צריך להתייגע, ואז יזכה שהקב"ה יתן לו סייעתא דשמיא להבין. משל למה הדבר דומה? למוצא מציאה, שאם הוא מגביה את המציאה - יזכה בה, ואם לא - לא יוכל לזכות בה. לא כן הזכרון, שהוא כמו מתנה, היכולה להיקנות ע"י דעת אחרת המקנה אותה (ב"מ דף יא:), וכך כאן, ה'דעת האחרת' של הקב"ה, היא מזכה אותו שיזכור את הלימוד. אבל בלי סייעתא דשמיא - לעולם אי אפשר להגיע לכלום.

ישים עצמו כמדבר

עוד מצינו בגמ' (עירובין נד.) על ענין היגיעה בתורה: אמר רב מתנה, מאי דכתיב (במדבר כא, יח): "וממדבר מתנה"? אם משים אדם עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו - תלמודו מתקיים בידו, ואם לאו - אין תלמודו מתקיים בידו.

ועוד אומרת הגמרא על הפסוק (שם): "וממדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל כמות ומבמות הגיא", אם אדם משים עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו - תורה ניתנה לו במתנה. וכיון שניתנה לו במתנה - נחלו א-ל, שנאמר: "וממתנה נחליאל". וכיון שנחלו א-ל - עולה לגדולה שנאמר "ומנחליאל כמות".

וכך מצינו אצל משה רבנו ע"ה, אשר בזמן שעלה לשמים והיה שם ארבעים יום וארבעים לילה, היה לומד ושוכח, עד שלבסוף נתן לו הקב"ה את התורה במתנה, ומכאן ואילך שוב לא שכחה (עיי' נדרים לח.). נמצא, שכאשר ישים האדם את עצמו כמדבר, בכך שכל שאיפותיו יהיו לתורה בלבד, יזכה לה במתנה. וכיצד יכול לבוא לידי כך? ע"י שיבטל ממנו את עניני העולם הזה, וגם יתנהג בענווה ובשפלות.

קבלת עול תורה כחמור

הפסוק אומר (בראשית מט, יד): "יששכר חמור גרם רובץ בין המשפתיים". ופירש רש"י שם, כי הפסוק מדבר על התורה, לומר שיששכר היה כמו חמור, שמתענינים אותו משא כבד, וכך גם יששכר נשא על עצמו עול תורה.

ובגמרא (עבודה זרה דף ה:) אמרו: תנא דבי אליהו, לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחמור למשאוי. וביאר ה"חפץ חיים" (שם עולם פ"י) מדוע המשילו דווקא כשור לעול וכחמור למשא, אלא, כי השור חורשים על ידו את השדה, וגם החמור יש לו תפקיד, כאשר מעמיסים עליו תבואה, וכל כמה ששיימו עליו - הוא מקבל, כי זהו טבעו לקבל. וכך צריך להיות גם בדברי תורה: החרישה - הוא העיון, לומר שצריך להעמיק בגמרא, ו'לחרוש' את הגמרא עם המפרשים, ולא ילמד את התורה "על מי מנוחות ינהלני". ולאחר שחרש, אז צריך להיות כחמור הנושא עליו משא גדול, וזאת יעשה ע"י החזרה על הלימוד, כי אם לא יחזור - ישכח ויפסיד את הכל, ולא יהיה לו את המשא הגדול של התורה.

וזו היא המידה של יששכר, ללמוד תורה ע"י יגיעה, ובסוף הוא אכן זכה לכך, וכמו שכתוב (בראשית מט, טו): "ויהי למס עובד", ואומר המדרש (בראשית רבה פרשה צח, ס"ב) אלו מאתים ראשי סנהדראות שהיו משבטו של יששכר, והיו מורי הוראה לישראל. ומכאן נלמד, שכל אחד לפי שכלו, עליו לעשות עצמו כשור לעול וכחמור למשא.

התורה שייכת לכולם

והמשיל ה"חפץ חיים" זאת לסוחר, שאם יבזבז את כל כספו להנאות העולם הזה, לא יוכל לעשות סחורה. ולכן אוסף כל פרוטה בשביל לקנות סחורה. כך האדם צריך לבטל את כל תענוגי העולם הזה בשביל התורה וכך יזכה ללמוד.

ולא יאמר האדם, שהתורה ניתנה לאנשים למדנים, לא כן אני שאיני למדן - איני ראוי לתורה. שכן הדבר אינו נכון כלל וכלל, כי התורה ניתנה לכולם בשווה. והכתוב אומר (בראשית ב, ט): "ועץ החיים בתוך הגן", והוא רומז לתורה אשר היא עץ החיים, הנמצא ממש באמצע הגן, וכך נמצא שקרוב הוא לכל העומדים סביבו, וכל היכן שיהיה האדם - יוכל להגיע לתורה הקדושה.

עוד יש לרמז במה שכתוב (במדבר ב, ז): "ונסע אהל מועד מחנה הלויים בתוך המחנות". והנה נחלקו (ירושלמי עירובין פ"ה ה"א) האם המחנות היו מסודרים כמו קורה או כמו תיבה, אמנם לפי כל הדעות - המשכן הרומז לתורה - היה באמצע, כי התורה היא של כולם, וכל אחד ואחד יכול ללמוד אותה.

עוד יש לרמז, מכך שאצל הארון כתוב (שמות כה, י): "ועשו ארון עצי שיטים" ואילו אצל כל הכלים כתוב: "ועשית", ומדוע שינתה התורה כך? אלא, באה התורה לומר, שלא יאמר אדם: אני נתתי את הארון ונמצא שהוא רק שלי, כמו בשאר הכלים, אלא כתוב לשון רבים, כי הארון מכיל את התורה, ועל כן כולם השתתפו בו בשווה. וכן לא יאמר אדם: אני לא נתתי לארון, ולכן איני צריך להשתתף ח"ו בתורה, אלא הארון שייך לכולם, וכולם צריכים לבוא וליטול בו חלק.

להרגיש תענוג בלימוד

הגאון רבי אליהו לאפיאן זצ"ל בעל 'לב אליהו' כותב על הפסוק (בראשית לא, ט): "הלוא נכריות נחשבנו לו כי מכרנו", כי לכאורה מדוע נשות יעקב הצדקניות, תולות את הענין שהולכות אחר יעקב מחמת שלבן החשיבן כנכריות, וכי אם לבן כן היה מיטיב עמהן - היו מסרבות ללכת עם יעקב אבינו?! והלא הוא ציווי מאת ה' שעליהן ללכת משם! אלא, ידוע הוא, כי האדם צריך לעסוק בתורה עד שירגיש תענוג בלימוד. וכפי שאומר ה'חפץ חיים' על הפסוק (משלי ח, כא): "להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא". משל למלך שנתן מדליה לאדם שעשה לו טובה, כמה האדם הזה מאושר מהמדליה שקיבל, וזהו רק דבר גשמי, ואילו הקב"ה נותן לכל אחד 'מדליה' של ש"י עולמות, ולכל אחד יש לו מדליה אחרת, ועל כל אחד לשאוף להגיע למדרגה הזאת, ולהרגיש את התענוג בלימוד התורה.

וזהו מה שאמרו בגמרא (פסחים נ:): לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אע"פ שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. ולכאורה קשה: למה אמרו 'לעולם יעסוק'? היה להם לומר 'לעולם ילמד'! אלא, אומר החפץ חיים ליישב ע"פ משל, כשם שאדם שיש לו עסק של חנות, אינו מסתפק לעבוד שם רק חצי שעה ביום, אלא כל היום חושב מה לעשות וכיצד להרוויח יותר, ומשתדל לעבוד ולנצל ככל היותר את הזמן - כי זה העסק שלו. כך האדם צריך להרגיש את התורה כ'עסק' שלו, ויחשוב בכל עת כיצד להגדיל ולהגביר חילים בתורה.

לבן, לא אומרים "לעולם ילמד אדם", אלא "לעולם יעסוק אדם" - כי לא מספיק שילמד, אלא צריך שירגיש כי התורה היא העסק שלו. וזהו גם מה שאומר שלמה המלך (קהלת א, ב): "הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל" - לומר, שכל העולם הזה הינו הבל, ולכן אל תדחה את לימוד התורה ועבודת ה' לאחר מכן, היות ואתה עסוק כעת. כי העסק האמיתי שלך צריך להיות בתורה, וכל שאר הדברים הם דברי הבל בעלמא.

זה מה שאמרו רחל ולאה ליעקב: אתה חושב שנשב פה עוד רגע אחד? והרי מה שנתן לנו לבן זה הבל וריק ולא שווה כלום! ולכן, לא רק שאנחנו מסכימות ללכת, אלא אנחנו רוצות כבר מיד ללכת ולא להתעכב כאן עוד רגע אחד. ובכך הם הרגישו כי יש להם שמחה בדבר, ולא קיימו את דבר ה' מתוך הכרח, אלא כאילו זה העסק שלהם. והיי רצון שה' יזכנו ללמוד וללמד ולהתייגע, ולעמול בתורה וליזכות להבין ולחדש בתורה, אמן כן יהי רצון.

"יקרה היא מפנינים וכל חפצין לא ישוו בה"

שואל ה"חפץ חיים" זצ"ל (על התורה, בראשית בהגות 'מעשי למלך') על הפסוק המדבר בשבח התורה (משלי ג, טו): "יקרה היא מפנינים וכל חפצין לא ישוו בה", וכי מה הדמיון לפנינים? והרי התורה הרבה יותר יקרה מפנינים! אלא, עונה על כך החפץ חיים, כי כל דבר בעולם, אם הוא יקר המציאות - אזי הוא שווה יותר, ואילו אם הוא מצוי לכל, ערכו יורד. כמו העפר שמצוי בכל מקום, ולכן מחירו מועט, לעומתו הברזל, היות והוא מצוי פחות ערכו עולה, וכן

הזהב שהוא נדיר יותר, יקר יותר. וכך הפנינים, שבכדי להשיגם יש לשלוח צוללנים למעמקי הים לדלותם, ולכן שווים הוא עשרת מונים.

ולכן, כאשר תרצה לעמוד על חשיבותה של התורה, עליך ללמוד מהפנינים, שכשם שהם יקרים בגלל שהם לא מצויים וקשה להשיגם, כך גם התורה בעולם הבא היכן שכבר אי אפשר להשיג אותה, היא תהיה יקרה שבעתיים. ולכן, בעודך כאן בעולם הזה, תדע להעריך את התורה ולנצל את הזמן במשך החיים לעסק התורה, ולא לאבד אפילו רגע אחד.

ועוד, הנה לפי השכל, היה צריך להיות שכפי שאבן טובה אשר משקלה עשרה גרם שווה מאה לירות, כך אם משקלה יהיה עשרים גרם - תהיה שווה מאתיים לירות. אך המציאות אינה כך, אלא שכאשר הוכפל משקלה של האבן, אזי שווייה מוכפל עשרת מונים, שכן אינה דומה אבן שמשקלה עשרה גרם לאבן שמשקלה עשרים גרם שהיא נדירה הרבה יותר. וסמך לזה מהכתוב (ויקרא כו, ח): "ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדופו". שכן לכאורה, לפי היחס היה צריך להיות שמאה מכם ירדפו אלפיים, אלא, כאשר יש רבים, העוצמה מוכפלת בכפל כפליים (עיין רש"י שם). כן הוא הדבר באבן יקרה, שהאבן השוקלת כפול, ערכה מוכפל הרבה יותר.

הוא הדין בתורה הקדושה. אדם שלמד מסכת אחת צריך לכבדו, ומי שלמד שתי מסכתות - לכאורה מגיע לו כבוד כפול, אבל אין זה כך, אלא זה שלמד שתי מסכתות צריך לכבדו פי כמה וכמה, כי הערך והחשיבות שלו לפני הקב"ה שווה הרבה יותר. ולכן לא יאמר: אם פלוני יודע שתי מסכתות ואני אחת, נמצא שאני שווה חצי ממנו, לא כן הדבר, אלא הוא חשוב הרבה יותר אצל הקב"ה, כי לפניו לא מודדים לפי משקל, כי המדידה היא כמו בעסק ה'פנינים'.

ברכת 'אשר יצר' שהצילה

ומספרים על גאון אחד שנסע ברכבת, ובאמצע הנסיעה רצה לברך אשר יצר, וקיבץ את כל השוטרים ואמר להם: תשמעו ברכה, ובירך בכוונה. והשוטרים שהיו רחוקים מהתורה, ע"י ששמעו את הברכה, הדבר השפיע עליהם לחזור בתשובה, וקיבלו עליהם לשוב ליהדות, וברגע אחד הם התהפכו לגמרי. כי התורה זה העולם, ומציאות החיים היא התורה. וכשאדם לומד תורה, הרי זה מחולל בו פלאות.

לאחר מכן, לפתע פתאום נעצרה הרכבת, וכשירדו השוטרים ראו, כי היתה מונחת פצצה בתוך הרכבת, שאילו היא הייתה מתפוצצת היו ח"ו מאות הרואים. מיד הבינו, כי ברכת אשר יצר של הגאון הזה, היא זו שהצילה אותם. וכן מספרים על הגאון רבי ישראל אבוחצירא זיע"א ה'בבא סאלי', שנסע באוטובוס, ובדרך ביקש מהנהג לעצור בכדי שיוכל להתפלל מנחה, אך הנהג לא שמע לו, ולפתע שבק האוטובוס חיים, ולא יכלו לנסוע, עד שהנהג נאלץ לעצור בצד, והרב ירד להתפלל. כשסיים להתפלל וחזר לאוטובוס, אמר לו הרב: עכשיו תתניע, התפלל הנהג, אך הבין כי איש אלוקים קדוש הוא ועשה כמצוותו, ואכן האוטובוס התניע כאילו דבר לא קרה. צא וראה מהי כוחה של תורה ולומדיה.

וצריך לדעת, כי התורה היא חיי עולם, וכל העולם מונהג ע"פ התורה. וזהו מה שאמר רבי יוחנן בן זכאי לאספסינוס (גיטין נו). כי כיון שלפי התורה אתה צריך להיות מלך, א"כ אני קורא לך מעכשיו מלך, כי התורה היא נצחית ואמיתית. אשרי אדם הדבק ומשתדל בתורה, כי התורה היא החיים ומבלעדיה אין חיים.

ולכן, בשבוע זה של מתן תורה, צריכים לקבל עלינו לעשות גדרים לתורה בכדי שנוכל לעלות הרבה בתורה, ואדם שמקבל עליו את התורה והיום לומד ועושה כך, ולמחרת עושה כפול מזה - השכר שלו לא יהיה רק כפול אלא הרבה יותר מזה, וזה ע"י קבלה שיקבל עליו, וכך יזכה להיות מגדולי העולם שהקב"ה משתבח בו. ויהי רצון שהקב"ה יעזרנו על דבר כבוד שמו, ונזכה לעלות במעלות גבוהות בתורה ויראת שמים אמון כן יהי רצון.

"כָּל הַבָּא לְעֵבֶד עֲבַדְתָּ עֲבַדְהָ" (ד, מז).

ארבעת אלפים לויים משוררים יחד

כתב רש"י: הוא השיר במצלתים וכנורות, שהיא עבודה לעבודה אחרת (ערכין יא).

ובספר "שלטי הגיבורים" (פרק י"ג, לרבי אברהם ב"ר דוד הרופא) כתב: דעו, כי הד' אלפים לויים משוררים (דברי הימים א' כג, ה) והחוצצרות וכל כלי הניגון אשר אמר הכתוב, נתנו קול נעים גם יחד, ולא נעשה כן בכל מלכי הגויים מבריאת העולם ועד חינוך הבית, וגם אחרי כן לא תהיה אצל העמים זימרה כמוה בלי ספק וכו', עיי"ש.

ובזמן הבית, היו מפליגים בחכמת השיר יותר מכל האומות. שהרי בגלות בבל קצצו בהונות ידיהם ורגליהם, כי רצו השבאים לכוף אותם שישתמשו בשיר שלהם לפנייהם, באמרם (תהלים קלז, ג): שירו לנו משיר ציון, ולא רצו, כי אמרו (שם, ד): איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר וכו'.

ובענין ניגון הלויים, יעויין מה שאמרה הגמרא על כך במסכת ערכין (דף י:), ושם (יא.) אמר רבא בר שילא אמר רב מתנה אמר שמואל, מגריפה היתה במקדש, עשרה נקבים היו בה, כל אחד ואחד מוציא עשרה מיני זמר, נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר [כי בכל נקב היה קנה אחד, ובכל קנה וקנה היו בו עשרה נקבים, ובכל נקב של קנה היה מוציא מין זמר - רש"י]. במתניתא תנא, היא אמה וגובהה אמה, וקתא יוצא הימנה, ועשרה נקבים היו בה. כל אחד מוציא מאה מיני זמר, נמצאת כולה מוציאה אלף מיני זמר, [אמנם בגמרא שם, יש אומרים שהוא גוזמא בעלמא].

ועוד איתא במסכת תמיד (ל:), שכל כך חזק היה קולו של המגריפה, עד שמהעיר ירחו היו שומעים את קולו.

הניגון שהביא לתשובה

וכתב בעל ה"מאור ושמש" (פרשת קרח) בשם ספר "ברית מנוחה", כי בשעה שהיו מביאים קרבן לבית המקדש, היה מסתכל הכהן העובד על בעל הקרבן, והיה מבין במחשבתו, ואם הבין שעדיין לא עשה תשובה כראוי, רמז הכהן העובד ללויים שיזמרו ניגון לעורר את בעל הקרבן להרהר בתשובה, ואז הביאו הלויים בשירם ובזמרים את בעל הקרבן שיהרהר בתשובה וכו', עיי"ש באורך.

כח השירה

והגר"א זצ"ל אמר (הובא בהקדמה לספר "פאת השלחן") על חכמת המוסיקה, כי רוב טעמי התורה וסודות שירת הלויים וסודות תיקוני הזוהר אי אפשר לידע בלעדדיה, ועל ידה יכולים בני אדם למות בכלות נפשם מנעימותיה, ויכולים לחיות המתים בסודותיה הגנוזים בתורה. והיה אומר כמה ניגונים וכמה מדות הביא משה רבנו ע"ה מהר סיני, וכו'.

ובספר "מנות הלוי" על מגילת אסתר (א, ח), מבאר הטעם שהילדים הקטנים אינם ישנים אם לא ישמעו את קול הרינה, שזה בא, מפני שקול השירה של המלאכים עדיין נקבעת בנפשם למיעוט זמן היפרדם ממנו וכו'. וכן יקרה לחולים שיישנו בקלות ע"י זמר, וגם זה הוא משום שהוחלשו כוחות הגוף, ומתגברים כוחות הנפש שהם משתוקקים לשיר, ועכ"פ בוודאי גם אדם בריא כשישמע את השיר - יתבטלו תאוותיו הגופניות, ולא יאכל ולא ישתה, עיי"ש.

עוד כתב ה"חזוה מלובלין" זצ"ל (דברי אמת פרשת תרומה) לפרש את המשנה במסכת שבת (פ"ה משנה א) על דרך הרמז לענין מעלת השירה, וכך איתא שם: "כל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר, ומזין עליהן וטובלין במקומן". ויש לבאר, כי בעלי השיר והזמר, 'יוצאים' על ידו מכל רע ח"ו, ו'נמשכין' לבורא יתברך על ידי שירה, ו'מזין עליהם' - לשון מזונות, כי כשהגבורות נמתקים, באה פרנסה לעולם. 'וטובלין במקומן' - כי ע"י ההתלהבות דקדושה הבאה מהשירה, זוכים למעלה כמו טבילה במקווה. עיי"ש.

וכעין זה, הביא ב'ספרן של צדיקים' בשם המגיד מטריסק זצ"ל, לבאר כי 'כל בעלי השיר נמשכין בשיר' - היינו שיכול למשוך עצמו להקב"ה ע"י שירות וניגונים, 'ומזין עליהן וטובלין במקומן' - היינו שמי שמוזע בשיר, נחשב כאילו היה לו טבילה במקומו.

"וּישְׁלַחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל צְרוּעַ וְכָל זָב וְכָל טָמֵא לְנַפְשׁוֹ" (ה, ב).

להרחיק הטומאות ממחנות שבגופו

כתב השל"ה (דרך חיים תוכחות מוסר, נשא אות טז) לרמוז, כי יש באדם שלש מחנות, המחנה האחת - הראש של האדם שבו המוח, שהוא שורש המחשבה, ומשלח משם אפילו טומאה קלה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (יומא כט.) קשים הרהורי עבירה מהעבירה. אחר כך מחנה שניה - הלב שהוא חיות הגוף, והלב הוא שני למוח, וצריך להיות לו לב טהור ולב טוב. אחר כך מחנה שלישי - הוא הבטן וכליו, שהוא מקום המאכל ומקום מוצאו, והוא דבר מכוּער מצד מה שהאדם הוא חומרי, ואי אפשר לו להתקיים בלי זה, מכל מקום ישלח משם טומאה חמורה, דהיינו שיתקדש במאכליו כל מה שאפשר, גם בבית הכסא הזהירו (ברכות סב.) שיהיה צנוע, והכל כדי לשלח הטומאה חמורה. עכ"ל.

"למעל מעל בדה" (ה, ו).

להעלות הנשמה למדרגת כלי שרת

הנשמה הקדושה והטהורה הטבועה בכל יהודי, צריך להעלות אותה לדרגה של כלי שרת. ואם יחטא - הוא כמועל בדה', היינו בנשמה הקדושה שהיא חלק אלוה ממעל. וביותר, נאמר: כי יעשו מכל חטאות האדם, משמע שאפילו חטאים שנעשים בשגגה, הם כמעילה ופוגמים בנשמה.

והגר"א זצ"ל ביאר (משלי יג), שהקב"ה מגלגל לאדם חטא בשוגג, בכדי לגלות לו שנשמתו כבר פגומה מעוון אחר שעשה. והוא שמסיים הפסוק: ואשמה הנפש ההיא, דהיינו שהמכשלה המביאה אותו לחטוא בשגגה, היא מכח נפשו הפגומה מהחטא הקודם. (טעם ודעת).

"וְהִתְוַדוּ אֶת חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ" (ה, ז).

יסוד למצות התשובה

הרמב"ם מפרש, שכאן הוא יסוד למצות עשה של תשובה על כל עבירות שבתורה. ותמוה הוא, למה קבעה תורה את מצות התשובה דוקא בדין של השבת גזל? ונראה ליישב, שבאה התורה ללמדנו מהחטא של גזל - גדר תשובה לכל החטאים, שלא די בתשובה שבפה, אלא תשובה אמיתית וכנה, עד שמעשיו מוכיחים שלא ישוב לחטאו. (מוסר חכמים).

"וְכָל תְּרוּמָה לְכָל קִדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לַכֹּהֵן לֹא יִהְיֶה" "וְאִישׁ אֶת קִדְשָׁיו לֹא יִהְיֶה אִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן לַכֹּהֵן לֹא יִהְיֶה" (ה, ט-י).

הכהן - הוא הקב"ה

ידוע מה שאמרו ז"ל (סנהדרין לט.) שהקב"ה הוא כהן, דכתיב (שמות כה, ב): ויקחו לי תרומה. וזהו שאמר: קדשי בני ישראל אשר יקריבו לכהן, כלומר תורה ומצוות הנעשים לכהן כביכול, הוא הקב"ה - לו יהיה, צריך שיהיה העבודה מיוחדת אליו יתברך, שלא על מנת לקבל פרס. ובהיות שהקב"ה אינו מקפח שכר בריה ופורע במושלם על מצוותיו, לכן איש את קדשיו לו יהיו, בפרוע פרעות בישראל כיד המלך. (מוסר חכמים).

הצדקה נשמרת לאדם

כתב בספר 'מעיינה של תורה' בשם ספר 'בינה לעיתים', שהנה יש אנשים הסבורים כי הכספים שיש באוצרותיהם - שלהם הוא. ומה שהם נותנים כספים לכל מיני עניינים שבקדושה ולמצוות - כבר איננו שלהם. אמנם נהפוך הוא, כי אותם הכספים שנותנים לענייני קדושה - זהו הכסף האמיתי השייך להם, כי רק הוא נשאר להם ומגן עליהם. ואילו שאר הכספים - אינם נחשבים שלהם, שהרי האדם משאיר אחריו את כל רכושו בעולם הזה. וזהו שאמר הכתוב: "ואיש את קדשיו" - אדם שנותן את כספו למטרות קדושות, וכן: "איש אשר יתן לכהן" - אדם שנותן מכספו לכהנים, לתלמידי חכמים, "לו יהיה" - דווקא הכספים הללו נוקפים לזכותו, ואלו יהיו שלו גם לעתיד לבוא.

לו יהיו - לתיקון נשמתו

נמצא, שאדם העושה מצוה וכל דבר שבקדושה בעבודת השם יתברך, ידע שהכל הוא עושה 'לו', בשבילו, והיא טובה לעצמו, לזכות נפשו, רוחו, ונשמתו, לעולם הבא. וזהו: לו יהיו, לתיקון נשמתו. ולא יחשוב שהקב"ה צריך את האדם שיתפלל אליו, שהרי אלפי אלפים ורבי רבבות מלאכים, משרתים ומקדשים שמו בכל שעות היום והלילה, ובכל זאת בחר בנו קרוצי חומר לשבחו ולהתפלל לטובתנו, ובזה עושים לו נחת רוח שקיימנו מצוותיו.

וכן אמר שלמה המלך ע"ה (משלי ט, יב): אם חכמת חכמת לך, וכן אם עושה צדקה כאילו נתן להשם יתברך, כמו שכתוב (משלי יט, יז): מלוה ה' חונן דל, כלומר מי שחונן דל, כאילו הוא מלוה לה' ויקבל שכרו בעולם הבא. וכן אמר דוד המלך ע"ה (דברי הימים א' כט, יד): כי ממך הכל ומידך נתנו לך.

וזהו שאמר: איש אשר יתן לכהן לו יהיה, כהן - הוא השם יתברך, ומה שנותן את הצדקה והמעשר שהם חלק ה' לעני, לו יהיה, הכל יהיה שמור לו לאחר אריכות ימים ושנים, ליהנות ולהתענג עם הצדיקים (ילקוט המוסר ואבני השהם).

המרחם על העניים - מרחמים עליו מן השמים

עוד פירושו: ואיש את קדשיו לו יהיו - מי שמרחם על העניים מרחמים עליו מן השמים, והעניות - גלגל הוא שחוזר בעולם, ולבסוף הוא או זרעו יבואו ח"ו למדה זו. לכן, כמו שהוא נוהג עם העניים, כן ינהגו עמו הבריות כשיצטרך להם במדה כנגד מדה, וזהו שאמר: ואיש את קדשיו לו יהיו.

מרגלא בפומיה של הגאון בעל "חפץ חיים" זצ"ל, שבפסוק זה נרמז, כי רק מה שהאדם מקדיש לדברים שבקדושה, זה מה שנשאר לו, ואת זה בלבד הוא לוקח איתו לעולם הנצח. וזה מה שנאמר (משלי ג, יח): "עץ חיים היא למחזיקים בה". "למחזיקים אותה" לא נאמר, אלא "למחזיקים בה", שכן אינה עץ חיים ל'תומכים' בה, אלא רק למחזיקים בה ומתנהלים לאורה.

וכך הוא כותב בספרו "אהבת חסד" (ח"ג פ"ד): "מי לנו גדול מהלל שבדורות הראשונים שבניו היו בוודאי קדושי עליון, ואעפ"כ היה אומר (אבות פ"א משנה יד) אם אין אני לי מי לי, אם כן מה נאמר אנחנו אוזבי הקיר, שאנו רואין בעוונותינו הרבים שהדורות הולכין ומתדלדלין, הלא יעץ אותנו שלמה המלך ע"ה (קהלת ט, י): "כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה". היינו, שיראה להשלים הכל בעצמו בעוד כוחותיו בו.

לעשות הצדקה בעצמו

וכתב בספר 'פנינים משלחן גבוה': יש אשר נמנע אדם מנתנת צדקה כל ימי חייו, ומדמה לעצמו כי אך לעת ערב, סמוך לפטירתו, יקיים חובתו לצדקה, בצוואה לבניו שיתנו מממונו לתורה ולצדקה. אולם היה ה'חפץ חיים' מתריע כנגד הלך מחשבה זה, כי הרי מי יודע מתי יום מותו? ומי יבא את מצבו הבריאותי והנפשי טרם מותו? גם מי יערוב לו כי בניו יעמדו בניסיון ויפרישו הממון כרצונו? וכבר יעץ שלמה המלך (קהלת ט, י): "כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה", שיראה האדם לבצע את כל משימותיו בכוחו ובעצמו.

ומקרא מלא מצינו על כך: איש אשר יתן לכהן לו יהיה, כלומר מכל הוצאותיו ונתנותיו בחייו לא יישאר לו מאומה, רק את אשר יתן לכהן, היינו לדברים שבקדושה ולענייני צדקה, לו יהיה לעד ולנצח נצחים, כי רק אלו הדברים הם באמת שלו.

ואיש את קדשיו, אך אם הבעלים אינם נותנים את המתנות כראוי להם, אזי גם הכהן שותף הוא בחטא, בכך שלא השפיע עליהם. ומכאן לימוד לקח לכל המתרים לדבר מצוה, שמחוייב הוא להשתדל שהנדיב יתן כראוי לו.

"וְאִישׁ אֶת קִדְשָׁיו לֹא יִהְיֶה אִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן לְכֹהֵן לֹא יִהְיֶה" (ה, י).

נתינה מולידה שפע

כתב רש"י, כי מי שמעכב את מעשרותיו ואינו נותן לכהן - סופו שהמעשרות יהיו בשבילו. ומסתבר לומר על פי פירוש רש"י, כי ישארו לו אחד מעשרה. והביאור הוא, שישנם שני צדדים בצדקה, אחד - "הנותן", והשני - "המקבל". כלומר, תשעים אחוז שייך ל"נותן", אך עשרה אחוז ל"מקבל". אבל אם הנותן לוקח את העשרה אחוז של המקבל, ואינו מתנהג כמו ש"נותן" צריך להתנהג, עושה אותו הקדוש ברוך הוא "מקבל". ובסופו של דבר - הוא מקבל בעצמו את מה שהיה אמור לתת.

וזהו שאמרו במדרש רבה (שמות פ"א ס"ז), מעשה באיש אחד שהיה מוציא מעשרותיו כראוי, והיתה לו שדה שהיה זורעה ומוציא ממנה אלף כור לשנה, והיה נותן ממנה מאה כור בשנה למעשר, ומן המותר היה מתפרנס הוא ובני ביתו. בשעת פטירתו ציוה את בנו ואמר לו: היזהר לתת מעשר כמו שאני נותן בכל שנה, כי בזכות זה זכיתי להתעשר! **כשמת** האב, זרע הבן את השדה. שנה ראשונה הוציא ממנה מאה למעשר כציווי אביו, שנה שניה נכנסה בו עין רעה ופיחת עשרה, ובאותה שנה גם השדה פיחתה מאה. שנה לאחר מכן, כאשר ראה כי השדה פיחתה מאה, פיחת אף הוא למעשרות עשרה, ושוב שנה לאחר מכן השדה הוסיפה לפחות אף היא עוד מאה. וכאשר הוא ראה את המצב, פיחת אף הוא למעשרות עשרה, וכן הלאה, עד שהגיע למצב בו השדה הוציאה תבואה באותה כמות שהוא הוציא למעשרות בתחילה!

כיוון שראו קרוביו כך, עמדו ולבשו לבנים ונתעטפו לבנים ונכנסו אצלו. אמר להם: שמחים אתה לאידי, בראותכם שהשדה היתה מוציאה אלף ועכשיו מוציאה מאה!?! אמרו לו: חס ושלום, לא באנו אלא לשמוח עמך. לשעבר

היית בעל הבית, והקדוש ברוך הוא כהן, ועכשיו נעשית אתה כהן, והקדוש ברוך הוא בעל הבית. שמע האיש כך וחזר בתשובה, וחזר להפריש מעשר כתיקנו, ואז חזרה השדה לתת את תבואתה כמו שהיתה.

וזהו שאמר הכתוב: "ואיש את קדשיו לו יהיו, ואיש אשר יתן לכהן לו יהיה". היינו, אותו חלק שהוא היה אמור לתת לכהן - לו יהיה.

מה שתיתן - תקבל!

"שלח לחמך על פני המים, כי ברוב הימים תמצאנו" כך אמר שלמה המלך (קהלת יא, א). כעין חוק רוחני הוא, שכל הטוב והחסד שעושה אדם לרעהו, מובטח לו שלא יפסיד מכך. להיפך, הוא רק יחנה מכך בעתיד.

מעשה מדהים שאירע בזמננו, ימחיש לנו דברים אלו היטב. מעשה זה מעמיד אותנו על חומרת הדבר, ועד כמה יש להקפיד על נתינת מעשרות לשבט הכהונה, ולדעת בברור כי בזה מונח כל השפע הגשמי של האדם. כך פועלת השיטה - כל זמן שהוא נותן הוא גם יקבל, אך כאשר חדל מלתת, הוא עוצר ומנתק את צינורות השפע, משמים מאותתים לו בפעולה זו שיבין עד כמה טעה בהנהגתו, מעמידים אותו במצב בו הוא מוצא כי מצבו הכלכלי עומד על אותו סכום שהיה צריך בעצם לתת לכהן, אותה הכמות שהיה לו לתת לכהנים - "לו יהיה" - זה מה שלבסוף יהיה לו. זהו מבחן אמיתי באמונה.

המעשה הבא שלפנינו יבהיר לנו דברים אלו היטב: מעשה בעשיר אחד קמצן שחלם חלום. בחלומו הוא רואה את עצמו בתוך אולם גדול עם שולחנות ערוכים כל טוב, ועם אנשים המסובים לאותם שולחנות. והנה, בעומדו בפתח, ניגש אליו אחד המלצרים וביקש ממנו להתלוות אליו. אותו מלצר הושיבו בשולחן מסויים, ונתן לו צלחת עם חתיכת עוף בודדת ומלוכלכת בעפר. לתמיהתו של אותו עשיר, ענה לו המלצר כי כאן כל אחד מקבל את מה שהוא נתן.

העשיר התעורר שטוף זיעה כאשר מראה החלום מהדהד לו בזיכרונו. מיד ניגש לרב כדי שיפתור לו את החלום. שאלו הרב: "האם נתת צדקה מימך?" הנהן העשיר לשלילה, והודה כי מימיו לא נתן מאומה. אמר לו הרב: "תשתדל להיזכר בכל זאת". ואכן, לפתע נזכר העשיר, כי כאשר חיתן את בנו, הופיע עני אחד בפתח וביקש מנה לאכול. העשיר סירב בתחילה, אולם לאחר הפצרותיו של אותו עני, ראה והנה מושלכת בעפר חתיכת עוף שנפלה כנראה מצלחתו של אחד החוגגים. הוא הרימה והושיטה לעני. "זוהי הצדקה היחידה שנתתי" השיב העשיר בכבושה לרב. "זהו אם כן הפתרון לחלומך, הסעודה הזאת שראית בחלומך זהו שכרך לעולם הבא. הנה ראית, שנתנו לך בדיוק מה שנתת" ... נכלם העשיר וקיבל על עצמו מאז לפזר ממונו ביד רחבה.

גומל נפשו איש חסד

על האדם לדעת כי כאשר הוא גומל חסד עם זולתו, הוא לעולם לא יפסיד מכך. גם אם לשעה קלה יהא נדמה לו שעשייתו למען הזולת באה על חשבוננו וגורמת לו להפסד מסוים, אין זו אלא טעות הנובעת מקוצר ראות. בסופו של דבר, במוקדם או במאוחר, יבוא גומל החסד על שכרו בכפל כפליים, והכל ייווכחו לדעת כי בהיטיבו לאחרים היטיב גם לעצמו.

ואפשר, שעל כך אמר שלמה מלכנו במשלי (יא, יז): "גומל נפשו איש חסד". איש החסד, המיטיב לזולתו, אינו אלא גומל טוב לנפשו שלו. הסיפור הבא שלפנינו, ימחיש לנו דברים אלו היטב.

יהודי ירא שמים נסע לו ברכבו באחד מכבישי הארץ, כאשר גשם שוטף היכה בחזקה על רכבו. והנה, במהלך הנסיעה, הוא מבחין שבמרחק קצר, בצדו של הכביש, נעמדה לה מכוננית והפעילה איתותים. מיודענו שראה רכב חונה בצידו של הכביש בגשם שוטף, התלבט בליבו: "אולי זה אדם שנתקע וזקוק הוא לעזרה, ועל פי ההלכה חייב אני לעזור לו! אך מאידך, אולי זה סתם אדם שעצר לו למנוחה או לשיחת טלפון קצרה?".

יראת השמים שבקרב לא נתנה לו מנוח והוא ירד מהכביש ועצר ליד המכוננית. הוא יצא מרכבו בגשם זלעפות, ניגש אל חלון הנהג, והנה הוא מבחין באישה מבוגרת, היושבת וממתינה לעזרה. הוא דופק לה על החלון ושואל אותה: "סליחה, הכל בסדר? האם את זקוקה אולי לעזרה?", האישה שהייתה המומה מהצעתו של הנהג, אמרה בשמחה: "כן, בוודאי. אירע לי תקר באחד הגלגלים ברכב, והנסיעה עמו מאוד מסוכנת, אודה לך מקרב לב, אם תעזור לי להחליף

אותו" - היא ביקשה. השיב לה הנהג ואמר: "שבי בתוך הרכב ואני אחליף לך כבר את הגלגל". חזר הנהג מהר לרכבו, הוציא כלי עבודה שהיו בתא המטען, והחל לפרק את הגלגל, והרכיב במקומו גלגל זרובי, כשכולו רטוב עד לשד עצמותיו. הוא ידע, כי על דבר כזה משלמים בשמים הרבה, כמאמר רבותינו (אבות פ"ה משנה כג) "לפום צערא - אגרא" [כפי צער האדם בעשיית המצווה - כך יגדל שכרו].

לאחר דקות ארוכות, הסתיימה המשימה, והרכב היה מוכן לנסיעה. האישה המבוגרת שהתפעלה מנדיבות ליבו וממאמציו הרבים שעשה למענה, הודתה לו וברכה אותו בכל ליבה, ובתוך כך הוציאה מכיסה סכום של אלפיים דולר!!! ואמרה: "זה בשבילך, על כל המאמץ האדיר למעני". היהודי היקר, שיראת שמים פיעמה בקרבו, לא התבלבל לרגע, והשיב לה על אתר: "אני לא לוקח ממך אפילו שקל, כיוון שעשיתי מצווה לשם שמים. את שכרי כבר אקבל בעולם הבא, ואיני חפץ לקבל ממך שום תמורה על כך. אם תרצי לשמוע לי, תני סכום זה לאדם הנוזק הראשון שתפגשי בדרכך!" סיים בגבורה.

האישה נדהמה כפליים מתגובתו, וניסתה לשכנעו בכל זאת, אך הוא חזר למכוניתו והמשיך בנסיעה. חזרה האישה גם היא לרכבה והמשיכה בדרכה. לאחר זמן מה, עצרה האישה במסעדה מקומית בכדי לשתות דבר מה, ולפתע היא שומעת צעקות. היתה זו בעלת המסעדה שהחלה לצעוק על אחת העובדות במסעדה לעיני כל: "את מפוטרת! אני לא רוצה לראות אותך יותר פה. תסתלקי!". העובדת המסכנה החלה להתחנן לפני בעלת הבית "אנא! תביני אותי! אני זקוקה לכסף, אחרת, אני אקרוס מבחינה כלכלית, המשיכי להעסיק אותי", אך בעלת הבית אטמה את אוזניה וגירשה אותה, העובדת האומללה לקחה את חפציה ויצאה בדמעות ובבכי.

ריחמה האישה המבוגרת על אותה העובדת, וזוכרה בבקשתו של הנהג שסייע לה "תני את הכסף לנוזק הראשון שתראי בדרכך". ומיד הוציאה מכיסה את האלפיים דולר, והגישה לה באומרה: "זו מתנה בשבילך, אך היא לא ממני, היא מיהודי שביקש ממני להעביר זאת לאדם הראשון שאראה שנוזק לכך". העובדת נדהמה מחבילות הדולרים, עצרה את הבכי, והודתה לה ללא סוף.

עצובה ונרגשת, עשתה העובדת את דרכה לביתה כדי לספר לבעלה על פיטוריה, ועל ה'פיצויים' שקיבלה. היא הגיעה לבית, וחיכתה לשובו של בעלה. והנה, נשמעה דפיקה בדלת, ובעלה נכנס כשכולו רטוב מכף רגל עד ראש. אשתו נבהלה ממראהו, אך הוא סיפר לה כיצד עזר לאישה מבוגרת שרצתה להביא לו בתמורה אלפיים דולר. אשתו התרגשה כל כך, וסיפרה לו כי בדיוק אותה אישה הגישה לה אלפיים דולר בגללו...

כך הקדוש ברוך הוא צופה ורואה במעשים הטובים שלנו, ושומר לנו את השכר ליום בו נהיה זקוקים לכך. מי שעוזר ומסייע לשני, הקדוש ברוך הוא ישלם את שכרו, כפי שמבקש דוד המלך ע"ה (תהלים קכה, ד): "היטיבה ה' לטובים ולישרים בלבותם" - תעשה טוב ותמצא טוב!.

מה שאדם עושה - לעצמו עושה

מעשה באשה ענייה מרודה, שהתגוררה בבית מט לנפול בקצה העיר בסמוך ליער. אותה אשה היתה מחזרת על הפתחים בכדי לקבל מעות, שבהן כלכלה את נפשה. ומנהג היה לה: כאשר נתן לה מאן דהו נדבה, לא היתה מודה לו ומברכת אותו, כמקובל, אלא תדיר היתה אומרת לכל מי שנתן לה צדקה: "כל מה שאדם פועל - לא למען אחרים הוא פועל אלא למען עצמו". כך הייתה אומרת, והבריות - הגם שתמהו לשמע הדברים - התרגלו כבר לשומעם. באחד הימים, נודמנה אותה אשה ענייה אל פתח ארמונה של המלכה. כדרכה, ביקשה האשה נדבה גם מאת המלכה, ולאחר שנתנה לה המלכה מתנה הגונה, אמרה לה הענייה את המילים השגורות על פיה: "כל מה שאדם פועל - לא למען אחרים הוא פועל אלא למען עצמו".

לא פעם אחת בלבד נהנתה הענייה ממתת ידה של המלכה; פעמים אחדות חזרה ובאה על פתח הארמון, וכל אימת שקבלה נדבת כסף מאת המלכה - גמלה לה הענייה בפתגם השגור על פיה. תחילה שמעה המלכה את הדברים ברוח טובה, אך כשמעו זאת פעם אחר פעם, עורר הדבר את כעסה של המלכה: 'שאשה ענייה תעז לומר לי, למלכה, מילים כאלה, וכלל לא תודה לי על הנדבה שהנני מעניקה לה? - היה לא תהיה!'

ואכן, גמרה המלכה אומר להעניש את הענייה שכה העזה פנים נגדה. היא צייתה על טבחיה לאפות בעבור אותה אשה ענייה חלת סולת ולהחזיר אל תוך החלה רעל!

הטבחים מילאו את הפקודה, הכינו את החלה, החדירו לתוכה סם המוות, ואף דאגו שאותה חלה תגיע ליעדה - הם מסרוה לידי האשה הענייה בעת שזו באה לבקש נדבה בפתח הארמון.

למראה החלה הנאה והריחנית, אורו עיניה של הענייה, וגם הפעם גמלה למיטיבה בפתגם השגור על פיה: "כל מה שאדם פועל - לא למען אחרים הוא פועל, אלא למען עצמו". ובמלים אלו עזבה את המקום, נושאת בזהירות את החלה. הניחוח שהדיפה החלה היה ערב, ואולם אותה אשה ענייה התגברה על הדחף לאכול ממנה. היא שבה אל ביתה הרעוע, והחליטה כי בטרם תבצע את החלה ותאכל ממנה - תהנה ממראה הנאה ומריחה הטוב ימים מספר. עוד תגיע העת לאכול את המאפה הטעים...

באותם ימים, יצא בן המלכה לציד ביער, בלווית עבדיו ומשרתיו. הציד היה מיגע ומתיש, ובשובו ממסע הציד שמח בן המלכה לראות בקתה בפאתי היער. "הבה נכנס אל הבקתה וננוח קמעה", אמר לנלווים אליו.

אותה בקתה, שאליה נכנס בן המלכה, היתה הבקתה העלובה של אותה אשה ענייה. ברגע בו נפתחה הדלת, ועל הסף ניצב בן המלכה - הכירה בעלת הבקתה מי הוא הנכנס אל מעוניה הדל, וגל של שמחה הציף אותה על הכבוד אשר נפל בחלקה.

"**לכבוד** רב הוא לי לארח את הנסיך במעוני", אמרה לאורח רם המעלה, ומבלי להתמהמה הגישה לו תקרובת - את החלה הטרייה והריחנית, שקבלה מאת טבחי הארמון.

הנסיך רעב היה, ובתאבון רב נגס מן החלה. והנה, אך טעם מעט מן המאפה - צנח ארצה ומת. סם המוות שהוחדר אל תוך החלה הגיע לפיו, וגרם למותו המייד!

בראותה את אשר אירע, נתחלחלה האשה הענייה. ועבדי הנסיך ומשרתיו - יצאה נפשם מפחד! ואולם, בעלת הבקתה לא איבדה את עשתונותיה. חיש אצה רצה אל הארמון, לספר למלכה דברים כהווייתם.

כאשר שבה אליה רוחה, פנתה המלכה אל אותה ענייה ואמרה לה: "עכשיו, בדרך המרה והקשה ביותר, למדתי כי צדקת באומרך 'כל מה שהאדם פועל - אינו פועל למען אחרים, כי אם למען עצמו'.

"איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל" (ה, יב).

דרוש על מעלת הצניעות

על כל אחד להדריך את האשה, הילדים והבנות להתנהג בצניעות, ובפרט עתה כאשר מגיע הקיץ והחום גדול, וסכנה גדולה להסתובב בחוץ.

זכפי שראינו אודות המסופר על רות המואביה, כיצד הייתה צנועה ביותר, ואיך הייתה יושבת ומלקטת בעומרים. וכן כאשר אמרה לה חמותה (רות ג, ג): ורחצת וסכת ושממת שמלותיך עליך, ואילו היא לא עשתה כן, אלא ירדה והתלכשה בגורן מחמת צניעות. וכאשר ראה בועז שהיה חכם גדול, את צניעותה ומעשיה הטובים, הבין כי עומדת לפניו אשה חשובה, הראויה שיצאו ממנה מלכים.

ואמרו חכמים (רש"י להלן ו, ב): מפני מה נסמכה פרשה סוטה לפרשת נזיר? לומר לך, הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין.

והכוונה במה שאמרו 'זיר עצמו מן היין', הוא שיתנהג בצניעות ויסתפק במה שיש לו, ושלא תהיינה עיניו משוטטות אנה ואנה. ואמרו במסכת נדרים (דף ט): אמר שמעון הצדיק: מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחד; פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום, וראיתו שהוא יפה עיניים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו: בני, מה ראית להשחית את שערך זה הנאה? אמר לי: רועה הייתי לאבא בעירי, הלכתי למלאות מים מן המעיין, ונסתכלתי בבבואה שלי, ופחז עלי יצרי ובקש לטרדני מן העולם. אמרתי לו: רשע! למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא עתיד להיות רימה ותולעה?! העבודה, שאגלחך לשמים! מיד עמדתי ונשקתיו על ראשו. אמרתי לו: בני, כמוך ירבו נזירי בישראל, עליך הכתוב אומר (במדבר ו, ב): "איש כי יפליא לנדר נזיר להזיר לה".

סגולה לבנים צדיקים

וידוע, כי מדת הצניעות היא אחת המידות הטובות והיקרות, אשר כל בית יהודי נשען עליהם.

הנביא מיכה (ו, ח) אומר: "ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך". 'הצנע לכת' - הוא דבר הכולל כל הדברים, צניעות, הסתפקות במועט, ויראת שמים.

וזוהו שאמר הנביא, אם אדם רוצה לדעת מה ה' דורש ממנו, ידע שהדרישה ממנו היא מידת הצניעות, כמו שראינו אצל שרה אמנו, שאמר עליה הכתוב (בראשית יח, ט): "איה שרה אשתך ויאמר הנה באוהל", ופירש רש"י, מלמד שצנועה הייתה. וא"כ אנחנו צריכים ללמוד משרה אמנו את מידת הצניעות, וע"י זה נזכה לבנים צדיקים. כדברי המדרש רבה (במדבר ח, ט) שכאשר האשה צנועה, זוכה ויוצאים ממנה בנים צדיקים, כמו שכתוב (תהלים קכח, ג): "אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך בניך כשתילי זיתים סביב לשולחנך", ולכן זכתה שרה לבנים, מפני שצנועה הייתה. וכן אמרו בגמרא יומא (דף מז.) על קמחית, שבזכות הצניעות שהייתה בה, זכתה ויצאו ממנה בנים צדיקים, עד שראתה את כולם משמשים בכהונה גדולה.

והנה נתבונן מעט כמה מגונה היא חוסר הצניעות, שהרי אם יופיע זמר גדול אשר כולם מצפים לשמוע את קולו, ונבקש ממנו שיעמוד באמצע השוק ויזמר, הלוא יהיה ללעג וקלס! כך היא האשה המראה את יפיה באמצע השוק, שאינה יודעת ומרגישה איזו בושה גדולה היא זו, ומלבד זה, היא גורמת לעצמה ולבני ביתה ולאחרים מחלות ואסונות וכו', רחמנא ליצלן.

והצניעות של ההורים, משפיעה רבות על נפשו של הילד. וככל שהם יתנהגו בצניעות, כך גוברים הסיכויים לראות את בניהם הולכים בדרך התורה והמצוות.

החפץ חיים בספרו גדר עולם (פרק ז) כותב בזו הלשון: גם צריכה האשה להתבונן תמיד לפי מה שידוע, דכשהאשה הולכת בדרכי הצניעות אז היא זוכה להוליד בנים צדיקים, בנים תלמידי חכמים המאירים לעולם בתורתם ובצדקתם. וכדאינתא בתלמוד ירושלמי (תהלים מה, יד): כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה, אשה צנועה ראויה לצאת ממנה כהנים גדולים המלובשים משבצות זהב.

ואמרו במגילה (יג): בשכר צניעות שהיתה בה ברחל - זכתה שיצא ממנה שאול, ובשכר צניעות שהיתה בשאול - זכה ויצאה ממנו אסתר, עיין שם. ועל ידי זה ייטב לה בעולם הזה, וגם באחריתה תזכה לישב בעולם העליון בהיכל ה' ברוב הוד והדר. וכדאינתא בזוהר הקדוש (בחקותי דף קטו): זכאין אינון צדיקא דזכאן לבנין קדישין לגועין קדישין, עלייהו איתקרי (ישעיה סא, ט): כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה', עכ"ל.

ולחיפך חס ושלום, אם היא הולכת בדרכי פריצות אז תלד בנים אשר לא טובים, ויהיה לה ע"י זה לבסוף קלון וכלימה בעולם הזה, וכמה דכתיב (משלי י, א): ובן כסיל תוגת אמו. וגם בעולם הבא הוא בזיון גדול לאביו ואמו, כשיצא מהם בן מכעים להקב"ה. וכמו שכתב הגר"א באגרתו הקדושה 'עלים לתרופה', שאף אם ידריך תמיד בנו במוסר ולא יקבל, אוי לאותה בושה והצער והביזיון בעולם הבא. על כן צריכה האשה להרגיל עצמה במדת הצניעות, וייטב לה על ידי זה בזה ובבא. עכ"ל.

פעם אחת, פגש מו"ר מופה"ד רבנו עובדיה יוסף זצ"ל את האדמו"ר מערלוי זצ"ל, ושאל אותו האדמו"ר במה זכה לזיכרון כה מופלא? ענה לו מרן, כי בכל ימי נעוריו ובחרותו נשמר מאוד בענייני קדושת ושמירת העיניים. וכן סיפרה אלמנתו של רבי אלעזר אבוחצירא זצוק"ל לבנותיו של מרן רבי עובדיה בימי השבעה, כי בעלה שאל אותו פעם במה זכה שכל בניו תלמידי חכמים? והשיבו, שהקפיד כל ימיו לא להביט במראה לא צנוע, ואף כשישב בבית דין כשעמדו מולו נשים שלא היו לבושות בצניעות - לא היה מביט אליהן, וכדי שלא תיפגענה היה עושה עצמו ככותב את דבריהן, ובאמת היה מצייר לעצמו ציורים בעלמא. ובנותיו אמרו, כי כעת נודע להן מה פשרם של הציורים שהיה מביא להן לעיתים מבית הדין...

שכר צניעותו המופלגת של אבא אומנא

ומצינו בגמרא מסכת תענית (כא): באבא אומנא שהיה מקיז דם, ובכל יום בת קול משמים היתה אומרת לו: "שלום עליך", ולאביי שהיה באותו דור - היתה ברכת שלום כזו מגיעה רק בכל ערב שבת, ואילו לרבא היתה מגיעה ברכה זו בכל ערב יום הכיפורים. חלשה דעתו של אביי מחמת אבא אומנא, ורצה לדעת מדוע אין הוא זוכה כמותו לברכת שלום בכל יום. אמרו לאביי מן השמים, אינך יכול לעשות כמעשיו.

ומה היו מעשיו המיוחדים של אבא אומנא? שכאשר היה עושה את עבודתו להקיז דם, היה מושיב אנשים בנפרד ונשים בנפרד, משום צניעות. והיה לו בגד מיוחד להקזת דם, שהיה בו נקב במקום שצריך להקיז דם, ושם הייתה

קרן (מין קנה שעל ידו שואבים את הדם) מחוברת בו. כאשר באה אליו אשה שיקיז לה דם, היה מלביש לה את הבגד כדי שלא יצטרך להסתכל בגופה, והיה מכניס דרך הנקב את האיזמל, וחותר בו את הוריד, ואז היה מצמיד לחתך את הכלי המחובר לבגד, ומקבל בו את הדם. נמצא שלא גילה כלל את גופה של האשה.

וכן היה מניח קופה מחוץ למקום שבו הקיז דם, ובו היו זורקים האנשים את המטבעות שהוא לקח כתשלום. למי שהיה לו כסף לשלם, היה מכניס באותו מקום את התשלום, ואילו מי שלא היה לו כסף לשלם, לא היה מתבייש, כיון שאבא אומנא לא היה רואה מי משלם ומי לא משלם. וכאשר הזדמן לו אחד מתלמידי הישיבה שביקש שיקיזו לו דם, לא היה נוטל ממנו שכר, ולאחר שקם ללכת, היה אבא אומנא נותן לו כמה מטבעות, ואומר לו, לך תרכוש לך דבר מאכל ותבריא את עצמך.

יום אחד, שלח אב"י זוג תלמידי חכמים לבדוק אותו ולתהות על קנקנו. כאשר באו, קיבל אותם בסבר פנים יפות, האכיל והשקה אותם, ולאחר מכן קיפל להם מצעות של צמר לישן עליהם בלילה. עם שחר, השכימו התלמידים שישנו בביתו של אבא אומנא, קיפלו את המצעים שהביא להם, ונטלו אותם עימם, וכך יצאו לשוק. לאחר זמן, ראו הם את אבא אומנא מהלך בשוק. ניגשו אליו ואמרו לו: האם כבודו יוכל להעריך כמה שווים המצעות הללו? [היה זה משום שרצו לנסות אותו אם יקפיד על הגניבה]. אמר להם אבא אומנא: אכן, כך וכך הם שווים, ואולי הם אף שווים יותר. אמרו לו: שלך הם, ואנחנו לקחנו ממך אותם.

אמרו לו: בבקשה ממך, אמור לנו במה חשדת אותנו כאשר הבנת שלקחנו ממך את המצעות מביתך? אמר להם: אמרתי לעצמי, ודאי ענין של פדיון שבויים נזדמן להם לחכמים, והיו זקוקים לכסף לצורך פדיון, אבל התביישו לומר לי דבר זה בפירוש ולבקש שאתן לצורך זה. ולכן עשיתם מעשה זה לגרום שאתן לכם כסף בשווי מצעות אלו. אמרו לו: עכשיו תיקח אותם, כי עשינו זאת רק כדי לנסות אותך. אמר להם: באותה שעה שלקחתם אותם ממני, הסחתי דעתי מהם, והחלטתי שכבר לא אשתמש בהם, ולכן ילכו לצדקה.

מיהו בן עולם הבא?

וכן מסופר (שם, ע"ב) על רבי ברוקא מבי מחוזא שהיה רגיל ללכת לשוק של מקום ששמו "בי לפט", והיה רגיל אליהו הנביא להיות אצלו. ופעם אחת אמר רבי ברוקא לאליהו: האם יש בשוק זה מי שעתיד לזכות לעולם הבא? אמר לו אליהו: אין כאן מי שעתיד לזכות לכך.

בתוך כך, בזמן שדיבר עם אליהו, ראה אדם אחד שהיה נועל מנעלים שחורים [שלא כמנהג ישראל באותו זמן] ולא היה לו חוט של תכלת [כלומר, לא הטיל בו ציצית] והיה נראה כגוי. אמר אליהו לרבי ברוקא: אדם זה הוא בן העולם הבא! רץ אחריו רבי ברוקא, והשיג אותו.

אמר לו: מה מעשיך? אמר לו: לך עכשיו ובוא מחר, כי עתה אין לי זמן לענות לך. למחר, בא רבי ברוקא ושאלו לפשר מעשיו, אמר לו: שומר של בית האסורים אני, ואני אוסר את האנשים במקום נפרד ואת הנשים במקום נפרד, ואני שם מטתי בין האנשים לנשים כדי שלא יבואו לדבר עבירה. וכאשר אני רואה בין האסירים בת ישראל שהנכרים נותנים את עיניהם עליה, אני מסכן את חיי להציל אותה.

יום אחד, שמו נכרים עיניהם על בת ישראל וחשבו לאנסה, לקחתי שמרים אדומים של יין, ושמתי על שולי בגדה, ואמרתי להם שדרך נשים לה, וכך נצלה. שאלו רבי ברוקא: למה אין לך ציצית? אמר לו: כיון שרק כך אני יכול להיכנס בין הגויים כאחד מהם ולשמוע את מזימותיהם, וכל גזירה שאני שומע מהם - אני מודיע על כך לחכמים, והם מתפללים ומבקשים רחמים משמים, ובכוח תפילתם מבטלים את הגזירה.

וידוע, כי המהרי"ל דיסקין זצ"ל היה שולח לבקש ברכות מסנדלר אחד בירושלים שלא קיבל נשים, אלא היה מייצר להם נעליים רק ע"פ הנעליים הישנות שלהם. ולפעמים היה צריך לתקן מחמת כן כמה פעמים. ואמר המהרי"ל עליו, שכזה אדם ראוי שיעשו על ידו נפלאות.

והגאון מווילנא כתב באגרתו המפורסמת לבני ביתו, כי כשם שהתורה תבלין נגד היצר הרע לגברים, כך היא הצניעות לנשים.

לא לא סוליקה

יהודי מרוקו מזכירים בסילודין את שמה של 'לא לא סוליקה' - סוליקה הקדושה, אשר רבים נושעים על קברה שבמרוקו. ומעשה שהיה כך היה:

הנערה סוליקה היתה נאה מאוד, ואביה שהיה יהודי שהלך ברכי ה' באופן מופלא ביותר, היה תמיד שומר אותה בביתו לבל יראו אותה המוסלמים המקומיים, ויחמדו אותה אליהם. ביום מן הימים, אחד משכניה המוסלמים ראה אותה באקראי, וחמד אותה בלבו. הוא החליט לעשות הכל בשביל להינשא לה, אך כמוכן שהדבר לא עלה בידו כלל, למרות האיומים כי רע ומר יהיה גורל המשפחה כולה. לימים, הוא העליל עליה בפני המושל, שהיא התאסלמה ולאחר מכן חזרה ליהדותה, מה שהיה נחשב כעוון חמור מאוד לפי חוקי האיסלאם ששלטו במרוקו, ולמרות המאמצים להחביאה, היא נמצאה והובאה למשפט, שם חרצו את דינה למוות.

לפני מיתתה, ראה אותה הנסיך בנו של המלך ומאוד חפץ בה, הוא התחיל לדבר על ליבה שתינשא לו והיא תהיה המלכה, אך היא בשלה: יהודיה הייתי ויהודיה אמות. כעס הנסיך מאוד, והחליט להמיתה בעינויים קשים, לקשור את שערותיה לזנב סוס, וכך הסוסים יגררוה ברחובות העיר עד שתצא נשמתה.

לפני קיום גזר הדין שאלו אותה, מה היא מבקשת לפני המוות? והיא ענתה, שהיא רוצה סיכות בכדי להדק את בגדיה לגופה שלא יתגלה בשרה בעת שתיגרר ברחובות, וכך תוכל למות בקדושה ובטהרה. באמצע הדרך, כאשר נגררה באכזריות ע"י הסוס, צעקה לפתע לפרש לעצור, משעצר הפרש לרגע, החלה הנערה מיד לסדר את הסיכות ולתחוב אותם שוב לגופה, אחרי שהתרופפו מעט, וכך יצאה נשמתה בקדושה ובטהרה, מתוך צניעות מופלגת שתילמד לדורות. מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. (אוצר הסיפורים).

"איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל" (ה, יב).

המעשים מוכיחים

"איש איש" - למה נאמר שתי פעמים? לומר לך, אשה שהיא מועלת באישה שלמטה בעולם הזה, כך היא מורדת באישה שלמעלה. (רש"י על פי מדרש הגדול).

"והביא האישה את אשתו אל הכהן והביא את קרבנה עליה עשירת האִיפָה קמח שעורים" (ה, טו).

רמז למעשה העגל

חכמינו ביארו זאת במעשה העגל: "והביא האישה" - זה הקב"ה. "את אשתו" - אלו ישראל. "אל הכהן" - זה משה, שהיה כהן כל שבעת ימי המילואים. שהביא את דינם אל משה כשאמר לו (שמות לב, ז): "לך רד כי שחת עמך". "והביא את קרבנה" - שנתן למשה אותה שעה שני לוחות העדות. "עשירת האִיפָה" - שהיו כתובים עליהם עשרת הדברים. "קמח שעורים" - שבעוון עבודה זרה נעשו ישראל כקמח, והסעירם הקב"ה בין האומות.

"והביא האישה את אשתו אל הכהן" (ה, טו).

מעשה בשתי אחיות

"והביא האישה את אשתו" סופי תיבות: אשתו"ו. וכתב הרב חיד"א (נחל קדומים) לבאר ע"פ מה שאמרו במדרש (במדבר רבה פרשה ט, ס"ט) מעשה בשתי אחיות שהיו דומות זו לזו, ואחת סתתה ונתחייבה לשנות מי סוטה. מה עשתה? הלכה אצל אחותה, ואמרה לה שתלך לשנות במקומה. ואכן, אחותה הלכה ושתתה ולא ארע לה נזק. אלא שלאחר מכן, כאשר חזרה מבית המקדש, הלכה אצל אחותה לספר לה ולשמוח עמה על 'נס ההצלה'. וכשנפגשו יחד, חבקו ונשקו זו את זו, וכאשר נשקה אותה - נכנס באחותה ריח המים ששתתה, ומיד החלו להופיע עליה סימני המים המאררים עד שמתה.

ולזה רומז הפסוק, שאם הביא "את אשתו" - כלומר, את הטפלה לאשתו שזו אחותה, בכל אופן בסוף תבוא הפורענות על אשתו, וזהו הרמז בסופי תיבות של 'אשתו' - שע"י השתייה של הטפלה לאשתו, בסוף תבוא הפורענות על אשתו.

"וְלָקַח הַכֹּהֵן מִים קִדְשִׁים בְּכֵלֵי חָרֶשׁ וּמִן הָעֶפְרָר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמֶּשְׁכָּן וְקַח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל הַמַּיִם" (ה, יז).

קרקע המשכן נסעה עמהם

בשונ"ת "משנה הלכות" (חלק יד סימן רפא) כתב דבר חידוש ופלא, וזה לשונו: "בנסוע המשכן, קרקע המשכן נמי נעתקה ונסעה עמהם, ועל דרך שאמרו (מגילה טז). עתידין בתי כנסיות שבבבל לעלות לארץ ישראל. והכי נמי היה עם קרקע המשכן, וקל-וחומר הוא. ולא קדשו כל פעם קרקע חדשה להעמיד שם המשכן". עכ"ל.

"ובאו המים המאֲרָרִים הָאֵלֶּה" (ה, יח).

כשם שהמים בודקין אותה כך בודקין את הבעל

מי סוטה דומים לאורים ותומים, כשם שהאורים ותומים הוא דבר רחוק מן השכל לומר שהאותיות שהיו רחוקות היו מזדווגות, כן מי סוטה, חידוש הוא לומר שהשם המיוחד שהוא רק טוב - יעשה נזק. (ציוני).

"ובאו המים המאֲרָרִים האלה" - מים המאֲרָרִים נגד אבריו של שני בני אדם רמ"ח רמ"ח. ללמדך, (סוטה כז): כשם שהמים בודקין אותה כך היו בודקין את הבעל, שלא יהיה חוטא נשכר. (פסיקתא).

"וְאִמְרָה הָאִשָּׁה אֲמֵן אֲמֵן" (ה, כב).

המדפיס שפגע בכבוד האור החיים הקדוש

"אמן אמן", כתב רש"י בשם חז"ל: אמן אם מאיש זה, אמן אם מאיש אחר.

בספר "דבר יום ביומו" (קנולר, י אלול) מביא מעשה פלא, אודות הרב הקדוש רבי פנחס מקוריץ זצ"ל אשר חשקה נפשו שידפיסו את החומשים עם פירוש אור החיים. לאחר שהושלמה המלאכה, הביא לו המדפיס את הספר שהוציא לאור, חומש עם אור החיים. כשפתח הצדיק את הספרים, הבחין כי בפרשת ראה על הפסוק "כי יהיה בך אביון" (דברים טו, ז), השמיט המדפיס בסיום הפירוש את התיבות: "משיח ה' שמו חיים". ומששאל את המדפיס לפרש הדברים, ענה לו, כי הוא הבין שהאור החיים כיוון על עצמו, ולכן השמיט זאת.

על אתר, פתח הרב מקוריץ את החומש בפסוק שלפנינו, וקרא באור החיים כאן, ונתגלה כי המדפיס כתב בטעות "בין מאיש זה בין מאשר", במקום: "בין מאחר". והנה, אותו המדפיס היה שמו אשר. אמר לו הרב הקדוש מקוריץ: ראה חותמך!

אמנם, יצאו מערערים על מעשה זה, כי המהדורה הנ"ל נדירה ביותר ולא מצויה כלל, אלא שלאחר זמן, בקובץ שפתי צדיקים, הביאו צילום של עמודי החומש הנ"ל שנדפס בשקלאוו שנת תקמ"א, ונמצא בבירור כי דברי אמת הם.

"ובאו בה המים המאֲרָרִים לְמַרְיָם, וְצִבְתָּהּ בַטֶּנֶה וְנִפְלְהָ יִרְכָה וְהִיְתָה הָאִשָּׁה לְאֵלֶּה בְקָרְבַּ עֲמָה" (ה, כז).

מעשה פלא עם הרב חיד"א

לעת זקנותו של גאון עוזנו מרן החיד"א זיע"א, איווה למושב לו את העיר ליוורנו שבאיטליה, שם הורה משפטי ה' ליעקב ותורתו לישראל, ושם נפטר לחיי עולם. ומשם העלוהו לא מכבר לארץ הקודש - זכותו תגן על כל יושביה מעתה ועד עולם.

פעם ישב מרן החיד"א בראש בית הדין בליוורנו, ובא לפניו אחד מחשובי העדה והוא כהן, ובפיו קובלנא: אשתו אינה נוהגת באורחות הצניעות כיאה לבת ישראל כשרה, והוא קינא לה ונסתרה. הודיעו מרן החיד"א, כי על פי דין תורה עליו לגרש את האשה.

דא עקא, האישה היתה ממשפחה נכבדה, וכמה מהדיינים מיהרו לתבוע את כבודה, ואמרו לרבנו החיד"א: והרי אדם זה קינא לאשתו בלא עדים, ואין הלכה כרבי יוסי ברבי יהודה שאינו מצריך עדים לקינוי. ואם כן, אינה נאסרת על בעלה בסתירתה!?! ואף אם עברה עבירה חמורה בכך שהתייחדה עם איש זר - הנה יש לקרוא לה ולהתרות בה, ולהזהיר באזהרה חמורה. אבל מדוע חייב רבנו את בעלה לגרשה!?

נענה מרן החיד"א ואמר: הצדק עמכם. אך לא על הקינוי והסתירה אני דן, אלא חייב הוא לגרשה שכן ללא ספק היא בגדה בו, ונטמאה בסתירתה.

אמרו הדיינים: ומנין שאכן כך הוא? והרי אין לכך עדים, ואין לו לדיין אלא מה שעניו רואות. אין אנו מפקפקים, חלילה, ברוח קדשו של רבנו. אבל תורה לא בשמים היא, והנסתרות לה' אלהינו. אין אלו אלא דברי נביאות, ולא על פיהם נדון.

לא השיב להם רבנו מאומה, אלא פנה בשנית לבעל האשה ואמר: שמע לקולי וגרש את האישה.

ראו הדיינים כי לא ענה להם רבנו דבר, הלכו לקרובי האשה שהיו מנכבדי העיר, וסחו להם כל הענין, ולינו על רבנו את כל העדה.

שמע רבנו את דברי הריבות, וישלח לקרוא את האשה אל בית דירתו. הלכה אל בית הרב, ואמרו לה שיושב הוא ולומד בחדרו שבעליית הבית. עלתה האשה לעליית הגג אשר שם חדר לימודו ובית תפילתו. נשא רבנו את עיניו הטהורות, וראה את האשה ניצבת בפתח חדרו. חרד ואמר: תני כבוד לה' אלהיך, והודי על פשעך ומעלליך. קבלי מבעלך גט פיטורין, ושובי בתשובה על חטאיך.

העזה האישה פנים וכפרה בכל. בעלה טופל עליה עלילות שווא, ולא תקבל גט מידו.

קם רבנו מכסאו, וניגש אל ארון הקודש שבחדרו. הוציא מתוכו את ספר התורה, והחל לקרוא בפניה את פרשת הסוטה בטעמי הנגינות, כקריאת התורה: איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל... והביא האיש את אשתו אל הכהן... והעמיד הכהן את האשה לפני ה'... והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה, ואמר הכהן לאשה: יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך.

שמעה החצופה, והפנתה את גבה ללכת בגאון. ורבנו החיד"א קרא אחריה בקול רם: אם לא שטית, הנקי, ואת כי שטית תחת אישך, וכי נטמאת.

שמה רגלה על המדרגה הראשונה, לא הספיקה לרדת - ופניה הפכו לירקון, עיניה בלטו, וכל הכתוב בפרשת סוטה התקיים בה, עד שמתה בו במקום.

לקול זעקתה, מיהרו הדיינים והרבה מאנשי העיר לראות במחזה הנורא, ואמרו: "עתה ידענו כי איש אלהים קדוש הוא רבנו, ודבר ה' בפיהו אמת", וייראו מגשת אליו. (לב אבות עמ' ריו, אור דוד פרשת נשא).

"וְנִקְתָּהּ וְנִזְרְעָה זֶרַע" (ה, כח).

תפילתה של חנה

בשם רבי מאיר מפרמישלאן מובא (אוצר דרשות ומאמרים ח"ג עמ' קכ):

כתוב אצל חנה (שמואל א' א, י): "ותתפלל על ה'". ולכאורה הוא תמוה, היה יותר מתאים לומר ותתפלל 'אל' ה' ומדוע נכתב 'על' ה'?

אלא, אמרו בגמרא (ברכות לא:), שחנה אמרה בתפילתה (שם פסוק יא): "אם ראה תראה". אמר רבי אלעזר, אמרה חנה לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, אם ראה מוטב, ואם לאו - תראה. אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי, וכיוון שאסתתר, ישקו אותי מי סוטה, ואי אתה עושה תורתך פלסתר, שנאמר: ונקתה ונזרעה זרע.

ואמרו שם בשם רבי ישמעאל, שפסוק זה בא לומר, כי אם התברר ע"י ההשקאה שאינה סוטה, אזי היא זוכה לברכה, שאם היתה עקרה נפקדת.

ופירש הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זיע"א, כי זו היתה תפילתה של חנה, שחס ושלום לא תזדקק לעצה זו של פרשת סוטה. שכן כידוע, בבדיקת הסוטה יש למחוק את שם ה', ולא רצתה צדיקה זו שבעבורה ימחק ח"ו שם ה'. לכן "ותתפלל על ה'" דווקא, דהיינו למען שם ה' שלא ימחק ח"ו, ותזכה לבנים שלא על פי דרך זו, אלא שמשמים יפקדו אותה.

"וְנִקְתָּהּ הָאִישׁ מֵעוֹן" (ה, לא).

החפץ חיים והקצב

בספרו של הרב ישר זצ"ל (החפץ חיים חיי ופעלו ח"ג עמ' תתשעה) מובא סיפור מתולדותיו של ה"חפץ חיים":

הרב אהרן הכהן, חתנו של החפץ חיים, בהיותו אברך סמוך על שלחן חותנו, נחל אכזבה בהשתדלותו להשיג משרת רבנות בעיר מסוימת.

השיח רבי אהרן את צערו בפני חותנו, והחפץ חיים דיבר על לבו והצביע בפניו על כווד העול וגודל האחריות המוטלת על רב בישראל, עד שאין זה כדאי להצטער ולהתמרמר בשל אי קבלת המשרה.

ברם, דעתו של רבי אהרן טרם נחה, והחפץ חיים שהכיר בכך אמר לו, כי כדי לסייע לו בהבנת הדברים, הוא רוצה לספר לו סיפור, אבל בתנאי שיקבל על עצמו ויבטיחו נאמנה לכל יספר זאת לאיש כל עוד שהוא [ה'חפץ חיים] בחיים.

רבי אהרן הבטיח, והחפץ חיים סיפר לו את המאורע שאירע בתקופה הקצרה שבה כיהן כרב בעיירה ראדין, שהיווה את אחד הגורמים לעזיבתו את הרבנות.

אירע פעם, ואחד הקצבים נתפס במכירת בשר טרפה, וכמובן שהועבר מיד מחזקתו. בא הקצב לפניי, סיפר החפץ חיים, והביע חרטה גמורה על מעשיו, הבטיח בכל ההבטחות שבעולם לבל ישוב לכסלה, והתחנן בדמעות שאחזיר לו את תעודת הכשרות. מאחר שנוכחתי שהלה מתכוון ברצינות להבטחותיו, וניכרים דברי אמת. ומאידך, היה האיש בעל משפחה גדולה, ומצוקתו הכלכלית היתה עצומה, שיתפתי את מדת הרחמים במידת הדין, והחזרתיו לכשרותו. ועל החטא עצמו - קנסתי אותו בסכום כסף גדול שינתן כתרומה לבית הכנסת המרכזי שבעיירה. הקצב לא האריך ימים לאחר אותו מעשה, וכעבור זמן קצר הלך לעולמו.

באחד הימים, המשיך החפץ חיים לספר, בעוד אני לומד כדרכי בעזרת הנשים שלייד בית הכנסת, נפלה עלי תרדמה. ובחלומי והנה מופיעים לפני שלשה אנשי צורה, הגדול שביניהם פונה אלי בשאלה: ר' ישראל מאיר, הלא תזכור את המאורע עם אותו קצב שקנסת אותו בתרומה לבית הכנסת. אמור נא אפוא, מה היתה כוונתך בקנס זה, האם רק למען יזהר להבא וישמור את עצמו לבל יכשיל עוד את בני העיר, וכן לטובת הציבור למען ישמעו וייראו. או שכוונתך היתה גם למען תהיה לנענש כפרה על עווננו?

בשמעי את הדברים, רתת וחלחלה אחזוני, ולא יכולתי להוציא הגה מפי. אבל ראש המדברים הרגיעני, ואמר שימתינו לי עד שתתיישב דעתי.

כשנרגעתי, הרהרתי בלבי מה היתה אכן כוונתי. והשבתי, כי עד כמה שאני זוכר, הטלתי עליו את הקנס לשם עונש, ולא לשם כפרה. האורחים הודו לי על תשובתי, ופנו לדרכם. כשהתעוררתי מתרדמתי, היה ראשי כבד עלי, לא יכולתי למצוא מרגוע לנפשי, חזרתי לתלמודי, והנה שוב נופלת עלי תרדמה. הפעם הופיע הקצב בעצמו, כשהוא כולו רצוף ושבור, והחל לטעון כנגדי בקול בוכים: אוי רבי, ראה נא מה עוללת לי בתשובתך לבית דין של מעלה. כשעמדתי בדין, והקטגור תבע לדון אותי לחיוב בעוון האכלת טרפות, טענתי שכבר התכפרתי בקנס שהטלת עלי.

הקטגור טען כנגדי ואמר, שהקנס לא היה לשם כפרה, אלא לשם אזהרה להבא בלבד. ובית הדין החליט לשאול את פיך על כוונתך. ומאחר שתשובתך היתה שלא התכוונת לכפרה, יהיה עלי עתה לעבור ייסורי גהינום קשים ונוראים כדי להזדכך מאותו עוון... סיים את דבריו והלך לו.

פנה החפץ חיים לחתנו, ואמר: כיון שעול הרבנות בכללו היה למורת רוחי, הרי לאחר מעשה זה, גמלה בקרבי ההחלטה להסתלק מן הרבנות לגמרי. אף אתה, ר' אהרן חתני, ראה נא גם ראה מה גדולה ונוראה היא האחריות הכרוכה ברבנות, ולכן אל תצטער שלא קבלת את המשרה!

"אִישׁ אֹו אִשָּׁה בִּי יִפְּלֵא לְנִדָּר נִדָּר נִזִּיר לְהִזִּיר לָהּ" (ו. ב.)

קיבל נזירות משום כבוד אב

ידוע ומפורסם המעשה המובא בגמרא (נדרים ט:): "אמר שמעון הצדיק: מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחד. פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום, וראיתו שהוא יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו: בני, מה ראית להשחית את שערך זה הנאה? אמר לי: רועה הייתי לאבא בעירי, הלכתי למלאות מים מן המעיין, ונסתכלתי בבבואה שלי, ופחו עלי יצרי ובקש לטורדני מן העולם. אמרתי לו: רשע! למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה?! העבודה, שאגלחך לשמים! מיד עמדתי ונשקתיו על ראשו, אמרתי לו: בני, כמוך ירבו נזירי בישראל, עליך הכתוב אומר: איש... כי יפליא לנדור נדר נזיר נזיר לה'.

ובהמשך הסוגיא מבואר, כי הטעם ששמעון הצדיק הקפיד שלא לאכול אשם נזיר טמא, אינה משום שגנאי הוא לאדם חשוב לאכול דבר שבא על חטא, שהרי לא נמנע מלאכול קרבנות אשם וחטאת אחרים. אלא, הקפדתו באשם נזיר טמא היתה, משום שהנודרים נזירות עושים זאת לאחר שהם תוהים ומתחרטים על מעשיהם הרעים, וכוונתם מתחילה היא רק לשלושים ימי נזירות בלבד, וכאשר לאחר מכן הם נטמאים וימי הנזירות מתרבים עקב כך, הרי הם מתחרטים על עצם קבלת הנזירות עליהם, ונמצאו מביאים חולין לעזרה. שמתוך שאין כוונתם רצויה - אף קרבנותיהם אינם רצויים. עד כאן תורף דברי הגמרא.

ותמה על כך המהרש"א, מדוע הוצרכו חכמים להזכיר שהלה בא מן הדרום? ועוד, למה הוזכר שהיה הוא רועה לאביו בעירו? ועוד, מהו הביטוי "לטורדני מן העולם"?

אלא, ביאר המהרש"א, הרי אמרו חז"ל (בבא בתרא כה:): "הרוצה להחכים - ידרים". וזו כוונת חכמים שהדגישו כי הוא "בא מן הדרום", לומר שאותו נזיר היה חכם, ואף שהיה חכם - היה רועה לאביו במצות כיבוד אב. והיכן היה רועה? בעירו, שם מכירים בו ובחכמתו.

וכאשר הסתכל על עצמו בכבואה וראה כי הוא יפה עיניים, פחו עליו יצרו להתגאות. וכך טען לעומתו היצר: וכי איש חכם ויפה עיניים כמותך יהיה רועה? בכך, ביקש היצר לטורדו מן העולם, שהרי שכרה של מצות כיבוד אב היא (שמות כ, יב): "למען יאריכון ימך".

על נזיר כזה, שקיבל על עצמו נזירות לשם שמים, בכדי להתאמץ במצות כיבוד אב - העיד שמעון הצדיק, שעליו אמר הכתוב: "איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה".

העיקר - איך לנהוג אחרי הצום

אומר היה הרב הקדוש רבנו שמחה בונם מפשיסחא זצ"ל, כי מי שברצונו להתעלות טפח מעל העולם הזה, עליו לדאוג לכך שלאחר התענית לא יחזור לאותה מדרגה שהיה שרוי בה לפני התענית. כי אם בהגיע צאת הכוכבים בעת שישבור את תעניתו, יאכל אכילה יתירה, וישתה שתיה שאינה צריכה, אם כן, מה הועיל בתעניתו? והעיקר הוא, שגם לאחר התענית ידע לאכול במתינות ובישוב הדעת, ושיאכל רק דברים הצריכים לשבירת רעבונו ותו לא.

כללו של דבר, יהודי חייב לאכול ולשתות, ולא יצום ויסתגף. אך לא ימלא את כריסו במאכלים יתרים, אלא רק את הצריך לבריאותו. וישתדל גם להפסיק באמצע הסעודה, בעוד יצר האכילה תקף. וביתרת הזמן, וגם בעת האכילה עצמה, יהיו כל גופו ומחשבתו קודש הלולים לה', ובכך יהפוך להיות איש קדוש כדוגמת הנזיר.

ובזה יונעם לנו מאמרו של הרבי מקוצק זצ"ל על הכתוב בפרשת משפטים (שמות כב, ל): "ואנשי קודש תהיון לי", יש להקב"ה די מלאכים בשמים, שעובדים אותו בדחילו ורחימו ברתת וזיע, אותם מלאכים אינם אוכלים ושותים, אין להם יצרים גשמיים, ואין כל חידוש שהם עושים את רצון ה', עיקר רצון השם יתברך הוא שתהיו לו אנשי קודש, לא מלאכים קדושים אלא אנשים קדושים, יצורים מבשר ודם הנמצאים בתוך העולם המלא בתאוות בשרים ותענוגות מלכים, מאותם אנשים רוצה הקב"ה שיתקדשו ויטהרו, ויהפכו את גופם לחלק אלוה ממעל. וזהו: ואנשי קודש תהיון לי, 'אנשי' דווקא.

שם אמו של שמשון מסוגל לבטל רוח רעה

בגמרא (בבא בתרא צא.) מוזכר, כי אמו של שמשון היה שמה צללפונית. ומעשה באחד שמתו בניו בלא סיבה, ואמרו שיש בביתו רוח רעה, ובא לפני אחד מהצדיקים ובקש ברכתו, והורה לו, שכאשר יולד הילד - יקרא לו שם מפרשת השבוע, ונולדה לו בת בפרשת נשא, וכאשר חפשו בפרשה לא מצאו שם של בת. אמר אחד הנוכחים, שיחפשו בהפטרה, אך גם שם לא נמצא. עד שאמר חכם אחד, שהרי מוזכר שמשון בהפטרה וגם אמו מוזכרת שם, אם כן הבה נחפש את שמה של אמו של שמשון, ומצאו כי שמה 'צללפונית', וכך אכן קראו לבת. וכתב המהרש"ל שם, כי שם זה טוב מפני רוח רעה.

ומן הראוי להביא סיפור פלא המסופר על הגאון רבי יוסף ראז'ין זצ"ל 'הרוגאוצו'בר'. אשר בילדותו לקחו אביו רבי פישל ראז'ין לראות את פני הגאון הקדוש מלובביץ' בעל 'עצמח צדק'. הרבי ברכו בלמדנות, ואף הורה לו ללמוד מסכת נזיר. משיצאו האב ובנו מחדרו של הרבי, שאל הילד, שהיה בן חמש, את אביו: מה הקשר בין הברכה להיות 'למדן', להוראה על לימוד מסכת נזיר? והרי 'למדנות' פירושה - לדעת את כל חלקי התורה, וא"כ למה דוקא מסכת נזיר?

האב לא ידע מה להשיב, אך לאחר דקות ספורות של מחשבה קרא הילד: הרבי בוודאי רוצה שאהיה נזיר, ובכדי להיות נזיר צריך ללמוד מסכת זו, וכך תקוים בי ברכתו בלמדנות. ואילו ח"ו לא אציית - לא אהיה למדן.

ואכן, כידוע לא נתן הגאון הרוגאוצו'בר זצ"ל שיספרו את שערות ראשו כל ימי חייו. (מוסר חכמים).

"דְּבַר אֵל אֱהָרֹן וְאֵל בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם" (ו, כג).

הכהנים הם הצינור להעביר השפע לישראל

בפרשתנו מופיע הצינור לכהנים לברך את עם ישראל, כמו שכתוב: "דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל" וכו', והיא מעט המחזיק את המרובה, והרבה סודות יש בברכה זו. ואנחנו צריכים לתקן את מעשינו,

ולהכין את עצמינו להיות כלים ראויים שתחול עלינו הברכה. כי בכח הַכָּשֶׁר מעשינו, תחול עלינו הברכה. כי הקב"ה - ידו פתוחה לברך כל שואל, אלא שצריך להכין הכלי כדי שיוכל השפע לשרות בתוכו. ואם לא יכין הכלי, היכן ישרו השפע והברכה? והכהנים הם הצינור להעביר השפע והברכה לישראל, כי הם ממצעים בינינו לבין אבינו שבשמים.

"כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם" (ו, כג).

ישראל יברך ביד אחת

עיינ בספר "מעשה רב" החדש (אות י'), שכתב בשם רבנו סעדיה תלמיד מובהק להגר"א זצ"ל, כי דעת הגאון לא היתה נוחה מן המנהג לברך את חברו בברכת כהנים, ונראה טעמו שהברכה נקבעה לכהנים לאמרה, והקב"ה מברך את ישראל בברכתם, ואין תועלת לישראל המברך בנוסח זה.

אמנם הגאון רבי ברוך אפשטיין זצ"ל מביא בשם הגאון רבי יחזקאל לנדא (אב"ד בוילנא), כי הגר"א זצ"ל ברך אותו ביום חופתו בברכת כהנים. והוסיף, כי הבחין בהגר"א זצ"ל שדקדק לברך דוקא ביד אחת, שלא יהיה כמו הכהנים, שרק הם דוקא נצטוו לברך את ישראל בשתי ידים. (טעם ודעת).

ומכך נלמד, כי מנהגם היה כאשר נוהגים הספרדים כיום, לברך בהנחת היד על הראש. ושורש מנהג זה בקודש יסודתו.

בעת הדרשה מתברכים השומעים ועוונותיהם נמחלים

"כה תברכו את בני ישראל". אמרו חז"ל במסכת סוטה (לג): כה תברכו בלשון הקודש אמור להם. ואע"פ שאין מקרא יוצא מידי פשוטו, מכל מקום רמוז בו כי הכהנים הם מורי התורה, כדכתיב (דברים כד, ה): ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלויים, שהחכם יושב ודורש והעם שומעים ומתברכים בכל הברכות שבעולם, עד שאפילו עוונותיהם נמחלים כידוע (מדרש שוחר טוב, משלי י').

והדורש צריך שיהיה אהוב לעם ושלוש בינו ובינם. אמנם אם דורש לשם ה', ה' ייתן חנו ושלומו, ויהיו דבריו יוצאים מן הלב ונכנסים ללבות השומעים ויתברכו כולם. ועל כן אמר לאהרן ולבניו שהם מורי התורה: כה תברכו את בני ישראל - בכל הברכות שבעולם, אמור להם - דברי תוכחה ולהורות לעם ה' את דרכיו. ואף מבטיח לכהן הדורש: יברך ה', ויתן לך חן ונשיאת פנים ושלוש, והכל מוסב על הכהן הדורש, שהקב"ה יתן חנו בעיני השומעים. וע"י זה: ושמו את שמי - היינו תורתך, על בני ישראל, והמה ישמעו ויאזינו, ואני אברכם לישראל בכל הברכות שבעולם.

ועל כן הקדים לומר 'כה תברכו' בלשון הקודש, שאם ידורש הדורש בלשון עם זה, וילביש דברי התורה במלבוש שק ואפר, אפילו יהיו דברים טובים ונאמרים לשם שמים, מכל מקום התורה שהיא חגורה שק, אינה נכנסת בלב השומעים. והיינו דכתיב (מלאכי ב, ז): כי תורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא, שאינם מכירים בלשון ארמי, ואז תורה יבקשו מפיהו. והיינו 'כה תברכו' בלשון הקודש דוקא, וקאי אהכם הדורש כנ"ל. (חתם סופר).

"יִבְרַכְךָ ה' וְיִשְׁמְרְךָ יְאֵר ה' פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וַיִּחַנְךָ יִשְׂאֵל ה' פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם" (ו, כד-כו).

רמזי ברכת כהנים

בשלשה פסוקים אלו של ברכת כהנים, ישנם חמש עשרה תיבות, כמנין "יד" עם הכף. ויש בה ששים אותיות, כנגד הפסוק (שיר השירים ג, ז): "הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה", שהם רמז לששים המלאכים המקיפים את השכינה לשמרה, וכנגד ששים ריבוא נשמות ישראל. ואותיות אלו מקיפות את ישראל ושומרות אותם. ועוד, חמש עשרה תיבות יחד עם הששים אותיות עולים בגימטריא: כהן.

שלום הוא סוד יחוד קוב"ה ושכינתיה

הנה, אם נכפיל "הויה" באדנות יעלה: 'שלום'. וכך הוא החשבון:

תכפיל י' דהויה ב-א' של אדנות, עולה: 10. נכפיל ה' דהויה ב-ד' של אדנות, עולה: 20. תכפיל ו' דהויה ב-ג' של אדנות, עולה 30. נכפיל ה' דהויה ב-י' של אדנות, עולה 50. סה"כ 380. וכן שלום עולה בגימטריא: 376, ועם ארבע אותיותיו, עולה: 380.

הרי לנו, כיצד השלום מורכב מיחוד הויה"ה אדנות, כי ע"י השלום - היא השלום והברכה בין איש לאשתו, בין אדם לחברו. וע"י זה מייחדים את העולמות העליונים ויש שפע בעולם. (ובחרת בחיים).

בברכת כהנים יש ג' ברכות: בני, חיי, מזוני

הברכה הראשונה: 'ברכך ה' - בממון, מזונות ופרנסה טובה. וישמרך - מן המזיקים הגנבים והלסטים.
 הברכה השנייה: יאר ה' פניו אליך ויחנך - כנגד הבנים, כמו שכתוב (ויקרא כו, ט): "ופניתי אליכם והפרתי אתכם והרבתי אתכם".

הברכה השלישית: ישא ה' פניו אליך - כנגד חיים ארוכים. ועל הכל צריך השלום, שיהיו חיים טובים בלי יסורים, הרי - וישם לך שלום.

הפסוק הראשון מקור הברכה והשפע לאדם

והנה, הפסוק הראשון: יברכך יהוה וישמרך, הוא ר"ת: י"ו, העולים גימטריא: כ"ו, שהוא שם הוי"ה ברוך הוא. וסופי תיבות: כה"ך, העולה גימטריא: מ"ה, כמספר: אד"ם. וזה סוד (דברים י, יב): מ"ה יהו"ה אלהיך שואל מעמך, כי הקב"ה חפץ שיתברכו בניו, אבל צריך שאנחנו נתקן את מעשינו ונכין את הכלים לקבל הברכה.

וחס ושלום ע"י העוונות, יכולים להפוך את הצירופים הנ"ל לדינים, ואז מדת הדין תנהיג את העולם שהוא בחינת שם "אלהים". כי אם תמלא את שם מ"ה הנ"ל כך: מ"ם ה"א הרי זה בגימטריא: פ"ו, העולה כשם "אלהים". וכן אם

תמלא את אותיות כ"ו כך: כ"ף ו"ו - אותיות המילוי לבדם עולים פ"ו גימטריא "אלהים" שהוא מידת הדין.

ולכן צריכים להיות ראויים לכך שהברכה והשפע משם הוי"ה ב"ה ירד עלינו, ולכן הפסוק הראשון, ראשי התיבות שלו הם כאמור בגימטריא כ"ו הרומז לשם הוי"ה ב"ה, שהוא מקור השפע והברכה, וממנו יורד שפע ברכה והצלחה ופרנסה על האדם הרמוז בסופי התיבות כמספר אד"ם כמבואר.

הפסוק השני רומז לבנים

ובפסוק השני יש חמש תיבות, כנגד חמשה חומשי תורה. ויש בו עשרים אותיות, ועם חמש תיבות הוא כמנין כ"ה, שהיא השכינה הקדושה. וכן התיבה העשרים וחמש בתורה מתחילת בראשית - היא "אור". וכן, ישא ה' פניו אליך - שתזכה בבנים, כמו שכתוב (ויקרא כו, ט): ופניתי אליכם והרבתי אתכם, בבחינת (בראשית טו, ה): כ"ה יהיה זרעך, דהיינו זרע קודש בנים מאירים בתורה, שזה נרמז במלה העשרים וחמש בתורה - "אור", ויזכה לזרע שיאור באור פני מלך חיים של תורה ויראת שמים.

בפסוק השלישי רמז ללב

ובפסוק השלישי שבע תיבות כנגד שבעה רקיעים, שבעת ימי השבוע, ועשרים וחמש אותיות. ושבע עם כ"ה אותיות עולה ל"ב, הרומז ל-ל"ב נתיבות חכמה. וכמו של"ב האדם מתפשט בכל הגוף, כן תפשט הברכה בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו של האדם.

ו**כתב** בעל ה"בית ישראל" - האדמו"ר הקדוש רבי ישראל אלתר מגור, כי ברכת כהנים נאמרת בכל יום אחר ברכות התורה, לרמז כי אחר קבלת התורה צריכים אנו לברכה. ויש מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם (אבות פ"ו משנה ה), ודרכה של תורה היא בפת במלח (שם משנה ד), נמצא, כי עיקר הברכה היא שהעניינים הגשמיים לא יפריעו ללימוד התורה, ולזה נצרך ברכה מיוחדת.

"ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם" - שהכהנים יכוונו לשום שמו הוי"ה אדנ"י "על בני ישראל", כי 'בני ישראל' עם ח' אותיות של הוי"ה אדנ"י - גימטריא תורה. "ואני אברכם" כי ראויים הללו לברכה. (מוסר חכמים).

סוד פסוקים אלו של ברכת כהנים

כתב בספר הקדוש 'מעם לועז', בענין ברכת כהנים:

ו**תראו** שבפסוק הראשון יש שלש תיבות, כנגד אברהם יצחק ויעקב. ללמדנו, שהקב"ה מברך בזכותם. ובפסוק שני יש חמש תיבות, בזכות חמשה חומשי תורה. ובפסוק השלישי יש שבע תיבות, כנגד שבעה רקיעים.

ו**שלש** התיבות שבפסוק ראשון, הם כנגד שלשת העולים שעולים לתורה בשני וחמישי. והחמש שבפסוק השני, כנגד חמשה קרואים ביום טוב לתורה. והשבע שבפסוק השלישי, כנגד שבעה קרואים בשבתות.

ו**מפני** שנאמר בברכת כהנים 'וישם לך שלום', לכן בכדי שלא יבואו בני לוי והישראלים לידי ריב בעליה לתורה, תיקנו חכמים מספר שווה של קרואים, וכך יוצא שהישראלים יעלו שמונה עליות במשך השבוע, חמשה בשבת, אחד

במנחה, ושנים בימים שני וחמישי. וכן הכהנים והלוויים קרואים שמונה פעמים במשך השבוע, בימי שני וחמישי ובשבת בשחרית ובמנחה.

וכן תראו, שבפסוק הראשון יש ט"ו אותיות כנגד שם י"ה, ובפסוק השני יש כ' אותיות, וזה כנגד הי"ה, ובפסוק השלישי יש כ"ה אותיות כנגד יהי. לרמזו שהקב"ה היה הוה ויהיה, הוא היה לפני שנברא עולם, והוא הוה והוא יהיה, ברוך הוא וברוך שמו.

יברכך - ואף על פי שארבעה כתובים האלו ענין אחד הם, נחלקו הם לארבע פרשיות, ללמדנו שכלולים בהם ארבעה עניינים. ואל יהיו הדברים האלה קלים בעיניך, כי בהם כלולות כל הטובות שבעולם, בעולם הזה ובעולם הבא.

בתיבת יברכך כלולות כל הברכות הכתובות בתורה, והתיבה וישמרך - פירושה שהקב"ה ישמור אותך, שיסייע לך לקיים מצות השם יתברך, וזוהי הברכה הגדולה ביותר. שעל ידי כך תזכה לכל הטובות של העולם הבא. וכן זה שנאמר 'יברכך' - שיברכך בנכסים. 'וישמרך' - שישמור נפשך, שלא תתקנא בך המלכות בגלל נכסיך. לכן יברכך ה' שהנכסים יהיו ברשותך. וכן הפירוש, שיברכך בנכסים מרובים.

וישמרך - שישמור נפשך מן היצר הרע, שלא ישיאך יצרך בגלל הנכסים שתחטא, וכן ישמרך מן המזיקים, וכן ישמור לך את הברית וההבטחה שהבטיח השם יתברך לאבות העולם. כמו שנאמר (דברים ז, יב): ושמר ה' אלהיך לך את הברית והחסד אשר נשבע לאבותיך.

וכן וישמרך, שישמור נפשך בשעה שיוצאת מן הגוף. כמו שאומר הכתוב (שמואל א' כה, כט): והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים. וכן, וישמרך מן הגהינם, כמו שאומר הכתוב (שמואל א' ב, ט): רגלי חסידי ישמור. וכן, ישמרך לעולם הבא.

יאר ה' פניו אליך - רוצה לומר, שאתן לך זכות שיצאו ממך בנים תלמידי חכמים שיאירו באור התורה. וכן אזכה אותך שיצאו ממך כהנים המאירים את המזבח. וכן אתן לך אור השכינה, וכן אור התורה.

ויחנך - פירושו, שישכין שכינתו עליך.

ויחנך הוא גם לשון חנייה, וכן הוא לשון חן, שאתן חנך בעיני כולם. וכן פירשו שאתן לך רחמים שתרחמו זה על זה, כמו שנאמר (דברים יג, יח): ונתן לך רחמים. וכן פירושו, שאתן לך חן של דעת וחכמה. וכן יתן לך חן בתלמוד תורה, שתהיה לך חיבת התורה.

ישא ה' פניו אליך - שאם תיגזר עליך איזו גזירה קשה ותחזור בתשובה, ישא ה' פניו לתפלתך ויבטל גזר הדין נגדך. ועוד רוצה לומר, שיעבור כעסו נגדך, ויפנה כלפיך את פניו. ומכאן רואים שכל הברכות כלולות בברכה יקרה זו. ע"כ.

מעלת ברכת כהנים

"בזמן ברכת כהנים נפתחים שערי רחמים וחסד בעולם כולו, ומי שיתפלל על צערו, יתהפך לו הדין לרחמים". (זוהר הקדוש, נשא קמז:).

"בברכת כהנים יחול השפע על המתברכים כפי הכנת כל אחד מהם". (ספר העיקרים, מאמר רביעי פרק י"ט).

"כל הברכות שבעולם עד כסא הכבוד, כלולות במילות קצרות שבברכת כהנים" (הנצי"ב, ספרי נשא).

"בזמן ברכת כהנים, מראה הקב"ה אהבה יתרה לעם ישראל. ולכן טוב וצריך לחזק את אהבתו לקב"ה, ואז כמים הפנים אל הפנים - הקב"ה יראה לו אהבה יתירה, ויכוון לקיים מצות עשה של אהבת ה'". (אילת השחר, פרשת נשא, ממרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל).

"כשיבקש בקשותיו, יכוין לבקש מאוצר מתנת חינוך לעבודתו יתברך ולכבוד שמו, ולא יתלה במעשיו הטובים, והיא סגולה נפלאה לקבלת התפלה" (ספר חסידים סי' קל"א).

"כה תברכו את בני ישראל" - על הכהן לכוין לקיים מצות עשה לברך את ישראל, ועל ישראל לכוון לקיים מצוה להתברך. (מ"ב סי' קכח ס"ק א, בשם ספר חרדים).

אמירתה כתיקונה

כתב רבינו אליעזר פאפו ז"ל בספרו 'חסד לאלפים' (סי' תק"ח אות ט'): יכוין לברך את ישראל בשבעה מיני טובות שיש בעולם המובאים בספר יצירה (פ"ד משנה א-ב), והם: חיים, שלום, חכמה, אושר, חן, זרע, ממשלה.

וכתב רבינו אברהם אזולאי ז"ל בספרו "חסד לאברהם" (מעייין ב' נר ס"ג), כי אלו השבעה רמוזים בברכת כהנים, ולכן הכהן צריך לכוין באלו השבעה להשפיע לכל ישראל. וגם השליח ציבור ירשום בספרו כך להיות לו לזכרון. וגם צריכים הכהנים שיהיו בקיאים בדינים אלו, כדי שיעשו עבודה זו שנשארה להם בזמן הזה כתיקונה בכל דקדוקיה. וילמדו פשט פירוש ברכת הכהנים, ויברכו בחיבה ברעותא דליבא, אולי יש תקוה שיעשו פרי למעלה ומטה. ע"כ.

והמשנה ברורה (סי' קכח ס"ק קמו) כתב, כי ברכת כהנים היא ברכה מהקב"ה. והביא את לשון הרמב"ם (פט"ו מהלכות נשיאת כפים ה"ז), וזו לשונו: ואל תתמה ותאמר, ומה תועיל ברכת הדיוט זה? שאין קבול הברכה תלוי בכהנים אלא בהקב"ה, שנאמר: ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם. הכהנים עושין מצותן שנצטוו בה, והקב"ה ברחמיו מברך את ישראל כחפצו. עכ"ל.

סגולתה לבטל דין רוגז וקטרוג מהעולם

שנינו (סוטה מח.): מיום שחרב בית המקדש, אין יום שאין בו קללה. ומובא בירושלמי (סוטה פ"ט הלכה י"ד) על הפסוק (תהלים ז, יב): ואל זועם בכל יום. מי מבטל [את הזעם]? רבי אבין בשם רבי אחא - ברכת כהנים מבטלת. הכהנים בברכתן מבטלין הקללות הבאים בעולם. (קרבן העדה שם).

וכתב בספר 'חסד לאלפים' (להרב אליהו פנחס הכהן מריינא ז"ל, תשובה ג) כי מבואר מדברי חז"ל אלו, שעם ישראל הנמצאים בגלות - נתונים במדת הדין. אבל הקב"ה אב הרחמן, נתן להם את ברכת הכהנים לשמירה ממידת הדין והזעם שבכל יום, וגם צוה שהכהנים מחוייבים הם לברך את בניו. ולכן מתאוה הקב"ה לברכת כהנים, כדי לבטל את הזעם והרעה מעל בניו, כי רחמיו על כל מעשיו.

ועל זה גילה לנו הירושלמי, כי יש ששים גיבורים סביב לעם ישראל השומרים ומגינים עליהם, והם ששים אותיות שיש בברכת כהנים שמבטלים את הזעם ואת מדת הדין שבכל יום, המעכבת את השפע הירוד משמים, וגורמת לעצירת הפרנסה והמזונות, וכן לייסורים בגוף ובנפש ובכל מיני סבל שונים על כל איש ואשה. וכן גורמת להעדר רוחניות שמעכב את הקדושה.

ועל כן אמרו חז"ל ברוח קדשם, כי מי שנגע בו ח"ו הזעם באיזו מכה, אזי יבוא לנשיאת כפים וינצל ממנה, ולא תשלוט עליו עוד הרעה. ולא עוד, אלא שיתהפך לו על ידי הברכות - כל הרעה לטובה, לחיים ושלום ועושר ופרנסה. וכן עשה השל"ה הקדוש זצ"ל שהיה לוי, ובעת הדוכן היה מכוון להמשיך הברכות על כל משפחתו שהיו בחו"ל, וכפי שהעיד על עצמו באגרת ששלח לבני משפחתו (אגרות ארץ ישראל, סימן לה).

השכינה מסכימה לברכות

והזוהר הקדוש בפרשת נשא (דף קמו.), כתב ביקר ערך הברכה: למדנו, שבשעה שהכהן נושא כפיו, צריכים העם להיות באימה וביראה, וצריכים לדעת שבשעה ההיא נמצאת עת רצון בכל העולמות, ומתברכים עליונים ותחתונים, ואין דין שולט בכל העולמות.

לכן יזהר האדם שלא יפסיד את הברכות של שעת הרצון ההיא, שבה נמצא שלום בכל העולמות. וזה מה שכתב: 'וישם לך שלום'.

ועוד כתב (בדף קמה.): כשהכהן פורש את ידיו לברך את העם, השכינה שורה על עשר אצבעותיו, כי הקב"ה שהוא השכינה מסכים עם הכהן באלו הברכות. כי על ידי שהיא שורה על אצבעות הכהנים, זה מורה שהיא מסכמת אתם. ובשעה שברכה זו יוצאת מפיו של הכהן, אז אותם הששים אותיות שיש בשלשה פסוקים של 'וברכך', 'יאר', 'ישא' - יוצאות מפיו ופורחות למעלה לרקיע.

ויש ששים שרים ממונים על הששים אותיות, על כל אות ואות יש שר מיוחד, וכולם מודים ומסכימים על כל אלו הברכות, ועל זה נאמר: 'ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם', כלומר שישומו את השם הקדוש המצטרף מששים אותיות על ישראל. ואז הקב"ה מברך את ישראל (ע"פ רמ"ק והגר"א).

עוד כתב בזוהר הקדוש (שם, דף קמו.) כי שם הקדוש היוצא מברכת כהנים, עולה למעלה עד כסא שלמעלה שהוא הבינה, והשכינה מסכימה עמהם. ובשעה שהכהנים פורשים ידיהם, מתעורר החסד שלמעלה המאיר בפנים מאירות לישראל, ועל ידי זה סרים ומתבטלים מהם הדינים. וזהו שכתוב: 'כה תברכו את בני ישראל', דוקא בני ישראל, כי היא נחלתם ולא לשאר העמים, שאין להם חלק בקדושה. עכ"ד.

הפסוקים שיש לכונן

בשעת ברכת כהנים, ישנם פסוקים שיש לכונן בהם, והוא טוב לשמירה ולכל הדברים, ובפרט כשיאמרו ברכת כהנים (ספר 'צ'ורור המור' פ' נשא). ויחשוב אלו הפסוקים, ולא יוציא השמות מפיו.

וכתב הזוהר הקדוש (שם, דף קמו:): אמר רבי שמעון, למדנו, כשהכהנים מברכים - יורד שפע של רחמים מצירופים של כ"ב אותיות, והוא שם קדוש שיוצא מכ"ב אותיות של ברכת כהנים: אנקת"ם, פסת"ם, פספסי"ם, דיונסי"ם. והאמרו דרך תפלה - טוב מאד בזה הדרך: 'א-ל נא קרב תשועת מצפיק, פחדך סר תוציאם ממאסר, פדה סועים פתח סומים ישעך מצפים. דלה יוקשים וקבץ נפוצים סמוך י-ה מפלתנו (בשם השל"ה הקדוש פרשת בהעלותך - תוכחת מוסר. והביאם המג"א בס' ק"ז סק"ג). וכן כתב בספר חסד לאלפים, שכל כוונה שמכוון בכל תיבה ותיבה בשעה שיוצא - טסה לרקיע, ופועלת פעולתה כאשר כיון הכהן, כי היא עת רצון לאותם שהם בכלל הברכות, וקל מאד להשיג פעולתו מה שחפץ.

שמירה ממזיקים

ולא עוד אלא, ששלמה המלך ע"ה חקק את אלו השלשה פסוקים סביב מיטתו לשמירה מן המזיקים ומכל מיני פורעניות. ועל הפסוקים האלה, כוונת הפסוק (שיר השירים ג, ז): הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל. 'ששים גבורים' הכוונה לששים אותיות בכוונת השמות היוצאים מאותם פסוקים, ובשעה שיוצאים מפי הכהנים כתובים אלו, פורחים ששים אותיות אלו למרומים. ובאותה שעה, מתייצבים ששים מלאכים שכל אחד ממונה על אות אחת מששים אותיות, והם כנגד ששים רבוא מישאל. ואותם הממונים לוקחים האותיות, והם מסכימים לכל הברכות היוצאות מפי הכהנים. והם מביאים את האותיות האלו לפני כסא הכבוד, ואף הקב"ה מסכים לברכות, וזהו שנאמר: ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם.

ומכאן ילמדו הכהנים לקח, כי עליהם להרגיש אימה וחרדה בשעה שעומדים לברך את ישראל, וידע הכהן מי הוא העומד מעליו, הלוא היא השכינה הקדושה, ולהיכן עומדים לילך אותם ששים אותיות שהוא מוציא מפיו, וישתדל לאמרם בכוונה עצומה כאילו מונה מעות, שכל אות ואות שבברכה זו - דומה היא למרגלית יקרה.

סימן להצלחת הברכה

ויש סימן גדול בנשיאות כפים, שאם מרגיש הכהן עייפות בידיו בשעה שמגביה אותן, סימן שיש עוונות בדור ההוא או בכהן עצמו, ואם קלות הן, סימן הוא לחסד של הקב"ה שהוא שמח באותן הברכות שמברכים הכהנים. (ילקוט ראובני פרשת בשלח).

הברכה שורה רק באחדות

והטעם שברכות הכהנים נאמרים בלשון יחיד, שהרי מן הדין היה לאמרם בלשון רבים, שהרי הברכה מכוונת לכל ישראל, לומר לך, כי הברכה היא בתנאי שיהיו מאוחדים, ולא תפריד המחלוקת ביניהם.

עוד מרמזי הברכה

מה שאמר בברכת כהנים 'אמור להם' - אמור'ר בגימטריא עם הכולל רמ"ח. ו'אמור' לבדו, הוא גימטריא רמ"ז, נגד רמ"ח אברים חסר אחד, משום שכל האיברים כלולים כאחד.

'אמור להם' - ולכאורה, היה לו לומר 'כה תאמרו', ודי בזה. ולמה כתב 'כה תברכו' - 'אמור להם'? אלא, תני רבי יהודה: אמור להם, זכו - להם, לא זכו - אמור סתמא.

ומה הטעם שהכהנים נושאים את כפיהם? משום שיש בידי האדם עשר אצבעות, הרומזים לעשר ספירות שנבראו בהם שמים וארץ. (מוסר חכמים).

כה תברכו את בני ישראל. 'את' - לרבות מלאכי השרת, שגם הם מתברכים בנשיאת כפים. (רבינו בחיי).

הכהנים פותחים שערי הרחמים

כתב ב'ילקוט הראובני': ברוב רחמי השם יתברך על ישראל, ציווה לכהנים המקודשים לברכם. ולפי שיתכן שלא יהיו ישראל הגונים לקבל אותה ברכה, שמא יהיו מלוכלכים בכל מיני חטא ועון, וחס ושלום יקטרו עליהם בעלי הדין הקשים ויאמרו שאין ישראל ראויים לאותה ברכה, מאחר שיש בהם חטא ועון המעכבים את הברכה, מה עשה הקב"ה? מסר ביד הכהנים המקודשים את מפתחות עולם הרחמים, ואמר להם: כל זמן שאתם באים לברך את ישראל, פתחו

שערי רצון והכתר, כדי שיתעוררו רחמים העליונים, ויפתחו שערי החסד והרצון והרחמים הגדולים, ויהיו כל העולמות בשעה שאתם מברכים את ישראל, כולם בחפץ וברצון ובחסד וברחמים, ולא יהיה שום מעכב ומקטרג על הברכה.

שהרי, כאשר שערי רחמים נפתחים ופנים עליונים מאירים בפני התחתונים, באותה שעה אין כח במקטרג ולא בבעלי הדין למעלה לעורר הדין ולא עונש ולא לקטרג, שהרי כל העולמות אחוזים, וכלם בברכה ובשלימות, והלכו פנים של זעם, ואז כל הפנים מאירים. וזה סוד שם צוה בברכת כהנים ואמר: כ"ה תברכו את בני ישראל, כ"ה בשם המפורש הפותח שערי עליונים, ואז כל הפנים מאירים.

ומה אתם אומרים? 'ברכך ה' וישמרך, ולקיום הברכה: יאר ה' פניו אליך ויחנך. מהו יאר ה' פניו אליך ויחנך? לומר, כי בשעה שישפיעו רחמים גדולים מהכתר העליון שהם הפנים המאירים לכל הספירות, באותה שעה יגמור רצונך וימלא חפצך מכל צד. ואם הוא אינו מן הדין, שאין אתה ראוי לרחמים, יתן לך מתנת חנם, ואף על פי שאינך ראוי. כי זוהי דרך רחמים עליונים, והפנים המאירים לתת להם מתנת חנם לנבראים, כמו שנאמר (שמות לג, יט): וחנותי את אשר אחון. וזהו סוד: יאר ה' פניו. (שערי אורה).

דע, כי המידה הזאת הנקראת 'שערי צדק' שירש אותה יעקב, מסר כל המפתחות שלה ביד בניו. והשער הזה יש לו שלשה מפתחות, י"ב ל"ב חדשים, י"ב ל"ב חדרים, וי"ב מפתחות ל"ב שבטים, ומפתח הפנימי מסר ללוי. וזהו סוד ברכת כהנים שמשם הברכות מתפשטות ויוצאות ל"ב חדרים של י"ב מפתחות, וזה סוד (בראשית מט, כח): כל אלה שבטי ישראל שנים עשר וזאת אשר דבר להם אביהם איש כברכתו אשר ברך אותם. וכשבא משה רבנו, הודיע שהמפתח הפנימי ביד לוי, כמו שכתוב (דברים לג, ח): וללוי אמר תומיך ואוריך, סוד אורים ותומים הוא סוד כל השערים. (שערי צדק דף ב' ע"ב).

לא יוסיפו ברכה משלהם

כתב בספר 'פה קדוש' להגאון מרן רבי יצחק מוולוז'ין זצ"ל: "כה תברכו את בני ישראל אמור להם", הקשו כל המפרשים, דלכאורה יתירות הן תיבות אלו - 'אמור להם', וכך היה לו לכתוב: כה תברכו את בני ישראל - יברכך? ויש לפרש על דרך משל, לאיש שהיו מוליכים אותו לבית האסורים, ופגע בו אוהבו, והוא איש שאינו נכבד בערכאות של עכו"ם. ואמר לו אותו האיש: אני איני יכול לעזרך, לבד זאת אעשה עמך, לברכך שה' יהיה בעזרך להוציאך חפשי. הודה לו השבוי על כך. אחר כך פגע בו איש אחר שאוהבו מאד, והוא תקיף ונכבד בערכאות של עכו"ם, ואמר לו גם כן: ה' יעזרך. וענה לו האיש האסור: מה הטובה אשר אתה עושה לי בזה הברכה? הנה אתה תקיף ונכבד בערכאותיהם, ותוכל לעשות בעדי להוציאני לחפשי!

כך גם כאן, הייתי יכול לומר: מה הטובה בברכה אשר הכהנים יברכו את ישראל יברכך ה', ולא ברכה משלהם? יען כי הכהנים מקורבים ומקודשים לה', יותר מישראל המברך את חברו בברכה שה' יעזרהו. על כן אמר הכתוב: דבר אל אהרן - אמור להם. פירוש, דוקא בזה האופן תברכו את ישראל - 'ברכך ה'', ולא תוסיפו שום ברכה משלהם.

יאר כנגד יצחק ישא כנגד יעקב

"יאר ה' פניו אליך ויחנך" יאר, כנגד יצחק שראה בעקידה ומת, והאיר הקב"ה את עיניו והחייהו, כדאיתא בפרקי רבי אליעזר (פ"ל).

"יאר" - בהיפוך אותיות 'ראי', שהיה עולת ראייה. ויש בפסוק זה ה' תיבות וכ' אותיות, כמו יצחק שהיה אחר כ' דורות (אבות פ"ה משנה ב') ושמר חמשה חומשי תורה.

"ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום" ישא, כנגד יעקב. דכתיב (בראשית כט, א): וישא יעקב רגליו. וכתוב ביה (שם כה, כא): וישבתי בשלום. ויש בו שבע תיבות, כנגד השבטים אשר נולדו בשבע שנים, וכ"ה אותיות, כנגד (שמות יט, ג): כה תאמר לבית יעקב.

רבנו הקדוש עשה שיהיה שלום בעולם

כתב בספר 'בית יצחק' לרבי יצחק רייטבורד מוילנא בשם רבי משה צבי גרינבערג: וישם לך שלום. ושמעתי, כי רבי היה נצרך מאד לשלום, משום שרבי סידר המשניות, וראה שרבו מחלוקות בתורה, ונעשית ח"ו כשתי תורות. שלח וקבץ כל חכמי ארץ ישראל, ונתנו לב לברר טעמי המחלוקות ודברי מי ראויים לקיים. וסידר משניות, וסתם במשנה כדברי יחידים שראה רבי את דבריהם, ושנאן סתם כדי לקבוע הלכה כמותן.

לזאת היה נדרש לו מאד השלום, משום שכאשר יש שלום, אמת ואהבה בין החברים, מקבל כל אחד דברי חברו בנחת, ולא יעמוד על דעתו דוקא. ואם אין ביניהם שלום ואמת - אז כל אחד מחזיק בדעתו, כטבע המחלוקת. וכאשר עזרו השם לרבי וגמר לסדר המשניות, ורבי היה עניו גדול, כמו שאמרו בגמרא סוטה (מ"ט): משמת רבי בטלה עונה, לזאת לא תלה הדבר בזכות עצמו, רק בזכות התורה. ואמר שזכות התורה סייעתו שהיה שלום גדול בין החכמים, ויצא הדבר לפעלו ולתכליתו ונגמר בכי טוב.

והנה, מקור ברכת השלום בא על ידי ברכת כהנים, שהם הצינור להוריד על ידם שפע טל הברכה מהשלום, על ידי אמרם וישם לך שלום. כדאיתא במדרש: מציץ מן החרכים (שיר השירים ב, ט) - מבין אצבעותיהם של כהנים. כי כן הוא מסודר על פי חכמה העליונה מהשם יתעלה. לכן דרש רבי (במדבר רבה, נשא פ"א ס"ז) על וישם לך שלום - זה שלום, תורה, כדכתיב (תהלים קיט, קסה): שלום רב לאוהבי תורתך. ואילו רבי נתן אומר: זה שלום מלכות בית דוד. רוצה לומר, שחוף מזכות התורה שהיא עושה שלום, היה לרבי גם כח בעצמו להוריד השלום, משום דרבי בא ממלכות בית דוד, לזאת היה לו גם כח עצמי לזה, כדכתיב במלכי בית דוד (ישעיה ט, ו): למרבה המשרה ולשלום אין קץ. עכ"ד.

הצדיק שזכה ל-כ"ה תברכו

בספר "טעמי המנהגים" (אות קיז, בהערה) מסופר על הגאון רבי עקיבא כהן, מגולי ק"ק אובין שהגיע לפראג, ובנה שם בית גדול בנוי לתלפיות, הרביץ שם תורה, ונפטר בשנת רנ"ו לפ"ק.

אדם גדול זה, הוליד מאשתו י"ב בנים זכרים וי"ב בנות, וכל חתניו היו כהנים (אחד מחתניו היה ר' שעפטיל, בנו של השל"ה הקדוש). זכה רבי עקיבא כהן, שכאשר היה עולה לדוכן עם י"ב בניו וי"ב חתניו - סך הכל כ"ה נפשות, יכול היה לקרוא על עצמו את הפסוק שלפנינו, ולהתפאר שקיים מצוות "כ"ה תברכו את בני ישראל"...

רמז לשלשה שלומים

"וישם לך שלום" אמרו במדרש (רבה, נשא פ"א ס"ז) שלום בכניסתך, שלום ביציאתך, שלום עם כל אדם. נראה לי לפרש, שהנה אמרו ז"ל בש"ס ברכות (נו): - שלושה שלומים יש, הרואה קדירה בחלום יצפה לשלום, הרואה נהר יצפה לשלום, הרואה ציפור יצפה לשלום. ונראה לי, שה-ג' מיני שלומים הם: שלום בית, כדכתיב (משלי יז, א): טוב פת חריבה ושלוחה בה מבית מלא זבחי ריב. שלום עם בני העיר אשר הוא שוכן בתוכם, ושלום עם כל בני אדם בכל העולם.

ולזה רמזו לנו: הרואה קדירה - הוא סימן לשלום בית, שאוכלים מקדירה וקערה אחת. נהר - הוא מתפשט והולך, אבל אינו סובב בכל העולם. וזהו השלום היותר גדול משלום בית, ומראה של שלום עם שאר בני אדם חוץ מביתו. אבל ציפור - נודד ממקומו הולך ועף בכל העולם באין מעצור בעדו, כן יהיה שלומו בכל העולם באין שונא ואויב, כולם אוהבים אותו, "ברצות ה' דרכי איש" (משלי טז, ו).

וזו כונת המדרש: וישם לך שלום, שלום בכניסתך - זהו שלום הבית, שלום ביציאתך - היינו עם שאר בני אדם הדרים במקומו, שלום עם כל אדם - עם כל יושבי תבל בכל העולם כולו בכלל. (כתב סופר).

"יְבָרְכְךָ ה' וְיִשְׁמְרְךָ" (ו, כד).

להינצל מניסיון העושר

איתא במדרש רבה (נשא, פ"א ס"ה) "יברכך ה'" - בממון, "וישמרך" - מן המזיקין.

ביאור על דברי חז"ל אלו, כתב בספר "טיול בפרדס" (על אגרת הטיוול, חלק הרמז אות ע-עשירי):

המלאך של הסטרא אחרא נקרא ס"מ, שהוא בגימטריא מאה, ושם אשתו ("לילית") - בגימטריא ארבע מאות שמונים. וצרוף שני השמות, עולה למנין חמש מאות ושמונים, כמנין "עשיר".

לכן אמרו חז"ל (אלשיך ויקרא פכ"ה) שניסיון העושר גדול יותר מניסיון העוני, כי עד כמה שניסיון העוני מעביר את האדם על דעתו ועל דעת קונו - העושר מביא על האדם ניסיונות קשים יותר, עד כדי כך, שהס"מ ואשתו רמוזים בו.

וזהו שאומר הפסוק: "יברכך ה'" - בממון. "וישמרך" - מן המזיקין, היינו הס"מ ונקבא דיליה.

העשיר ניצול מן המזיקין

ובספר 'ילקוט חמישאי' פירש בשם ספר 'דברי שלום' עוד את דברי המדרש, שהקשר בין הדברים הוא, כי הנה בגמרא מסכת פסחים (קיא): מסופר אודות אביו שהיה הולך בדרך, ורב פפא הלך לצד ימינו, ורב הונא בריה דרבי יהושע היה הולך לשמאלו. והנה בדרך ראה אביו שד, שקוראים לו "קטב מרירי", שהיה הולך בצד שמאל לכיוון רב הונא. מיד אמר אביו לרב פפא שיעבור לצד שמאל, ואילו רב הונא ילך בצד ימינו בכדי שהשד לא יפגע בו. שאל רב פפא את אביו: ומדוע אינך חושש עלי שהשד יזיק אותי, ודואג אתה רק על רב הונא? אמר לו אביו: אתה רב פפא עשיר הינך, והעשיר מזלו טוב, ולכן אין חשש שתזנק, לא כן רב הונא שאינו עשיר, עליו חושש אני שמא המזיק יזיק אותו, ע"כ.

ולפי זה, מבוארים דברי המדרש כמין חומר: יברכה ה' - בממון, וא"כ ודאי שיעלה מזלך שהרי תהיה עשיר. וממילא, וישמרך - מן המזיקין.

שלא תהיה קמצן

עוד הביא בספר 'מאורה של תורה' בשם ספר 'זכרון אהרן' פירוש נפלא לדברי חז"ל אלו. **שכן** ישנה רוח רעה הנקראת "רעה חולה", והיא גורמת לאדם עשיר שיהא קמצן, ולא יוציא ממון לדברים שבקדושה. ועל כך אמר הפוסק: יברכה ה' - בממון, שתהיה עשיר. אך מאידך, וישמרך - מן המזיקין, העושים את האדם קמצן. וכך תזכה לפזר מממוןך לדברים שבקדושה.

שתשרה הברכה אף בדבר המדוד

עוד ראיתי בספר 'פנינים יקרים' שפירש באופן אחר. והוא ע"פ מה שאמרו בגמרא בבא מציעא (מב.), שאין הברכה שורה בדבר המנוי. אמנם, זה רק אם האדם הוא המברך, אבל אם הקב"ה בכבודו ובעצמו מברך, אזי הברכה שורה אפילו בדבר המנוי והמדוד.

וידוע עוד, כי אין שליטה למזיקים אלא בדברים שאינם מנויים ומדודים, אבל בדברים המנויים ומדודים - אין להם רשות לשלוט ולהזיק. ולפי זה יבוארו היטב דברי המדרש: "יברכה ה'" - בממון, וא"כ כאשר הקב"ה בעצמו מברך אותך, אז הברכה תהיה שורה אפילו בדבר המנוי והמדוד, וא"כ ממילא - "וישמרך" מן המזיקין, שהרי כעת אין להם שליטה, ואפילו כאשר ממונך מנוי ומדוד.

ישועת ה' כהרף עין

הקב"ה כל יכול, וברגע אחד יכול להפוך את האדם מעני מרוד לעשיר מופלג, ועל אף שבדרך הטבע אין הדבר נראה כאפשרי, אולם הרבה דרכים למקום כיצד להושיע, וכבר שמענו על מקרים כאלו...

מורינו ורבינו מופת הדור מרן הגאון רבי עובדיה יוסף זיע"א, בספרו "ענף עץ אבות" (עמ' רטו) הביא סיפור נפלא, בו רואים אנו כיצד התקיימה הברכה "יברכך בממון", לא רק בעצם הזכיה בממון - אלא גם בשמירה על הממון לאורך ימים ושנים...

מעשה שהיה בימי רבי יואל סרקיש ז"ל אב בית דין של קראקא [בעל ה'בית חדש'], אשר בזמנו היה האפיפיור שולט על מלכים ושרים ברוב העולם, ומלכותו בכל משלה, על פיו יחנו ועל פיו יסעו.

ויהי לימים, אחר שישב האפיפיור על כסאו, ומלכים ושרים משחרים לפתחו, גבה לבבו וחשב לבנות לעצמו ארמון מפואר שיתקבלו בו המלכים והשרים הבאים אליו. אלא שלא היה בידו את הכסף הדרוש כדי לבנות ארמון כזה. ויקרא לשניים מראשי הכמורה החוסים בצילו, ויצווה עליהם שיסעו ממדינה למדינה ומעיר לעיר כדי לגייס את הכספים הדרושים לבניית הארמון המפואר, ונתן לידם המלצה בכתובת וחתומת ידו, ובכל מקום בואם ילכו אל הקרדינאל [ראש הכמרים] שילווח אליהם להתניצב לפני המלך והשרים, ויראו להם את ההמלצה של האפיפיור, והם יתרמו כנדבת ליבם. וצויה עליהם כי את הכסף המתוכנן ימירו אותו בשטרות כסף, כדי שיהיו קלים לשאתם בכגדיהם.

וגם צויה אותם, שבלכתם בדרך ילבשו בגדים בלואים טלאי על גבי טלאי, כדי שלא ישלטו בהם עין הגנבים והשוודים, ויתפרו את השטרות מבפנים לכגדיהם, ורק בבואם לפני הקרדינאל ולפני המלך והשרים, ילבשו את בגדי השרד שלהם, כדי שיופיעו במלוא הכבוד לפניהם, וכן עשו. וילכו מגוי אל גוי וממדינה למדינה, והם תרמו להם ממון רב והצליחו בדרכם מאוד.

והנה, הגיעו לעיר קראקא בחצות הלילה עיפים מן הדרך, וכל בני העיר נמו שנתם, אך ראו אור בוקע מבית אחד, וילכו לשם.

ושם היתה גרה אלמנה צעירה מלאת חן, וברשותה תנור אפיה ומסעדה פתוחה לכל עובר ושב, ומזה היתה פרנסתה. וישאלו אותה אם יש בביתה מקום לסעוד וללון לינת לילה. ותאמר להם, הן, ביתי יש בו כמה חדרים, עם מיטות ושולחנות כראוי, ובתוך כשעה מוכנה היא להכין את סעודתם ואת מיטות משכבם. ויאמרו לה, הרי לא רחוק מכאן יש נהר אחד, אנו נלך בינתיים להתרחץ שם, ובעוד כשעה נחזור לכאן, ואת תכיני לנו את הסעודה וכלי המיטה. ותאמר להם, כדברכם אעשה.

הלכו אל הנהר, והניחו בגדיהם על שפת הנהר וירדו להתרחץ במי הנהר. ולפתע נוצרה שם מערבולת שלא יכלו להימלט ממנה ולצאת אל החוף, המה כרעו ונפלו, וטבעו במצולות הנהר כמו אבן במים עזים.

האשה הכינה את הארוחה והמתינה כשעתיים תמימות, ובראותה שלא חזרו, הלכה בעצמה אל שפת הנהר, ותראה את בגדיהם עוזבים שם, ואין קול ואין עונה ואין קשב, והבינה שקרה להם אסון, לקחה את הבגדים וחזרה לביתה.

אחר כמה ימים עלה בדעתה לבדוק את בגדיהם, ונוכחה לדעת כי הבגדים הבלואים כבדים מנשוא, לקחה מספריים וגזרה את חוטי התפירה התפורים בפנים, וראתה כי הם מלאים שטרי כסף בסכומים עצומים, ומני אז נהפכה לעשירה גדולה. חפרה האשה בקרקע ביתה, וגזרה שם את כל שטרות הכסף, וכסתה אותם ברצפה לכל יודע הדבר.

ויהי בימים ההם, היה איש סוחר ועשיר גדול מתלמידי הגאון רבי יואל סירקיש ז"ל ה"ב"ח", אשר מתה עליו אשתו בקיצור ימים ושנים, ולאחר מלאת שנה מפטירתה, בא אליו שדכן אחד בשליחותה של האלמנה הצעירה דן אל העשיר אם ירצה לשאתה לאשה, ואחר שנפגש עמה ומצאה חן בעיניו, הסכים לישא אותה, ונשאה כדת וכדין.

וכאשר ראה את עושרה העצום, לא האמין למראה עיניו, וביקש ממנה לדעת מנין בא לה כל העושר הזה. בתחילה, סירבה להגיד לו את סוד עושרה, אבל אחר שהפציר בה מאוד, גילתה לו לבסוף את כל הסוד שלה.

בשמעו את דבריה, אמר מיד כי לא יתן אותו מצפוננו ליהנות מן הכסף הזה, עד שישאל את רבו מה הדין להלכה ולמעשה. האשה נבהלה מדבריו ואמרה, והרי הסוד הזה, אם יתגלה לרבים, אפשר שנבוא לידי סכנה גדולה, ויביאו אותנו בפלילים. אבל הוא דחה את דבריה, באומרו לה שאין לה ממה לחשוש כלל וכלל, שהרי אין אדם נאמן לשמור סוד, כמו רבו הגדול אב בית הדין רבינו יואל ז"ל.

בלית ברירה, הסכימה האשה ללכת אל בית מדרשו של הרב. כשמוע הרב שהשאלה היא בדבר סודי מאוד, ביקש מתלמידיו שיצאו לחדר אחר, וכן עשו. אך נשאר שם תלמיד אחד, שהרב העיד עליו כי הוא איש ישר ונאמן, והוא עליו שניחון בשכל גאוני, ואין להם מה לפחד ולספר לפניו כל ענין השאלה שלהם.

האשה נענתה, וסיפרה לרב את כל המעשה, איך בא לידה כל הממון הזה. ולאחר שהרהר בדבר, אמר להם הרב שיפרישו מהכסף מעשר לצדקה לעניים, ויבנו בזה בתי כנסת ומקוואות טהרה לצרכי הקהל, ויכופר להם.

הדברים נכנסו כארס של נחש בליבו של התלמיד הצעיר ההוא, ויתנם אל ליבו לזכרון לעת מצוא. לאחר שנים רבות, יצא התלמיד הזה לתרבות רעה ונסע לרומא, ושם המיר את דתו ונכנס למנזר של הנוצרים ללמוד את דתם. ובהיות שהיה לו שכל חריף, תפס במהרה את כל אשר למד מהם ו"נתעלה" במעלות חכמת דתם יותר מכולם.

כשמת האפיפיור הזקן, נתנו חביריו עיניהם בו, ומינהו לאפיפיור, והחל לנהוג נשיאותו ברמה, וכשזכר מן המעשה הנ"ל, ובחפצו להתנשא על הכל, הוציא כרוז לפרסם שנגלה לו סוד מן השמים דברים מעניינים, ולכן הוא קורא לכל המלכים והשרים מוקירי דתו, שיבואו למקום מסויים, ושם יגלה להם את הסוד שאין איש בעולם שיודע ממנו. וכך שלח הזמנות לכל המלכים והשרים, ובכללם גם לרבה היהודי של קראקא, ולבני הזוג הנ"ל.

בבוא היום שנקבע, ראה כי לא באו לכנסיה שלו אלא מתי מספר מן המזומנים, ויחר אפו מאוד, ומיד החליט לדחות את האסיפה ליום מסויים אחר, ושלח הזמנות חדשות בהתראה חמורה, כי מי שלא יבוא, יטילו עליו חרם וכו', ואז באו כמעט כולם ביום המיועד שניתן להם.

משנכנס רבינו יואל עם הבעל והאשה, ראתה האשה את האפיפיור, והכירה מיד כי הוא הוא התלמיד שנשאר בבית המדרש ושמע את כל סיפורה על ענין העושר, ותתחלחל האשה מאוד, ותאמר לבעלה: הן אבדנו כולנו במה שגיליתי את הסוד של עושרי, ובודאי שלשם כך כינס אותנו האפיפיור הזה, לפרסם את מה שעשינו.

רבינו יואל עודד את האשה וחיזקה בדברים שלא יאונה להם כל אוון, בזכות הצדקות והמעשים טובים שנעשו על ידיהם. ואז עלה האפיפיוור על הבימה וקרא בקול רם: האם רבם של היהודים בקראקא נמצא כאן? אמרו לו: הן. ודרש שיעלה על הבימה. אחר כך קרא לבעל ולאשה שגם כן יתייצבו מולו למעלה על הבימה. וכך היה. התקרב הרב אל מול האפיפיוור, וכיוון בשמות הקדושים, ואז צעק מול האפיפיוור: אמור, אמור! מה אתה רוצה לומר? הדבר יצא מפי הגאון, ושר של שכחה השתלט על האפיפיוור, וישכח מכל הנעשה, ואין קול ואין עונה ואין קשב. התחיל האפיפיוור לקמט בידי את מצחו אולי יזכור דבר מה, אך ללא הצלחה. ואחר שעה ארוכה באין מענה, נהפך כבודו לביזיון וקצף בעיני כל המלכים והשרים. עד שעמד מלך אמיץ אחד, ואמר: שמעו נא רבותי! האם האפיפיוור הזה קרא אותנו לכאן לצחק בנו, לעזוב את כל עסקינו ולבוא ולשמוע סוד כמוס, ואין כאן אלא שוד ושבר?! חרפה היא לנו שזה ישמש כאפיפיוור, אני מציע שתסכימו עמי להדיחו ממשרתו, ולא יוסיף להתל ולצחוק על מלכים ושרים מכובדים, ואת מלכותו ניתן לרעהו הטוב ממנו. ויענו כל העם: טוב הדבר. וכך היה, שהדיחו אותו בביזיון ובחרפה, ואחר כך נרצח בידי קנאים על אשר נהג מנהג זלזול במלכים. והגאון הב"ח, הבעל והאשה, חזרו לביתם שמחים וטובי לב על התשועה שעשה להם ה' יתברך, והמשיכו בצדקותיהם ובמעשיהם הטובים, ושלוה על ישראל. אתה הראת לדעת, כי אין להסתמך באמונת אומן על יושרו של האדם, כי לא תדע מה ילד יום, אם ישאר נאמן בצדקותו ויושרו עד יום מותו, או שמא חס ושלוה לא יעמוד טעמו בו, כמו שנאמר (איוב טו, טו): "הן בקדושי לא יאמין", והברירה בידו אל כל אשר יחפוץ יטנו.

"וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֵם" (ו, כז).

ואברכה מברכך

כתב בספר ילקוט המוסר ואבני השוהם, ושמ"ו ראשי תיבות: וכהן שמברך מתברך ומתגדל, וצריך שיברך בשמחת הלב. והטעם שסמך ברכת כהנים לנזיר, ללמד כי הכהנים צריכים להיות בקדושה ובפרישות ובנקיות ובשמחה, יותר משאר הקהל. כמו שמבואר בזהר הקדוש (ויקרא דף ת.).

"וַיְהִי בַיּוֹם כָּלֹת מִשֶׁה לְהִקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן" (ו, א).

המשכן כנגד לאה

כתב רבנו אפרים על התורה: להקים את המשכן, סופי תיבות מתן. חביב היה יום הקמת המשכן כיום מתן תורה. וכן להקים את המשכן ראשי תיבות לאה. ולאה אותיות אהל. ו'אהל לאה' גימטריא: חסד. שבו נבנה העולם, שנאמר (תהלים פט, ג): "אמרת עולם חסד יבנה". כלומר בזכותה שיכן הקב"ה שכינתו באהל, כי לאה היתה עיקרו של בית יעקב, וילדה ששה שבטים כנגד כל האמהות. וזכות הרבים עדיפה.

ועוד, שכנגד בניה הוקם המשכן בששה ימים. כמו שייסד הפייטן (בחרת מוסף יו"ט ראשון של שבועות) "אהל מועד לנטותו בחסד", כלומר בחס"ד שעות. כי בששה ימים חוץ מהלילות - יש ע"ב שעות. כי הקמת המשכן לא היתה כי אם ביום, שנאמר (לקמן ט, טו): "וביום הקים את המשכן". ועוד, לכך רמז ללאה כאן בחנוכת המשכן, משום כבוד יהודה בנה שהיה ראשון לנשיאים.

ככלה הנכנסת לחופה

"כלות" - כף בפתח ולא בשוא. כי ביום הקמת המשכן היו ישראל ככלה הנכנסת לחופה. פירוש, אמנם ביום זה השלים משה רבנו את המשכן, אולם אצל עם ישראל אין סיום והשלמה, כי דוקא עכשיו היא ההתחלה של חיים חדשים. זהו המשל לכלה הנכנסת לחופה, אשר החופה לגביה יותר מאשר היא סיום חיי הנעורים, הרי היא בעיקר ראשית ופתיחה של חיים חדשים. וזה כלל גדול בתורה, לעולם אין גמר, הכל הוא פרודור לעליה נוספת ובלתי פוסקת מעלה מעלה. (חומש "עטרת רש"י", בשם הגראמ"מ שך זצ"ל).

"וַיִּקְרְבוּ נְשֵׂאֵי יִשְׂרָאֵל" (ז, ב).

הקרבתו הוא קירוב הכוחות

וחזר שנית ואמר (לקמן פסוק י'): ויקרבו הנשיאים, והנה הראשון ביו"ד באחרונה - שהוא לשון רבוי, והשני "הנשיאים" חסר יו"ד באחרונה - שהוא לשון יחוד, כי הקרבן הוא קרוב הכחות, והוא היחוד השלם שהקב"ה מתייחד בו בעליונים ובשפלים. (רבינו בחי').

"הם נשיאי המטות הם העמדים על הפקדים" (ז, ב).

הם היו שוטרים עליהם במצרים

לסבול צרתם של ישראל, זו היא הנשיאות אשר נשאו נשיאי ישראל. ומובא בספרי (נשא, פסקא מה) שהם היו שוטרים עליהם במצרים, והיו מוכים עליהם שנאמר (שמות ה, יד): ויוכו שוטרי בני ישראל.

"ויביאו את קרבנם לפני ה' שש עגלות צב ושני עשר בקר עגלה על שני הנשיאים ושור לאחד ויקריבו אותם לפני המשכן" (ז, ג).

האחדות מביאה להשראת השכינה

הנה, בפרשתנו מסופר אודות מתנות נשיאי השבטים ביום חנוכת המזבח. וכל אחד הביא את קרבנו - קערת כסף, מזרק כסף, כף זהב מלאה קטורת. קרבנות לעולה, לחטאת ולשלמים.

אך בתחילת הענין נאמר: "ויביאו את קרבנם לפני ה', שש עגלות צב [-עגלות מחופות], ושני עשר בקר - עגלה על שני הנשיאים, ושור לאחד". עגלות אלו ניתנו ללויים, לשאת בהם את משא המשכן.

ולמדים אנו לימוד מאלף: הקרבן, עבודת ה' שלהם, פרטי היה, כל אחד וקרבנותיו. אבל ה"עגלה", הנשיאה בעול, משותפת הייתה: "עגלה על שני הנשיאים" משותפת - מתוך ייחודיות: "ושור - לאחד", כל נשיא הביא שור, וכל שני שוורים נשאו עגלה משותפת.

ומה בא הדבר ללמדנו? שכל שבט וייחודו, כל שבט ומסורתו ועבודתו, אבל עם זאת - "יחד שבטי ישראל". הנשיאים נועדים יחדיו, נושאים בעול בתחושת אחריות לכלל כולו, בשיתוף ובאחוה. שהרי לכולם כיוון אחד, ולכולם מטרה אחת: כולם הולכים באור ה', בעקבות עמוד הענן ההולך לפני המחנה.

ובשיתוף זה, שורה בהם השכינה. וכדברי רבנו הספורנו ז"ל: "עגלה על שני הנשיאים", לאות אחווה ביניהם, אשר על ידה יהיו ראויים שתשרה שכינה ביניהם. כאמרו (דברים לג, ה): "ויהי בישורון מלך (הוא השראת השכינה) - בהתאסף ראשי עם" ובהיפוכו (הושע י, ב): "חלק לבם - עתה יאשמו".

נכון הדבר במישור הכללי, ונכון שבעתיים במישור המשפחתי. כל אחד מבני הזוג וייחודו - אבל יחד מושכים הם בעול, יחד נושאים הם את כלי המשכן, ואז - השכינה ביניהם. (מעין השבוע).

שנים במידה, בשיעור, במשקל ובמנין

קרבנות הנשיאים שווים היו במידה, בשיעור, במשקל ובמנין. ואע"פ כן, האריכה התורה בלשונה, וחזרה וכפלה וכתבה את ענין הקרבן שנים עשר פעם. הסיבה לכך, כי הנשיאים החליטו בדעתם שהאחד לא יביא יותר מכפי שחברו הביא, וזאת בכדי למנוע אפשרות של הופעת רגשות קנאה ותחרות ביניהם. מחשבה טובה זו של איחוד לבבות וקירוב השורות - עלתה לרצון לפני רבונו של עולם אשר הנציח את קורת רוחו ושביעות רצונו בכך שכל קרבן נכתב בצורה מפורטת ומלאה כאילו נתחדש על קודמו, למרות היותו זהה לו.

וכאן רמזה לנו התורה, שכלי העזר החשוב ביותר לצורך חנוכת המשכן - הוא סמל האחדות והשלום.

השלום מכיל בתוכו ארבעה יסודות המהווים את ראשי התיבות של המילה "שלום", ומורים כיצד להגיע אליו וליישמו: "ש" של שלום - זו השכחה. לשכוח כל העת את משקעי העבר ולהתחיל דף חדש, התחלה חדשה.

"ל" של שלום - זה הלב הטוב. הרצון להיטיב, להעניק, לתת מעצמך כמה שיותר כלפי השני.

"ו" - זה הויתור ההדדי. מאוויי ורצונותיי בטלים וטפלים לרצונותיו של האחר. בטל רצונך מפני רצונו, והוא יבטל רצונו מפני רצונך.

"מ" - זו המחילה והסליחה האחד לשני, הכנעת היצר ושבירת המידות.

"ויביאו את קרבנם לפני ה' שש עגלות צב" (ז, ג).

עד עכשיו הן קיימות

כתב רבנו בחיי על התורה: שש עגלות צב, על דרך הפשט הוא מין ממניי השוורים המושכים את העגלות, וכן (ישעיה סו, כ): בצבים ובפרדים. או יאמר, צב - מלאות, מלשון (במדבר ה, כא): ואת בטנך צבה.

ועל דרך המדרש, שש עגלות צב, כנגד ששה רקיעים. ולאו שבעה הם? אמר רבי אבין, ההוא דמלכא שרי. אמר משה לפני הקב"ה: רבונו של עולם! שמא תמות אחת מן הפרות וישבר אחד מן הגלגלים, ונמצא עבודת המשכן בטלה. מיד - ויאמר ה' אל משה לאמר, קח מאתם והיו, נתן להם הויה שיהו חיות וקיימות לעולמי עולמים.

ועד היכן היו קיימות? רבנן אמרין: בבית עולמים הקריבום, שנאמר (דברי הימים ב' ז, ה): ויזבח המלך שלמה את זבח הבקר עשרים ושנים אלף. 'זבח בקר' לא נאמר, אלא 'זבח הבקר', איזה הוא בקר? הוי אומר: את שתי העגלות ואת ארבעת הבקר, וכתוב ואת ארבעת העגלות ואת שמונת הבקר. רבי מאיר אומר: עד עכשיו הן קיימות, לא הוממו ולא הזקינו ולא הטריפו, אלא הן חיות וקיימות. והרי הדברים קל וחומר, ומה אם הפרות על ידי שנדבקו במלאכת המשכן - נתן להם הויה והן חיות וקיימות לעולם, ישראל שהם דבקים בחי העולמים - על אחת כמה וכמה. שנאמר (דברים ד, ד): ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום. עד כאן המדרש. וכן הוא במדרש שיר השירים רבה על הפסוק (שיר השירים ו, ד): יפה את רעיתי כתרצה.

ומה שאמרו בבית עולמים הקריבום, ולומר שעמדו בחיים עד זמן שלמה, נראה לי בזה שמצאו גם כן סמך ורמז מן הכתוב (מלכים א' ח, טג): ויזבח שלמה את זבח השלמים אשר זבח לה' בקר עשרים ושנים אלף. שהסמיך מלת 'בקר' לה' יתעלה, כי היה הכתוב ראוי לומר: עשרים ושנים אלף בקר. ועל כן ראוי לתת להם חיים ארוכים, או שהיה זה קבלה אצלם, ובא רבי מאיר והוסיף ונתן להם קיום נצחי על שנדבקו במלאכת המשכן, ומהם נקח קל וחומר לישראל הדבקים בהשם יתברך, והיו בין העגלות והבקר ח"י במספרן. עכ"ל.

"שש עגלות צב" (ז, ג).

רמזי העגלות

פרשו במדרש רבה (נשא, פי"ב סי"ז): שש כנגד ששת ימי בראשית, שש כנגד ששה סדרי משנה, שש כנגד אמהות, אלו הן: שרה ורבקה רחל ולאה בלהה זלפה.

שש - אמר רב הונא: כנגד שש מצוות שהמלך מצווה עליהם בכל יום, אלו הן (דברים יז): לא ירבה לו נשים, רק לא ירבה לו סוסים, וכסף וזהב לא ירבה לו מאד, לא תטה משפט, ולא תכיר פנים, ולא תקח שוחד.

שש - כנגד שש מעלות לכסא, ושש מעלות לכסא באי זה צד? בצד שהיה עולה ויושב. עלה לישב על מעלה הראשונה, הכרוז יוצא ואומר לו: לא ירבה לו נשים. עלה לישב על מעלה שניה, הכרוז יוצא ואומר לו: לא ירבה לו סוסים. עלה לישב על מעלה שלישית, הכרוז יוצא ואומר: וכסף וזהב לא ירבה לו מאד. עלה לישב על מעלה רביעית, הכרוז יוצא ואומר: לא תטה משפט. עלה לישב על מעלה חמישית, הכרוז יוצא ואומר: לא תכיר פנים. עלה לישב על מעלה ששית, הכרוז יוצא ואומר: לא תקח שוחד.

"ולבני קהת לא נתן כי עבדת הקדש עליהם בפתח יִשְׂאוּ" (ז, ט).

אין כבוד לארון שישאווהו בהמות

בשם גדול אחד שמעתי, כי בשביל כך לא נתן משה רבנו שוורים לשבט קהת לשאת את הארון, כי הלא הארון היה נושא את נושאי, ואין זה דרך כבוד לארון שישאווהו בהמות. (מוסר חכמים).

"כי עבדת הקדש עליהם בפתח יִשְׂאוּ" (ז, ט).

לימוד התורה מכניע החיצונים

אפשר לרמוז, שע"י לימוד התורה שניתנה בכ"ב אותיות, מסלקים את הסטרא-אחרא הנקראת לילי"ת ועולה בגימטריא: ת"ף.

וזהו שאמר: בכ-תף ישאו. 'בכ' - רמז לכ"ב אותיות. 'תף' גימטריא לילי"ת, לומר שע"י כ"ב אותיות לימוד התורה, אזי ישאו את הלילי"ת, יסלקו ויכניעו אותה. וכבר אמרו (עיי' כרוב ממשח מערכת ת-תורה אות קסז, בשם פאת שלחן) כי תלמוד גימטריא ת"ף להכניעה. (פני דוד).

קרבנות הנשיאים הכניעו לישמעאל

ע"י הקרבנות שהקריבו הנשיאים י"ב יום לחנוכת המזבח, בזה הכניעו לי"ב נשיאי ישמעאל. שאם לא כן, לא היה העולם יכול לעמוד מפני י"ב נשיאי ישמעאל. כמו שכתוב בזוהר הקדוש (נשא דף קמח): וז"ל: אמר רבי שמעון, אלמלא

לא אקריבו אליו תריסר נשיאין, לא יכול עלמא למיקם קמי תריסר נשיאי ישמעאל, דכתיב (בראשית כה, טז): שנים עשר נשיאים לאמותם. כד אקריבו אנון דישראל, נסיבו שולטנותא דכלהו. בגין כך: נשיא אחד ליום. וכל מה דאקריבו כגוונא דלעילא אקריבו, בגין דיתברכו כולהון.

חייב ללמוד תורה עד שישאו אותו על הכתף

ביאר החיד"א בספרו "חדרי בטן" (נשא אות כג): שבט קהת שייכים לשבט לוי. ושבט לוי מסמלים את לומדי התורה. ועד אימתי חיוב לימוד התורה?! עד שימות.

וזה הרמז בפסוק: כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו, היינו שעבודת הקודש תהיה עליו עד שימות ובכתף ישאו אותו לקבר.

"וַיְהִי הַמִּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת קָרְבָּנוֹ נְחֹשֶׁן בֶּן עֲמִינדָב לְמִטַּה יְהוּדָה" (ז, יב).

שכרו של נחשון

קרי ביה: בים הראשון. כלומר, לפי שהיה ראשון שקפץ לים - זכה והיה ראשון להקרבת הנשיאים. נחשון - נח נחשול של ים בעבורם, כי היה נחשול עולה ומתרברב, ומיד כשקפץ יהודה לים - נח, שנאמר (תהלים קיד, ב): היתה יהודה לקדשו. כלומר שקידש השם וקפץ תחילה, ומיד הים ראה וינס. בן עמינדב - בן שבשילו עמי התנדב לרדת לים, כי כשראו שקפץ לים - רגמו אחריו אבנים, שנאמר (שם מח, כח): שרי יהודה רגמתם, וכשראו שנח הים, התנדבו כולם וירדו אחריו. (מוסר חכמים).

"וַיְהִי הַמִּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן" (ז, יב).

לכל נשיא כוונות משלו

כתב מרן הבית יוסף זצ"ל בדרשותיו (אור צדיקים דרשות מהריק"א פרשת נשא), כי לפיכך פרטה התורה את קרבנות כל נשיא ונשיא למרות שהיו שווים בקרבנותיהם, ואפשר היה לכללם בפרשה אחת. משום שלמרות שהביאו אותו קרבן ממש, היו לכל אחד מהם כוונות אחרות, נשגבות ועילאיות, כל אחד כפי מהות שבטו ושערו במרום. ומכאן נלמד, כי אע"פ שישראל חלוקים בדרגותיהם ובכוונותיהם - הרי המעשה אחד הוא, כולם מקיימים אותן מצוות, כל אחד ככוונתו, והכל עולה לרצון לפני אדון כל.

"וְקָרְבָּנוֹ קַעֲרַת כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמָאָה מִשְׁקָלָהּ" (ז, יג).

רמז למשה

בליקוטי תורה למהרח"ו כתב: קערת כסף שלשים ומאה משקלה, אמרו חז"ל (במדבר רבה פי"ג ס"ב) היא יוכבד שילדה לק"ל שנים. ואפשר שזה רמז בלשון משקלה, שהוא אותיות משה קל, שמשה נולד לק"ל שנה. וטעם הדבר, שהוא היה גלגול שת, שגם הוא נולד אחרי ק"ל שנה, שהיה אדם פרוש מאשתו.

"בַּיּוֹם הַשְּׁנִי הִקְרִיב נְתַנְאֵל בֶּן צוּעַר נְשִׂיא יִשְׁשַׁכָּר" (ז, יח).

להיזהר בכבוד חברו

התורה האריכה בפרשת קרבנות הנשיאים בכדי שנלמד להיזהר בכבוד הזולת, כך כתב רבי יחזקאל לוינשטיין בספרו "אור יחזקאל": וכתב הרמב"ן, והנכון בטעם הכתוב, כי הקב"ה חולק כבוד ליראיו, כמו שאמר (שמואל א' ב, ל): "כי מכבדי אכבד". והנה הנשיאים כולם הביאו ביום אחד הקרבן הזה שהסכימו עליו יחד, ואי אפשר שלא יהיה אחד קודם לחברו. אבל רצה להזכירם בשמם ובפרטי קורבנותיהם, ולהזכיר יומו של כל אחד. לא שיוזכר ויכבד הראשון זה קרבן נחשון בן עמינדב, ויאמר וכן הקריבו הנשיאים איש איש ביומו, כי זה יהיה קיצור בכבוד אחרים. עכ"ל.

נוראים הדברים המתבונן, לאיזה עומק מגיעים רגשותיה של תורתנו הקדושה, ועד כמה חסה היא וחסה לכבודו של האדם.

מעתה פשוט ומובן, שחייב אדם להפליג בכבוד חברו עד כדי מסירות נפש ממש, ולא רק בדברים הגלויים לעין כל, מוטלת על האדם חובה לתור אחרי עצות ותחבולות, כיצד יוכל להגביר את כבוד חברו.

יסוד זה של הזהירות בכבוד הזולת, אנו מוצאים בענין (שמות כ, כג): "ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו". ואמרו חז"ל (רש"י שם, ע"פ מכילתא דרבי ישמעאל) שעל ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותך,

ואף על פי שאינו גילוי ערוה ממש, שהרי כתוב (שמות כח, מב): "ועשה להם מכנסי בד", מכל מקום הרחבת הפסיעות - קרוב לגילוי ערוה, ואתה נוהג בהם מנהג בזיון.

למדים אנו מכאן, שלא רק בכבוד בני אדם יש להיזהר, אלא כל דבר שהוא ממעשי ה' יתברך חייבים להיזהר בכבודו. הזהירות בכבוד צריכה להיות ללא סייג, גם ביחס לדומם, שהרי כאן אין שום כוונה לבזות את האבן, רק לעלות על המזבח, ובכל זאת מונח במעשה זה איזה הרגש קל של בזיון, וכדי למנוע זאת - דורשת מאיתנו התורה החלפת המעלות בכבש.

ועל זה הוסיפו חז"ל (שם) ואמרו: והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיון, אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג בזיון, חברך שהוא בדמות יוצרך ומקפיד על בזיונו, על אחת כמה וכמה.

כל יהודי ראוי לכבוד מלכים

מעשה ששהו תלמידים בבית הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, הציץ אחד התלמידים מהחלון, ונדמה לו כי מרן הרב מבריסק עולה במדרגות, הזדרז התלמיד והכריז כי הגרי"ז זצ"ל עולה במדרגות, מיד נחפו הגרא"ז מלצר ולבש לכבוד האורח את מעיל השבת שלו, ויצא במרוצה אל המדרגות כדי להקביל פניו, עד מהרה הוברר כי טעות נפלה והאורח היה אדם פשוט שדמה לרב מבריסק.

אולם התלהבותו של הגרא"ז לא פגה, והוא המשיך לכבד אותו מאד, וירד ללוותו את כל המדרגות כאילו הוא הרב מבריסק. כשחזר, שאלו אותו תלמידיו: וכל כך למה? השיבם הגרא"ז: באמת מצות הכנסת אורחים - מצוה גדולה היא, מצות כבוד אדם מישראל יקר וחשובה עד מאד, עד שמן הצדק היה להתנהג עם כל אדם מישראל יהיה מי שיהיה כמו עם תלמיד חכם מופלג כדרך שכיבד אברהם אבינו את אורחיו המלאכים בעת שחשבם לערבים. אלא מאי? בעוונותינו נעשו המצוות מזולזלות בעינינו, ומתוך כך באים להפלות בין אדם לאדם, ומאחר שהתכוונתי לקבל פני גאון ישראל ולו אף בטעות, האם עלי לחדול מן הכוונה הטהורה לקיים מצות הכנסת אורחים בכל ההידורים? **וכתב** בספר "בדרך עץ החיים" (תולדות מרן הגרא"ז מלצר זצ"ל): מעשה ורבנו ישב בשעת לילה מאוחרת ועסק בתורה עם תלמיד חכם אחד, לפתע הקיש מאן דהוא בדלת ונכנס. וביקש מרבנו שרוצה לדבר עמו ביחידות, בני הבית התפלאו על השעה המאוחרת בה הופיע השואל.

רבנו, כדרכו, משיב לכל אחד במאור פנים, קם מכסאו ונכנס אתו לחדר פנימי. כעבור דקות אחדות יצא רבנו מהחדר נסער ונרגש, ודיבר אל עצמו בהתרגשות: כיצד יתכן כדבר הזה? איך אפשר להקל בדבר הזה? ורבנו אינו שם לב לבני הבית, הוא עובר על פניהם, נכנס לחדר ואינו יוצא זמן רב, ואחר כך שוב יוצא ונכנס.

הרבנית שדאגה לבריאותו של הרב, בקשה מתלמידו שיכנס ויראה מה פשר הדבר. נכנס התלמיד ושאל את הרב, אך הרב ענהו בקצרה שלא כדרכו: בבקשה ממך הניחני. כעבור זמן קצר, נשמע קולו של הרב מעבר הדלת בקול רם ותקיף, דופק על השלחן ואומר: לא יתכן כדבר הזה, לא יתכן לשפוך דמה של בת ישראל! בשום אופן לא! **לאחר** מכן יצא מן החדר, ולאחריו השואל כשהוא ממלמל: נו, אם הרב סובר כך - כן יהיה בוודאי. מפסיקו ראש הישיבה: אין שום ספק בדבר! מזל טוב! ובעזרת השם בשנה הבאה תזמיני לברית.

השואל יצא מן הבית, וכעת גילה רבנו את פרטי הדברים. יהודי זה התארס עם פלונית בת ישראל כשרה, וכעת נודע לו שספק אם הינה בת בנים, ובא לשאול האם מותר לשאתה לאשה, שהרי ספק אם תוכל ללדת. השבתי לו, שספק בת בנים - אין לשאתה לאשה, שהרי זה ספק דאורייתא, אבל ברצוני לשקול הדבר. נכנסתי לחדר סמוך, ולאחר שהרהרתי בדבר, החלטתי שאין לבטל השידוך, והטעם לכך, שאם חלילה יבוטל השידוך, יגרמו לבחורה המאורסת עלבון נורא ועגמת נפש מרובה. והלבנת פנים הינה כידוע כשפיכת דמים. העלבון הזה, אם חלילה יבוטל השידוך הינו ודאי, ושפיכת דמים של עלבון - הרי זה ודאי איסור דאורייתא. קשתה עלי ההכרעה, ובסופו של דבר, איסור הלבנת פנים הוא שהכריע. לכן אמרתי לו שלא יבטל את השידוך, ובעזרת השם בעוד שנה יזמיני לברית.

קיים השואל את פסק ההלכה ולא ביטל את השידוך. ואכן, בשנה שלאחר מכן הזמין אותו יהודי את רבנו לברית וכבדו בסנדקאות. בעת לכתו אל הברית, נלוו אליו אותו תלמיד שהיה עמו בעת שנשאלה השאלה, ובדרכם, אמר התלמיד לרבנו ראש הישיבה מתוך התרגשות רבה והכרת ערך ברכתו: והלוא דבר זה הינו ממש נפלא, מופת אמיתי.

בבקשה ממך, אמר רבנו, אל תדבר דברים יתרים! וכאשר סיפרו את פרטי המעשה למרן בעל ה'חזון איש', ענה ואמר: דבר זה הינו מן הדברים הקטנים אצל רבי איסר זלמן. (מוסר חכמים).

"ביום השני הקריב נתנאל בן צופר" (ז, יח).

כל מעשה של יחיד הוא עולם ומלואו

המפרשים (עי' רמב"ן) שואלים, למה האריכה התורה בקרבנות הנשיאים? ומבארים בשם הסבא מקלם, כי התורה רצתה ללמדנו בזה כיצד מתייחסים אל היחיד כאשר הוא בתוך הכלל. פרשת הנשיאים מלמדת, כי בשמים אין מתייחסים אל הרבים כאל כלל, אלא שמחים עם כל יחיד ויחיד כאילו היה יחידי בעולם. אין אהבת הקב"ה לישראל מתמעטת בגלל שיש עוד רבים שעשו המצוה כמותו. לכן, באותה המדה ששמח ה' בקרבנו של נחשון שהקריב ביום הראשון, שמח גם בקרבנותיהם של שאר הנשיאים. לפיכך חזרה התורה בפירוט אצל כל אחד ואחד מהנשיאים, להראות על אהבה לכל יחיד. (דרכי מוסר).

"ביום השלישי נשיא לבני זבולון זבולך אליאב בן חלף" (ז, כד).

הקריבו כנגד החודשים

בספר "ליקוטי אמרי יוסף" הביא מהכתוב בספרים הקדושים (אגרא דכלה פרשת פקודי, ד"ה ביום החודש) כי י"ב ימים אשר מראש חודש ניסן ועד ערב פסח שהיו מקריבים הנשיאים הנ"ל, הם נגד י"ב חודשי השנה. ולכן, יששכר שהיה לומד תורה - היה מקריב ביום השני שהוא נגד חודש אייר, שבו היה יורד המן לישראל, להורות שהיה לו חלק בממונו של זבולון. וכן זבולון שהיה מתומכי אורייתא, הקריב קרבנו ביום השלישי, שהוא נגד סיון שבו ניתנה התורה, להורות כי זבולון גם כן יש לו חלק בתורתו של יששכר.

להחזקת התורה חובה להפריש יותר מחומש

למה זכה זבולון להקריב שלישי לנשיאים? לפי שחבב את התורה. ולפיכך זכה להיות שותף לתורה, והיה חברו של יששכר, שניהם היו נוטלין תורה ביחד ושניהם היו מתפרנסים ביחד, שכשם שהיה לזבולון חלק בשכר תורתו - כך היה ליששכר חלק בממונו של זבולון. (מדרש רבה פי"ג סי"ז).

וכתב השיטה מקובצת (כתובות נ). כי להחזקת התורה מותר וגם מחוייבים להפריש יותר מחומש, ולא שייך בזה כלל תקנת אושא שאמרו (שם) המבזבז אל יבזבו יותר מחומש. והדין נותן, כי להחזקת התורה אין הנתינה בתורת צדקה, אלא בתורת שותפות, שהוא רוכש על ידי כן חלק בתורה הנלמדת.

על כן המשכיל ביראת ה', יתבונן בטיבה של שותפות זו, וילמד כיצד עליו להתנהג כאשר ילמד תורה. אמנם מצויים בקרבנו כאלו אשר אף שהם תורמים להחזקת התורה, הרי הם עושים זאת בדרך בזיון, אולם עליהם לדעת כי יוצא שכרם בהפסדם. (החפץ חיים חיי ופעלו ח"ג עמ' תתסג).

"זאת חנכת המזבח" (ז, פד).

צו"ם קו"ל ממו"ן

זאת - בגימטריא ארבע מאות ושמונה, כמנין צו"ם, קו"ל, ממו"ן. ללמדך, כי בבוא איש ישראל לחנוך את המזבח או המקדש וכדומה, עליו לעשות זאת עם תשובה, תפילה וצדקה. (מוסר חכמים).

ביאור ההפטרות

הקשר בין ההפטרות לפרשה

בהפטרות מסופר על ציווי המלאך לאשת מנוח שתנהג דיני נזירות בזמן הריון בבנם - שמשון, וזה מעין הפרשה שמסופר בה על דיני הנזיר.

תוכן ההפטרות

מנוח היה משבט דן וגר בצרעה ואשתו היתה עקרה. בהיותה בשדה לבדה, נגלה אליה מלאך ה' ואמר לה, שתזכה להריון, ויולד לה בן שיהא נזיר מבטן אמו והוא יחל להציל את ישראל מיד פלשתים. ומזהיר אותה שלא תאכל מדברים האסורים לנזיר.

הלכה האשה וסיפרה לבעלה את הדברים. מנוח התפלל לה' שישלח אליו שוב את המלאך שיסביר לו את משפט הילד שיוולד. ה' שמע בקולו, וכשהאשה היתה בשדה, שוב נגלה אליה המלאך. האשה הזעיקה את בעלה ששאל את המלאך מה לעשות לנער שיוולד.

המלאך אמר לו שהאשה תשמור על דיני נזירות. מנוח ביקש מהמלאך שיכנס לביתו, ויעשו לפניו גדי עזים. המלאך ענהו שהוא לא אוכל, ואם מתכוין לעשות עולה, אז הוא בעצמו יכול לעשות לה' ואין צורך לעכב את המלאך. כי מנוח לא ידע שמלאך עומד לפניו, אלא חשב שהאיש הוא נביא.

מנוח לקח את הגדי והעלה אותם לעולה לה', המלאך עשה פלא לעיני מנוח ואשתו שהוציא אש מהצור, וכאשר השלהבת עלתה גם המלאך עלה בלהב אש לשמים. אז מנוח ואשתו ידעו שראו מלאך ה'. מנוח אמר לאשתו עתה נמות, כי ראינו מלאך ה'. אך אשתו הרגיעה אותו ואמרה לו: אם ה' רוצה להמיתנו לא היה מקבל ברצון את העולה, גם לא היה מבשרנו את הבשורה הטובה, כי אם נמות כיצד יולד הילד.

ואכן דברי המלאך התקיימו במלואם ונולד להם בן שקראו את שמו "שמשון", שרוח וגבורה מאת ה' ירדו עליו מפעם לפעם, והיה עושה גבורות ונפלאות בין צרעה ואשתאול שבנחלת דן.

שופטים פרק י"ג פסוק ב' - סוף הפרק.

וַיְהִי אִישׁ אֶחָד [א] מִצְרַעָה [שם מקום] מִמִּשְׁפַּחַת הַדָּנִי מִשְׁבַּט דָּן (ת"י) וְשֵׁמוֹ מְנוּחַ וְאִשְׁתּוֹ עִקְרָה וְלֹא יָלְדָה גַם לִפְנֵי שְׁנַעֲשִׂית עִקְרָה (מלבי"ם) וְשֵׁמָּה הִיָּה צִלְפֻּנִית (ב"ב צא): **וַיִּרְא מְלָאךְ-יְהוָה**

עיונים והארות

"פרדה עקרה"? מתרץ המהרש"א ז"ל (בבא בתרא צא): הצדיקים לא היו נהנים משל חבריהם, אולם בסעודת חתנים היו נהנים בדרך שושבינות (מתנות שהקרובים והידידים שולחים לחתן או לכלה ליום כלולותם) שהוא כעין הלואה (עיין בבא בתרא קמה. "שושבינות נגבית בבית דין"), ואם היה בועז מזמין את מנוח, ודאי לא היה נהנה, אלא אם היה נותן לבועז מתנה בדרך שושבינות, והיות ומנוח לא היה לו זרע, לא היתה ההזדמנות והאפשרות לבועז לשלם לו, לכך לא רצה בועז להזמין, כדי שלא יהנה ממנו בחינם, וזה שאמר: הרי אין לו בנים, כדי שיכול להזמין אותי, ואי אפשר שאתחייב לו על ידי שושבינות שאחזיר לו, כיון שאין לו זרע.

בספר נחלת אבות (א, עמוד מב) הביא הלצה יפה משם הגאון מווילנא ז"ל, על הפסוק (רות ג, א): "בתי הלא אבקש

א. כל מקום שנאמר איש זה לשון חשיבות, דאף על פי שאמרו (עירובין יח): "מנוח עם הארץ היה" - בעל מעשים טובים היה, הראיה נאמר (בבא בתרא צא): אמר רב: אֲבָצָן זה בועז - מאה ועשרים משתאות (סעודות חגיגות לנישואין) עשה בועז לבניו, שנאמר (שופטים יב, ח-ט): "וישפוט אחריו (אחרי יפתח) את ישראל, אבצן מבית לחם. ויהי לו שלושים בנים, ושלושים בנות שילח החוצה (השיאן לאחרים) ושלושים בנות הביא לבניו מן החוץ...". ולכל אחד ואחד עשה שני משתאות - אחד בבית אביו ואחד בבית חמיו, ובכל המשתאות לא הזמין את מנוח. אמר: "פרדה עקרה" (הכוונה על מנוח) - הרי אין לו בנים שהוא יכול להזמין אותי לסעודתם, וכולם מתו בחייו רחמנא ליצלן.

נשאלת השאלה, איש חסיד מפורסם כבועז, יאמר על מנוח

אל-הַאֲשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הֲנֵה-נָא אֶת-עַקְרָהּ וְלֹא יִלְדֶת [ב] וְהָרִית תְּהִי בְהָרִיוֹן (מ"ד)
 וַיִּלְדֶת בֵּן: ד' וְעַתָּה מַעֲכָשִׁי הַשְּׂמָרִי נָא הִזְהָרִי בְּבִקְשָׁה וְאַל-תִּשְׁתִּי יַיִן חֹדֶשׁ וְשִׁבְרָ יוֹן יִשָּׁן (ת"י)
 וְאַל-תֹּאכְלִי כָּל-טָמֵא דְבָרִים שְׂאִסּוּרִים לְנֹזֵר (רש"י): ה' כִּי הִנֵּךְ הֲנֵה אֶת (ת"י) תִּיכֵף הָרָה תִּכְנָסִי לְהָרִיוֹן (מלבי"ם)
 ע"ש) וַיִּלְדֶת בֵּן [ג] וּמִזָּרָה תֵּעַר לֹא-יַעֲלֶה עַל-רֹאשׁוֹ שְׁלֹא יִסְתַּפֵּר כִּי-נֹזֵר אֱלֹהִים יִהְיֶה
 הַנְּעָר מִן-הַבֶּטֶן מֵעַתַּת הַהָרִיוֹן (מ"ד) וְהוּא יִחַל יִתְחַל (מ"ט) לְהוֹשִׁיעַ אֶת-יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים
 אֲךָ לֹא יִגְמֹר לְהוֹשִׁיעַם תְּשׁוּעָה שְׁלִימָה (רד"ק): ו' וַתָּבֵא הָאִשָּׁה וַתֹּאמֶר לְאִשְׁהָ לְבַעֲלָהּ (מ"ט) לֵאמֹר אִישׁ
 הָאֱלֹהִים בָּא אֵלַי חֲשֵׁבָה שֶׁנִּבְיָא הִיא וּמְרִאָהּוּ כְּמִרְאָה מִלְּאֶךָ הָאֱלֹהִים נֹרָא מְבַהֵל וּמְטִיל אִימָה
 מְאֹד וְלֹא שָׁאֲלָתִיהוּ אִי-מִנָּה מֵאִימָה מִקּוֹם הוּא הוּא! וְאֶת-שְׁמוֹ לֹא-הִגִּיד לִי כִּאֲשֶׁר שְׂאֲלָתִי
 (מ"ד): ז' וַיֹּאמֶר לִי הִנֵּךְ הֲנֵה אֶת (ת"י) הָרָה וַיִּלְדֶת בֵּן וְעַתָּה אֶל-תִּשְׁתִּי יַיִן וְשִׁבְרָ
 וְאַל-תֹּאכְלִי כָּל-טָמֵא כִּי-נֹזֵר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנְּעָר מִן-הַבֶּטֶן עַד-יוֹם מוֹתוֹ
 וְהַמְּלֹאךְ לֹא אִמַּר לָהּ עַד יוֹם מוֹתוֹ כִּי יָדַע שִׁיחַלֵּל נֹזֵר (מלבי"ם): ח' וַיַּעֲתֵר הָרַבָּה בַּתִּפְלָה מִנּוּחַ אֶל-יְהוָה וַיֹּאמֶר בִּי
 אֲדוֹנָי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר שָׁלַחַת יָבֹוא-נָא עוֹד אֵלֵינוּ וַיֹּזְרֵנוּ וַיִּלְמַד אֹתֵנוּ (מ"ט)
 מִה-נַּעֲשֶׂה לְנַעַר הַיּוֹלֵד אֲשֶׁר יוֹלֵד (רש"י): ט' וַיִּשְׁמַע הָאֱלֹהִים בְּקוֹל מִנּוּחַ לְמַלְאוֹת אֶת שְׂאֲלָתוֹ (מ"ד)
 וַיָּבֵא מִלְּאֶךָ הָאֱלֹהִים עוֹד אֶל-הָאִשָּׁה כִּי הִיא תִּכְיֹר שׂוּחַ אֹתוֹ הָאִישׁ (אַלְשִׁיךְ) וְהִיא יוֹשֶׁבֶת
 בַּשָּׂדֶה וּמִנּוּחַ אִשָּׁה בַעֲלָהּ אֵין עֲמָה: י' וַתִּמְהַר הָאִשָּׁה וַתִּרְצֵן וַתִּגַּד לְאִשְׁהָ לְבַעֲלָהּ
 וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲנֵה נִרְאָה אֵלַי הָאִישׁ אֲשֶׁר-בָּא בְּיוֹם בּוֹה הַיּוֹם (רד"ק) הִידוּעַ (מ"ד) אֵלַי:
 יא וַיִּקָּם וַיִּלְךְ מִנּוּחַ אַחֲרַי אֲשֶׁהוּ [ה] אַחַר עֲצָתָהּ (רש"י), וי"מ כִּי הִיא לְבַדָּה יָדְעָה הַמְּקוֹם אֲשֶׁר נִרְאָה בּוֹ (מ"ד) וַיָּבֵא
 אֶל-הָאִישׁ וַיֹּאמֶר לוֹ הֲאֵתָה הָאִישׁ אֲשֶׁר-דִּבַּרְתָּ אֶל-הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אָנִי:
 יב וַיֹּאמֶר מִנּוּחַ עֲתָה עַד עֲתָה הֵייתִי מִסְתַּפֵּק וְעַתָּה הוּאִיל וּבֵאת שְׁנִית עַל יַדִּי תִפְלִתִי, בּוֹדָא יָבֵא יִתְקַיְּמוּ דְבַרְיָךְ לֹאֵת

עיונים והארות

א. אמה דשמשון צלפונית ואחתיה נשיין, וילדת בן, שתהר עוד ותלד בן, עכ"ד. ועמו סליחה, שדבריו היפך פשט הכתוב, והיפך דברי רז"ל במדרש. ומה שאמרו בש"ס ואחתיה נשיין, אגב נקטה, כמו שפירש רש"י ז"ל (חומת אנך).
 ד. אמר רב נחמן מנוח עם הארץ היה, שנאמר וילך מנוח אחרי אשתו. אלא מעתה וילך אלקנה הרמתי על ביתו הכי נמי? והא כתיב ויהי איש אחד מן הרמתים צופים מהר אפרים, איש אחד שבא ממאתים צופים שנתנבאו להם לישראל. אלא אחר דבריה ואחר עצתה, הכא נמי אחר דבריה ואחר עצתה. ולמאי דאמר רב נחמן מנוח עם הארץ היה, אפילו פסוקי דבי רב לא קרא, דכתיב "ותקם רבקה ונערותיה ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי האיש", ולא לפני האיש (ברכות ס"א).

לך מנוח אשר ייטב לך" - דהיינו, נעמי אמרה לרות שתנשא לבועז, כדי להוליד ממנו בנים, ורות השיבה: הלא בועז משכיל בנים רחמנא ליצלן. נעמי השיבה, זה קרה לו מפני שלא הזמין את מנוח, אבל אני אבקש לך "מנוח" להזמינו, ואז ייטב לך ויתקיימו בניך.
 ב. בר קפרא אומר גדול השלום שדבר הכתוב לשון בדוי בנביאים בשביל להטיל שלום בין איש לאשתו, דכתיב הנה נא את עקרה ולא ילדת, אבל למנוח לא אמר כן, אלא מכל אשר אמרתי אל האשה תשמרי, מכל מקום סממנין היא צריכה (ויקרא רבה ט').
 ג. בספר בן פורת יוסף חדש על ההפטרות פירש 'הנך', שהיתה מעוברת כבר מנקבה. וזה שאמרו פרק ה' דבתרא (צא,

אשאלך, ותודיעני **מה-יְהִיָּה מִשְׁפֹּט-הַנֶּעַר** איך צריך להתנהג עמו ו**מִמַּעֲשָׂהוּ** ומה המעשה אשר אעשה לו (מ"ד):
וַיֹּאמֶר מִלֵּאָדָּה יְהוָה אֶל-מְנוּחַ אין מה להוסיף על הנער אילו אזהרות יותר, אלא **מִכָּל אֲשֶׁר-אָמַרְתִּי**
אֶל-הָאִשָּׁה תִּשְׁמָר גם אמו של הנער (מ"ה): **מִכָּל אֲשֶׁר-יֵצֵא מִנֶּפֶן הַיַּיִן לֹא תֹאכַל וַיַּיִן**
וְשִׁכָר אֶל-תִּשְׁתֶּה וְכָל-טְמֵאָה אֶל-תֹּאכַל [ה] ואין לעשות ולהוסיף עוד דברים אלא רק (מ"ה) **כָּל**
אֲשֶׁר-צִוִּיתִיָּה תִּשְׁמָר: טו **וַיֹּאמֶר מְנוּחַ אֶל-מִלֵּאָדָּה יְהוָה נַעֲרָה-נָא אוֹתָךְ** נעכב
 אותך (מ"ז) ונאסוף אותך לבית (רש"י) **וְנַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ גְּדֵי עֵינַיִם:** טז **וַיֹּאמֶר מִלֵּאָדָּה יְהוָה אֶל-מְנוּחַ**
אִם-תִּעֲצָרְנִי תַעֲבֹדֵנִי לְסַעֲוֵדָה לֹא-אֲכַל בְּלֶחְמְךָ וְאִם-תַּעֲשֶׂה עִלָּה הרי ליהוה תַּעֲלֶנָּה
 אתה בעצמך ואין צורך לעכבני (מ"ח) **כִּי-לֹא-יֵרַע מְנוּחַ** לא היה ברור לו (מלבי"ם) **כִּי-מִלֵּאָדָּה יְהוָה הוּא [ו]:**
וַיֹּאמֶר מְנוּחַ אֶל-מִלֵּאָדָּה יְהוָה מִי שְׂמֹךְ [ז] מה שְׂמֹךְ **כִּי-יָבֵא** לנו דְּבָרְךָ [ח] **וְכַבְּדֶנּוּךָ**
 כאשר יתקיימו דבריך ויוולד הבן, נכבד אותך ונעשה לך כבוד גדול (מ"ט): **וַיֹּאמֶר לוֹ מִלֵּאָדָּה יְהוָה** אין רצוני בכבוד (מ"ט),
 ואם כן **לָמָּה זֶה תִּשְׁאַל לְשָׁמַי [ט] וְעוֹד וְהוּא-פְּלִאֵי [י] מְכֹסֶה** (רש"י) ונעלם שלא תוכל לדעתו (רד"ק): **יֵט וַיִּקְחַ**
מְנוּחַ אֶת-גְּדֵי הָעֵינַיִם וְאֶת-הַמְּנִחָה וַיַּעַל הכל **עַל-הַצֹּר** להיות עולה (מ"י) **לְיְהוָה וּמִפְּלֵא**
לַעֲשׂוֹת המלאך עשה פלאים להוציא אש מן הצור לאכול הגדי והמנחה (רד"ק), וכן הוריד אש מן השמים ו**מְנוּחַ וְאִשְׁתּוֹ**

עיונים והארות

ז. **היה לו לומר; מה שמך?** ואפשר לומר, כי מנוח היה לו ספק, אם הוא מדבר עם מלאך או עם איש קדוש, ואם היה שואל אותו "מה שמו", והיה עונה לו למשל: רפאל או גבריאל, עדיין הספק נשאר במקומו, כי לא ידע אם רפאל המלאך או איש ששמו רפאל, לכן התחכם מנוח לשאול אותו מי שמך? כלומר, היות ובדרך כלל, קוראים שם הנולד על שם אדם גדול שנפטר והלך לבית עולמו, לכן שאל אותו בלשון שאלה, מי האיש הנפטר שנקרא בשמך, והמלאך ענהו, ששמו פלאי על שם הפעולה, ועל שם השליחות בעניין הנזירות, ובנזירות כתוב (ויקרא כז, ב): "איש כי יפליא נדר..." (עיין מלבי"ם).

ח. **ורש"י כ' אם יבא לנו שליחות דבר מאתך, משנדע ונכיר את שמך.**

ט. **אומר המלאך למנוח,** איני מבקש כבוד ותפארת מן האדם, כי מלאך אני, וגם שמי פלאי. ועוד הרי שם המלאך נקבע בהתאם לשליחותו, והוא נשלח כעת לעשות פלאות כמו שכתוב (בפסוק הבא) "ומפליא לעשות", ועתה שמו פלאי. ואומרים בשם האר"י הקדוש ז"ל, כי המלאך הפוקד עקרות שמו פלא, וזה רמזו בפסוק (בראשי תיבות): "פתחי לי אחותי".

י. **ויאמר מלאך - אמר לו המלאך איני יודע בדמות מי אני עשוי, בכל שעה הוא מחליפני, למה זה תשאל לשמי והוא פלאי - פלאי פלאים הוא עושה בי, פעמים שאני רוח, שנאמר עושה מלאכיו ורוחות, פעמים שאני אש, שנאמר משרתי אש לוהט, וכן אתה מוצא באברהם נדמו לו כאנשים, וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים, ובסודם נראו מלאכים, ויבואו שני המלאכים סדומה (ילמדנו, ילק"ש).**

ה. **מובא בספר "משמחי לב" - רבי רפאל ברדוגו זיע"א:** קבלה בידי רבותינו זכרונם לברכה, שנזיר שמשון מטמא למתים. ונשאלת השאלה - הרי כתוב (ויקרא כז, לד): "אלה המצות אשר ציוה ה' את משה בהר סיני" - ונאמר (שבת קד, ד): "מכאן שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה" (עיין תורה תמימה - ויקרא כז, פסוק לד, אות רטז), ומשה רבנו עליו השלום ציוה בתורה, שהנזיר אינו נטמא למתים, איך יוכל שום נביא לעקור דבר מן התורה? ואפשר שנזירות שמשון היתה הוראת שעה, ובהוראת שעה נוכל לעקור דבר מן התורה על ידי נביא, כמו אליהו בהר הכרמל [כידוע אליהו הנביא הרג את נביאי הבעל בחרב, אף על פי שדין נביא השקר - בחנק - הוראת שעה היתה (עיין במלכים א, פרק יח, מ)], ומי שאומר הריני נזיר שמשון - הוא נדר ובכלל "איש כי ידור נדר לה", הוא, ואינו בכלל נזירות כלל, ואם גילח או שתה יין - לוקה משום "לא יחל דברו" בלבד, אבל כל לאוי נזירות אינם כלל בו (עיין באורך בספר "משמחי לב" הנ"ל).

ו. **יש מפרשים דברי המלאך כך, "אם תעצרני לא אוכל בלחמך", המלאך הדגיש לו "לחמך", אמר לו: אף שתעשה הגדי בכשרות לפני, הרי הלחם הבא עם הגדי, אינו ראוי לי, שאם אני חבר - ודאי אוכל חולין בטהרה, ואם אתה מתכוין בגדי רק לשם עולה, אמר לו: "אם עולה, לה' תעלנה" ולא לי, וכל זה נבע מהספק שהיה למנוח, ככתוב: "כי לא ידע מנוח כי מלאך אלהים הוא", ולכן העמיד המלאך פנים כאילו הוא אדם, ומכל מקום לא נמנע מנוח מלהעלות העולה, כדי שימצא במחיצתו של איש האלהים זמן ממושך יותר (מעם לוועז).**

רֵאִים זה בעיניהם (מלבי"ם): **כִּי וַיְהִי בַעֲלוֹת הַלֵּהָב** כאשר השלהבת עלתה **מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ הַשְּׁמִימָה** לצד השמים **וַיַּעַל** נסתלק מעליהם (ת"י) **מִלְאֲךָ - יְהוָה בְּלֶהָב הַמִּזְבֵּחַ** [וא] **וּמִנֹּחַ וְאִשְׁתּוֹ רֵאִים** כשעלה המלאך בלהב (מלבי"ם) **וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם אֶרְצָה:** כא **וְלֹא-יִסַּף** ולא הוסיף (ת"י) **עוֹד מִלְאֲךָ יְהוָה לְהִרְאֶה אֶל-מִנֹּחַ וְאֶל-אִשְׁתּוֹ אֲזַי** כשראה כל זאת **יָדַע** הבין (מ"ד) **מִנֹּחַ כִּי-מִלְאֲךָ יְהוָה הוּא:** כב **וַיֹּאמֶר מִנֹּחַ אֶל-אִשְׁתּוֹ מִוֹת נָמוּת** שתי מיתות, מיתה גופנית בעוה"ז ומיתה רוחנית בעוה"ב (אהבת יונתן) **כִּי מִלְאֲךָ** (מ"ד) **אֱלֹהִים רָאִינוּ** וי"מ כי ראינו מראה השכינה בלהב שבא מן השמים (אלשיך): **כִּג וַתֹּאמֶר לּוֹ אִשְׁתּוֹ לֹא חָפִיץ** אם רוצה (ת"י) **יְהוָה לְהַמִּיתֵנוּ לֹא-לָקַח מִיָּדֵנוּ עֲלֵה וּמִנְחָה** לא היה מקבלם ברצון שאש מן השמים תאכלם **וְלֹא הִרְאָנוּ אֶת-כָּל-אֱלֹהֵי הַנִּפְלְאוֹת שֶׁעָשָׂה הַמִּלְאֲךָ וְכַעַת לֹא הִשְׁמִיעֵנוּ כּוֹזֵאת בְּשׁוֹרָה זו,** כי אם נמות איך יולד בן (מ"ד): **כד וַתֵּלֶד הָאִשָּׁה בֵּן וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ שִׁמְשׁוֹן** [מגזירת שמש, ולא קראתו שמש כי אם שמשון להיותו קטן כענין אישון (אלשיך ע"פ סוטה ט)] **וַיִּגְדַּל הַנְּעָר וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה:** כה **וַתַּחַל רוּחַ יְהוָה** [יב] רוח גבורה מאת ה' התחילה **לְפַעֲמוֹ** [ג] [מלשון פעמון (ע"פ סוטה ט)] שהיתה רוח נבואה מקשקשת לפניו כזוג (רד"ק) לבא אליו מפעם לפעם, ואותה הרוח הלכה **בְּמַחְנֵה-דָן** להראות גבורות ונפלאות (מ"ד), ומחנה זה היה עומד (רד"ק) **בֵּין צַרְעָה וּבֵין אִשְׁתָּאֵל:**

עיונים והארות

דן. א"ר יצחק דבי רב אמי מלמד שהיתה שכינה מקשקשת לפניו כזוג, כתיב הכא לפעמו, וכתיב התם פעמון ורימון. בין צרעה ובין אשתאול - א"ר אשי צרעה ואשתאול שני הרים גדולים היו ועקרן שמשון וטחנם זה בזה. א"ר יוחנן שמשון דן את ישראל כאביהם שבשמים, שנאמר דן ידין עמו כאחד. ואמר ר' יוחנן שמשון על שמו של הקב"ה נקרא, שנאמר שמש ומגן ה' אלקים. אלא מעתה לא ימחק, אלא מעין שמו של הקב"ה, מה הקב"ה מגין על כל העולם, אף שמשון הגין בכחו על כל ישראל. וא"ר יוחנן בלעם חגר ברגלו אחת, שמשון בשתי רגליו, בלעם חגר ברגלו אחת, דכתיב וילך שפי, שמשון בשתי רגליו דכתיב שפיפון עלי אורח (סוטה ט').

יא. הם את זה ראו בעיניהם, ומבואר כי ראיית המלאך בעת הסתלקותו הוא ענין יותר גדול ממה שיראו אותו בעודו מלוּבש בלבוש גשמי, כי בעת יפשט הלבוש אשר התגלם בו וישוב אל ענינו הרוחני אי אפשר שיראהו עין בשר, וכמו שאמר (אליהו לאלישע) "אם תראה אותי לוקח מאתך יהיה לך כן", כי בעת לקיחתו מן הגשם לא יראהו אלישע אם לא בהיות פי שנים ברוחו... (מלבי"ם)

יב. וברד"ק כ' כי רוח ה' היא נבואתו של יעקב אבינו שאמר "יהי דן נחש עלי דרך".

יג. ותחל רוח ה' לפעמו - א"ר חמא בר חנינא חלה ברכתו של יעקב, דכתיב יהי דן נחש עלי דרך, לפעמו במחנה